

Spis.zn.: 2015/361/TIC/Nes

UID:4410331

zpracoval: Tichá Soňa

Zasedání Rady 8 / poř.č.: 50

Dne: 28. - 29. dubna 2015

Věc:

Nespecifikován .; Koncept zprávy ECRI mapující problematiku rasismu a nesnášenlivosti v ČR

Termín pro (vypravení) rozhodnutí Rady:

Návrh na usnesení Rady:

Rada pro rozhlasové a televizní vysílání se seznámila s pracovní verzí zprávy Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) mapující aktuální situaci v České republice a schvaluje návrhy korekce faktických chyb a nepřesností nacházejících se v pasážích věnovaných působnosti a správní praxi Rady

Usnesení Rady:

Rada pro rozhlasové a televizní vysílání se seznámila s pracovní verzí zprávy Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) mapující aktuální situaci v České republice a schvaluje návrhy korekce faktických chyb a nepřesností nacházejících se v pasážích věnovaných působnosti a správní praxi Rady

11-0-0

Přílohy:

Dokument (text materiálu, 15.4.2015, text); Dokument (ostatní, 21.4.2015, Zpráva ECRI - český překlad); Dokument (ostatní, 15.4.2015, Zpráva ECRI);

Lustrum:

Zpráva ECRI: problematika rasismu a nesnášenlivosti v ČR

Vedoucí sekretariátu Rady vlády pro lidská práva, Mgr. Jakub Machačka, zaslal koncept zprávy Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (dále „ECRI“), která mapuje aktuální vývoj problematiky rasismu, resp. nesnášenlivosti vůči různě vymezeným minoritám, na území České republiky. Předmětná zpráva vznikla na základě návštěvy zástupců ECRI v ČR v listopadu 2014. Česká republika se má nyní možnost k zaslané verzi zprávy vyjádřit v tom smyslu, zda neobsahuje nějaké nepřesnosti nebo faktické chyby. Protože se zpráva dotýká také oblasti působnosti i konkrétní správní praxe Rady, je možné vedoucímu Sekretariátu Vlády pro lidská práva zaslat případné návrhy na úpravy příslušných pasáží textu.

Samotný materiál („Draft ECRI report on the Czech Republic“) představuje komplexní zpracování problematiky, a zahrnuje tak oddíly věnované různým aspektům, ať už se jedná o projevy rasismu a xenofobie ve veřejném prostoru (např. v politické komunikaci), o otázku přístupu ke vzdělání (segregace žáků ZŠ) či k bydlení, nebo o aktivity vyvíjené krajně pravicovými skupinami (podněcování k nenávisti, rasově motivované útoky apod.). Cílem zprávy je pak především zhodnotit opatření, která Česká republika zavádí proto, aby těmto sociálně patologickým jevům předcházela. Velký prostor je přitom vymezen zejména otázkou kompetencí, kterými disponuje úřad Veřejného ochránce práv, resp. jejich limitům. Na základě zhodnocení jsou následně formulována četná doporučení, která ECRI České republice adresuje.

Problematiky rozhlasového a televizního vysílání se dotýká oddíl „Traditional media and Internet“, konkrétně pak odstavce 42 – 45. Všechny tyto zmínky se přitom soustředí na způsob referování o osobách náležících k romské menšině. Pasáž je uvozena vybranými zjištěními, která vyplynula z výzkumu provedeného společností Newton Media.¹ Následují příklady tří konkrétních mediálních obsahů, které jsou, dle zprávy, z hlediska přístupu k romské minoritě v určitém ohledu problematické. Materiál tak jmenuje dva pořady formátu docu-reality show zachycující život Romů, odvysílané Českou televizí - Třída 8. A a Paterčata, jež rozproudily vášnivé, a nezřídka silně rasisticky zabarvené, debaty. A dále pak zmiňuje sérii reportáží z cyklu „Kam se jiní bojí“, zařazených do vysílání programu Prima.

Těmito zpravodajskými příspěvky, vysílanými v období duben – květen 2014 se Rada zabývala na svém 13. zasedání v roce 2014 a provozovateli, společnosti FTV Prima, spol. s r. o., vydala upozornění² na porušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. i) zákona č. 231/2001 Sb., protože některé z hodnocených reportáží utvrzovaly stereotypní předsudky vůči osobám s romskou etnicitou (uvalování kolektivní viny, vyvolávání strachu z příslušníků dané menšiny atd.). Zpráva ECRI problematiku cyklu shrnula následovně:³

„Furthermore, a television channel called Prima TV broadcasted a series of news items and reports that aimed to inform viewers about the issue of socially excluded localities. The programme concluded that the presence of socially excluded persons was undesirable and expressed understanding for the activism of members of the ultra-right on this issue. ECRI is

¹ Dle tohoto průzkumu média (nejen audiovizuální, ale i tištěná a internetová) ve vztahu k Romům informovala zejména o protiromských demonstracích, rostoucí kriminalitě Romů, či o vzrůstajících protiromských náladách ve společnosti.

² 0723/2014

³ Odst. 44

very concerned that such programmes could incite hatred, discrimination and even violence against Roma.“⁴

Navazující oddíl, „The authorities’ response“, sumarizuje a zhodnocuje stav legislativy a činnost jednotlivých odpovědných orgánů. Stanovisko k činnosti Rady je pak obsaženo v odstavcích 54. – 56. Dokument konstatuje, že zákon č. 231/2001 Sb. obsahuje ustanovení ošetřující problematiku nenávistných projevů („hate speech“), a to § 32 odst. 1 písm. c), a parafrázuje jeho znění. Dále uvádí, že kompetencí Rady je monitorovat vysílání s cílem kontrolovat dodržování zákona, přičemž pokud je zjištěn nesoulad se zákonným ustanovením, je v prvním takovém případě provozovateli vydáno upozornění. V závažných případech ale může být ve vztahu k porušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. c) přikročeno k udělení sankce i bez existence předchozího upozornění. Pokuta za spáchání tohoto správního deliktu může být vyměřena ve výši 20 000 – 10 000 000 Kč. Provozovateli může být také odebrána licence k vysílání.

S odvoláním na oficiální zdroje ECRI v dokumentu uvádí, že bylo v této souvislosti v posledním desetiletí Radou vydáno 10 upozornění, pokuta však nebyla udělena žádná. K této bilanci pak přistupuje značně kriticky:⁵

„ECRI regrets the lenient approach of the Council; this impunity allows certain media to continue to use intolerant speech or incite hatred. Prima TV (see § 44), for example, has been issued with warnings but has never been fined. In ECRI’s view this sends the wrong signal to media services and ultimately to the public.“⁶

Na základě tohoto stanoviska ECRI ve vztahu k Radě formuluje níže uvedené doporučení:⁷
„ECRI recommends that the Council for Radio and Television Broadcasting is encouraged to take firm action in all cases of incitement to hatred and impose appropriate fines to punish, as well as act as a deterrent against, dissemination of racist and intolerant expression.“⁸

Vyjádření

Zpráva v souvislosti s působností Rady hovoří pouze o aplikaci ustanovení § 32 odst. 1 písm. c) zákona č. 231/2001 Sb., dle kterého je provozovatel povinen *„zajistit, aby vyslané pořady nepodněcovaly k nenávisti z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národní nebo etnické menšině, majetku rodu nebo jiného postavení“*.

---

⁴ „Navíc, televizní stanice Prima odvysílala sérii zpráv a reportáží s cílem informovat diváky o problematice sociálně vyloučených lokalit. Pořad dospěl k závěru, že přítomnost sociálně vyloučených osob je nežádoucí a vyjádřil v této věci pochopení pro aktivity členů krajní pravice. ECRI vyjadřuje velké obavy, že by takovéto pořady mohly podněcovat k nenávisti, diskriminaci a dokonce k násilí vůči Romům.“

⁵ Odst. 55

⁶ „ECRI pokládá shovívavý přístup Rady za politováníhodný; taková beztrestnost dovoluje určitým médiím pokračovat v šíření netolerantních projevů či podněcování k nenávisti. Např. provozovateli FTV Prima (viz odst. 44) bylo vydáno upozornění, ale nikdy mu nebyla uložena pokuta. Z pohledu ECRI to vysílá špatný signál mediálnímu sektoru a konec konců i veřejnosti.“

⁷ Odst. 56

⁸ „ECRI doporučuje, aby byla RRTV pobídnuta k podnikání tvrdých kroků ve všech případech podněcování k nenávisti a k ukládání náležitých pokut, které by sloužily jako trest, a zároveň jako odstrašující prostředek proti šíření rasistických a netolerantních projevů.“

Zaměření pozornosti na toto ustanovení se zdá logické, jelikož zpráva v příslušných pasážích pojednává o „hate speech“, tedy jevu který má nejbližší právé k podněcování k nenávisti. Nejedná se však o termín, který by se s „podněcováním k nenávisti“ (incitement to hatred“) zcela významově překrýval, v určitých případech může vyjadřovat i silnější předsudečná tvrzení. Ve zprávě je přitom zcela pomínuto ustanovení § 32 odst. 1 písm. i) Zákona o vysílání, které provozovatelům ukládá povinnost „*nezařazovat do programů pořady, které mohou utvrzovat stereotypní předsudky týkající se etnických, náboženských nebo rasových menšin*“.

To je problematické zejména s ohledem na fakt, že jako jediný konkrétní příklad správní praxe Rady je uvedeno upozornění vydané provozovateli FTV Prima. Provozovatel však byl upozorněn na porušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. i) Zákona o vysílání, nikoli § 32 odst. 1 písm. c), jak by se mohlo z textu zprávy jevit. Přitom zahájení správního řízení, které by vyústilo v uložení finanční sankce, a to i v případě absence předchozího typově shodného upozornění, je možné pouze u zvláště závažného porušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. c) zákona č. 231/2001 Sb.⁹

Vzhledem k těmto skutečnostem je výtku ECRI vůči rozhodnutí Rady ve věci FTV Prima lichá. V souvislosti s odvysíláním některých reportáží z cyklu „Kam se jiní bojí“, vysílaných na programu Prima v rámci hlavní zpravodajské relace Zprávy FTV Prima, bylo prokázáno, že tyto příspěvky utvrzovaly stereotypní předsudky. Podněcování k nenávisti z důvodu příslušnosti k etnické (romské) menšině průkazné nebylo. Provozovateli tak bylo vydáno příslušné upozornění v souladu se zákonem. Příkročení k udělení pokuty v tomto případě zákon 231/2001 Sb. nepřipouští. Přesněji řečeno, současná legislativní úprava neobsahuje sankční ustanovení vázané na porušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. i) vůbec.

Jelikož dokument nezohlednil, že je diskutovaná problematika v zákoně č. 231/2001 Sb. ošetřena zněním dvou ustanovení, § 32 odst. 1 písm. c) a § 32 odst. 1 písm. i), nikoli pouze prvního z nich, došlo patrně i k nedorozumění, co se týče uvedeného počtu vydaných upozornění. Rada od roku 2006 vydala 6 upozornění na porušení § 32 odst. 1 písm. c) a 7 upozornění na porušení § 32 odst. 1 písm. i) zákona č. 231/2001 Sb.

Žádný z těchto deliktů přitom nevykazoval typovou shodnost s předchozími porušeními zákonných ustanovení ze strany upozorněných provozovatelů. Kritický postoj, který ECRI zaujala k správní praxi Rady, kdy ani jeden z případů porušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. c) zákona č. 231/2001 Sb. nebyl vyhodnocen jakožto zvláště závažné porušení zákona, a provozovatelům tak nebyla napoprvé uložena pokuta, je samozřejmě legitimní součástí nezávislého zhodnocování odpovědných orgánů. Dodáváme však, že obsah, který do vysílání zařazují licencovaní provozovatelé vysílání, je obvykle kvalitativně odlišný od obsahu, který se může objevit např. na sociálních sítích. V prostředí internetu lze daleko spíše nalézt otevřené projevy „hate speech“, včetně těch, které iniciují extrémně pravicová uskupení. Případný závadný materiál, který je součástí televizního či rozhlasového vysílání, nebývá takto intenzivně a prvoplánově nenávistný. Obvyklé jsou naopak různé legitimizační a maskovací strategie. Prokázání správního deliktu tak bývá nezřídka obtížné, nehledě na potenciální prokázání zvláště závažného porušení daného ustanovení.

---

⁹ § 59 odst. 4 zákona č. 231/2001 Sb.

Jelikož je shrnutí případu reportáží odvysílaných na programu Prima, které zpráva uvádí v odstavci 44., posléze přímo konotováno s rozhodnutím Rady, pokládáme za potřebné jej v některých ohledech upřesnit. Série příspěvků a reportáží z cyklu „Kam se jení bojí“ (jak ostatně napovídá i sám název) vykazovala, jakožto koncept, potenciál k utvrzování stereotypních předsudků vůči příslušníkům romské minority. Ne všechny příspěvky zařazené do rubriky však měly takovýto charakter, a pouze některé z nich prokazatelně porušovaly ustanovení § 32 odst. 1 písm. i) zákona č. 231/2001 Sb. Konkrétně byl provozovatel upozorněn v souvislosti se 6 odvysílanými reportážemi, ve kterých byli Romové, jakožto obyvatelé sociálně vyloučených lokalit, homogenizováni, přičemž jim připisované charakteristiky byly jednoznačně negativní. To vedlo ke konstrukci kolektivní viny, vyvolávání strachu z členů minority, a tím i k podsouvání představy o nežádoucí přítomnosti celé této skupiny obyvatel v jednotlivých obcích. Motiv, který by bylo možné interpretovat jakožto vyjádření pochopení pro aktivity krajní pravice, se skutečně v jedné z reportáží vyskytl. V tomto bodě ale nebylo porušení zákona prokázáno, a na danou záležitost se tak nevztahovalo žádné vydané upozornění.

Formulace návrhů korekce faktických chyb a nepřesností zprávy ECRI týkajících se působnosti a správní praxe Rady

Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (dále jen „Rada“) se dne 28. dubna 2015, na svém 8. zasedání, seznámila s pracovní verzí zprávy Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) mapující aktuální vývoj problematiky rasismu a nesnášenlivosti na území České republiky. Rada shledala, že koncept zprávy (dále jen „zpráva“) obsahuje několik faktických chyb a nepřesností týkajících se působnosti a správní praxe Rady. Z tohoto důvodu byly formulovány následující návrhy změn.

Odstavec 54

Zpráva v souvislosti s působností Rady hovoří pouze o aplikaci ustanovení § 32 odst. 1 písm. c) zákona č. 231/2001 Sb., dle kterého je provozovatel povinen „zajistit, aby vyslané pořady nepodněcovaly k nenávisti z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národní nebo etnické menšině, majetku rodu nebo jiného postavení“. Problematika, na kterou se zpráva soustředí, je však v Zákoně o vysílání ošetřena i ustanovením § 32 odst. 1 písm. i), které provozovatelům ukládá povinnost „nezařazovat do programů pořady, které mohou utvrzovat stereotypní předsudky týkající se etnických, náboženských nebo rasových menšin“. Zahájení správního řízení, které by eventuálně vyústilo v uložení finanční sankce, a to i v případě absence předchozího typově shodného upozornění, je ale možné pouze u zvlášť závažného porušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. c) zákona č. 231/2001 Sb.

Odstavec 55

Zpráva uvádí, že Rada v posledním desetiletí vydala 10 upozornění na porušení zákona z důvodu podněcování k nenávisti. Ve skutečnosti však bylo od roku 2006 provozovatelům vydáno celkem 6 upozornění na porušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. c) a 7 upozornění na porušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. i) zákona č. 231/2001 Sb.

Provozovatel FTV Prima, spol. s r.o. (ve zprávě jako „Prima TV“) byl v souvislosti s některými příspěvky ze série reportáží „Kam se jiní bojí“ upozorněn na porušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. i) zákona č. 231/2001, nikoli na porušení § 32 odst. 1 písm. c) téhož zákona, jak by se mohlo na základě textu zprávy jevit. Bylo tedy prokázáno, že tyto příspěvky utvrzovaly stereotypní předsudky vůči příslušníkům romské minority. Podněcování k nenávisti z důvodu příslušnosti k etnické (romské) menšině průkazné nebylo. Provozovateli tak bylo vydáno příslušné upozornění v souladu se zákonem. Přikročení k udělení pokuty v tomto případě zákon č. 231/2001 Sb. nepřipouští. Resp., současná legislativní úprava neobsahuje sankční ustanovení vázané na porušení ustanovení § 32 odst. 1 písm. i) zákona č. 231/2001 Sb. vůbec.

Odstavec 44

Ne všechny příspěvky odvysílané v rámci rubriky „Kam se jiní bojí“, zařazené jako součást hlavní zpravodajské relace programu Prima, měly potenciálně předsudečný charakter, a pouze některé z nich pak prokazatelně porušovaly ustanovení § 32 odst. 1 písm. i) zákona č. 231/2001 Sb. Konkrétně byl provozovatel upozorněn v souvislosti se 6 odvysílanými reportážemi, ve kterých byli Romové, jakožto obyvatelé sociálně vyloučených lokalit, homogenizováni, přičemž jim připisované charakteristiky byly jednoznačně negativní. To vedlo ke konstrukci kolektivní viny, vyvolávání strachu z členů minority, a tím i k podsouvání představy o nežádoucí přítomnosti celé této skupiny obyvatel v jednotlivých obcích. Motiv, který by bylo možné interpretovat jakožto vyjádření pochopení pro aktivity krajní pravice, se skutečně v jedné z reportáží vyskytl. V tomto bodě ale nebylo porušení zákona prokázáno, a na danou záležitost se tak nevztahovalo žádné vydané upozornění.

Příloha: Zpráva ECRI („DRAFT ECRI REPORT ON THE CZECH REPUBLIC“)

Zpracovala: Soňa Tichá, 15. 4. 2015

CONFIDENTIAL

**DRAFT
ECRI REPORT
ON THE CZECH REPUBLIC**

(fifth monitoring cycle)

Adopted on [...]

Published on [...]

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

TABLE OF CONTENTS

FOREWORD	5
SUMMARY	7
FINDINGS AND RECOMMENDATIONS	9
I. COMMON TOPICS	9
1. LEGISLATION AGAINST RACISM AND RACIAL DISCRIMINATION	9
- PROTOCOL NO. 12 TO THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS.....	9
- CRIMINAL LAW	9
- CIVIL AND ADMINISTRATIVE LAW	10
2. NATIONAL SPECIALISED BODIES.....	12
II. HATE SPEECH	13
- EXTENT OF THE PHENOMENON	13
- POLITICAL AND OTHER FORMS OF PUBLIC DISCOURSE	13
- EXTREMIST GROUPS.....	15
- TRADITIONAL MEDIA AND INTERNET	15
- THE AUTHORITIES' RESPONSE	16
III. RACIST AND HOMO/TRANSPHOBIC VIOLENCE	19
- THE AUTHORITIES' RESPONSE	20
IV. INTEGRATION POLICIES	21
1. HISTORICAL ETHNIC, RELIGIOUS AND LINGUISTIC MINORITIES.....	21
- ROMA	21
- POLICIES' RESULTS	22
2. NON-NATIONALS.....	24
- POLICIES' RESULTS	25
V. TOPICS SPECIFIC TO THE CZECH REPUBLIC	26
1. INTERIM FOLLOW-UP RECOMMENDATIONS OF THE FOURTH CYCLE	26
2. EFFECTIVENESS OF THE PUBLIC DEFENDER OF RIGHTS.....	29
3. FORMER ROMA CONCENTRATION CAMP IN LETY	30
4. POLICIES TO COMBAT DISCRIMINATION AND INTOLERANCE AGAINST LGBT PERSONS	30
- DATA	30
- LEGISLATIVE ISSUES.....	30
- PROMOTING TOLERANCE AND COMBATING DISCRIMINATION.....	31
INTERIM FOLLOW-UP RECOMMENDATIONS	33
LIST OF RECOMMENDATIONS	35
BIBLIOGRAPHY	37

FOREWORD

The European Commission against Racism and Intolerance (ECRI), established by the Council of Europe, is an independent human rights monitoring body specialised in questions relating to racism and intolerance. It is composed of independent and impartial members appointed on the basis of their moral authority and recognised expertise in dealing with racism, xenophobia, anti-Semitism and intolerance.

In the framework of its statutory activities, ECRI conducts country-by-country monitoring work, which analyses the situation in each of the member States regarding racism and intolerance and draws up suggestions and proposals for dealing with the problems identified.

ECRI's country-by-country monitoring deals with all member States of the Council of Europe on an equal footing. The work takes place in 5-year cycles, covering 9-10 countries per year. The reports of the first round were completed at the end of 1998, those of the second round at the end of 2002 and those of the third round at the end of 2007, and those of the fourth round will be completed at the beginning of 2014. Work on the fifth round reports started in November 2012.

The working methods for the preparation of the reports involve documentary analyses, a visit to the country concerned, and then a confidential dialogue with the national authorities.

ECRI's reports are not the result of inquiries or testimonial evidence. They are analyses based on a great deal of information gathered from a wide variety of sources. Documentary studies are based on a large number of national and international written sources. The in situ visit provides the opportunity to meet with the parties directly concerned (both governmental and non-governmental) with a view to gathering detailed information. The process of confidential dialogue with the national authorities allows the latter to provide, if they consider it necessary, comments on the draft report, with a view to correcting any possible factual errors which the report might contain. At the end of the dialogue, the national authorities may request, if they so wish, that their viewpoints be appended to the final ECRI report.

The fifth round country-by-country reports focus on four topics common to all member States: (1) Legislative issues, (2) Hate speech, (3) Violence, (4) Integration policies and a number of topics specific to each one of them. The fourth-cycle interim recommendations not implemented or partially implemented during the fourth monitoring cycle will be followed up in this connection.

In the framework of the fifth cycle, priority implementation is requested again for two specific recommendations chosen from those made in the report. A process of interim follow-up for these two recommendations will be conducted by ECRI no later than two years following the publication of this report.

The following report was drawn up by ECRI under its own responsibility. It covers the situation up to 19 March 2015; developments since that date are neither covered in the following analysis nor taken into account in the conclusions and proposals therein.

SUMMARY

Since the adoption of ECRI's fourth report on the Czech Republic on 2 April 2009, progress has been made in a number of fields.

The Anti-Discrimination Act was enacted in 2009. The Public Defender of Rights was designated as the Czech Republic's equal treatment and anti-discrimination body.

A Strategy for Combating Extremism has been drawn up. Special units on extremism have been set up in every regional police department as well as an anti-conflict team in socially excluded localities. Extremists are currently less radical and less visible. The extreme right Worker's Party was dissolved by the Supreme Administrative Court in 2010.

The authorities plan to make the last year of preschool compulsory for all children. A draft amendment to Article 16 of the Education Act is under preparation which will introduce measures to support children with special education needs in an individual manner in mainstream schools.

Regional Integration Support Centres for Foreigners have been set up in 10 regions and similar ones are planned in all the rest. A bill on social housing will be prepared in 2015 and is expected to enter into force in 2017.

In 2009, a Committee for Sexual Minorities was set up within the Government Council for Human Rights. A Campaign against Racism and Hate Violence targeting young people aged 15-25 is due to be conducted in 2016 with the focus on "vulnerable minority communities", including Roma and LGBT.

ECRI welcomes these positive developments in the Czech Republic. However, despite the progress achieved, some issues give rise to concern.

The Public Defender of Rights does not possess the necessary powers and responsibilities to combat racial discrimination effectively. The Anti-Discrimination Act sets out a complex regime concerning the sharing of the burden of proof which is limited by grounds to certain fields of discrimination only.

Roma and immigrants are the most common targets of hate speech and Muslims have recently become victims of increased Islamophobia. The leader of a right-wing populist party is responsible for most of the intolerant speech. Criminal action is ruled out too easily and the hate speech provisions are rarely applied.

Right-wing extremist groups organised a series of 26 anti-Roma demonstrations and protests throughout 2013. They all involved inflammatory speech, intimidating marches in Roma neighbourhoods, rioting and serious clashes with the police.

The Concept for Roma Integration and Strategy for Combating Social Exclusion have had little effect. Many "Roma-only" schools continue to exist providing a reduced curriculum and lower-quality education. Discrimination and prejudice are still the key factors hindering labour market integration of Roma. Discrimination in housing has led to Roma having to rent accommodation in private hostels or dormitories at extremely high prices.

There is no legal obligation for schools to provide Czech-language classes or other form of tutoring for foreign children; they are also excluded from entitlement to free education in the last year of preschool.

No specific and measurable targets have been fixed for transfers of Roma children from practical to ordinary education and none appear to have taken place in practice. The draft amendment to Article 16 of the Education Act refers to the assessment of

mental disability in the context of a child's social and cultural environment, leaving scope for children to be enrolled into practical schools on the basis of their ethnic background.

In this report, ECRI requests that the authorities take action in a number of areas; in this context, it makes a series of recommendations, including the following.

The provisions of the Anti-Discrimination Act on the sharing of the burden of proof should apply in all cases and on all grounds. The authorities should carry out their plans to enlarge the competences of the Public Defender of Rights; the new legislation should also find a solution to prevent conflicts between the Public Defender and his/her deputy.

The Criminal Code provisions on violence against a group of persons or an individual, defamation and incitement to hatred should include specific references to the grounds of sexual orientation and gender identity.

The authorities should carry out their plans to introduce at least one year of compulsory and free of charge preschool for all children before entry to mainstream primary education.* They should remove from the draft amendment to Article 16 of the Education Act all references to social and cultural environment for the assessment of mental disability in children, so that no Roma child could be wrongly assigned to a practical school.* Legislation setting out the principle of inclusive education should be finalised and ways identified to reduce the number of Roma pupils in practical schools following re-diagnosis using updated methods.

Czech language classes should be provided at primary and secondary levels to all foreign pupils who need them.

The authorities should go ahead with their plans to enact a law on social housing and undertake a wide consultation beforehand, including with the Roma community. The practice of subsidising exorbitant rent for sub-standard accommodation in hostels and dormitories for Roma should be stopped.

A solution should be found in order to relocate the pig farm away from the Roma Holocaust site in Lety.

The Campaign against Racism and Hate Violence should focus primarily on the Roma, and Roma people and Roma organisations should be fully involved in its conception, planning and implementation.

---

* This recommendation will be subject to a process of interim follow-up by ECRI no later than two years after the publication of this report.

FINDINGS AND RECOMMENDATIONS

I. Common topics

1. Legislation against racism and racial discrimination¹

- Protocol No. 12 to the European Convention on Human Rights

1. The Czech Republic signed Protocol No. 12 in 2000 but has still not ratified it, nor has it taken any steps towards ratification, according to the authorities. ECRI considers ratification of this instrument, which provides for a general prohibition of discrimination, to be vital in combating racism and racial discrimination.

2. ECRI reiterates its recommendation urging the Czech Republic to ratify Protocol No. 12 to the European Convention on Human Rights.

- Criminal law²

3. Section 356 of the Criminal Code (incitement to hatred) punishes with up to two years imprisonment anyone who publicly incites hatred against any “nation, race, ethnicity, religion, class or other group of persons”. As compared to ECRI’s General Policy Recommendation (GPR) No. 7 § 18 a, incitement to violence and to discrimination are missing. Furthermore, there is no reference to the grounds of colour and language; the authorities considered both of these covered by the concepts of race and ethnicity. As for citizenship, they stated that it is included under the term “nation”, although there is no case law to confirm this.

4. Section 355 (defamation) punishes with up to two years imprisonment anyone who publicly defames: a) any nation, its language, any race or ethnic group or b) any group of persons on account inter alia of their actual or perceived race, ethnicity, nationality or religion. Public insults are not mentioned, nor is the ground of colour, as per GPR No. 7 § 18 b.

5. Section 352 (violence against a group of persons or an individual) punishes with six months to three years imprisonment anyone who uses violence against a group of persons or individuals, or threatens them, on account inter alia of their actual or perceived race, ethnicity, nationality or religion. Compared with ECRI’s GPR No. 7 § 18 c, the elements of colour and language are again missing.

6. ECRI notes that all three of the above-mentioned sections contain provisions punishing (with higher prison sentences) the commission of the relevant offences via press, film, radio, television, publicly accessible computer networks or other similar means,³ in accordance with its GPR No. 7 § 18 f.

7. There are no provisions in the Criminal Code covering the public expression, with a racist aim, of an ideology which claims the superiority of, or which depreciates or denigrates, a group of persons on grounds of their race, colour, language, religion, nationality, national or ethnic origin, as per ECRI’s GPR No. 7 § 18 d.

---

¹ According to ECRI’s General Policy Recommendation (GPR) No. 7 on national legislation to combat racism and racial discrimination, “racism” shall mean the belief that a ground such as race, colour, language, religion, nationality or national or ethnic origin justifies contempt for a person or a group of persons, or the notion of superiority of a person or a group of persons. “Racial discrimination” shall mean any differential treatment based on a ground such as race, colour, language, religion, nationality or national or ethnic origin, which has no objective and reasonable justification.

² The following analysis compares the provisions of the Czech Criminal Code of 2009 with the standards set in ECRI’s GPR No. 7, focusing mainly on the lacunae.

³ ECRI assumes that this includes written materials other than via the press.

Nor are there any punishing racial discrimination in the exercise of one's public office or occupation, contrary to what is recommended in GPR No. 7 § 18 h.

8. ECRI is pleased to note that, in line with paragraph 21 of its GPR, Section 42 (b) of the Criminal Code specifically refers to "racist, ethnic, religious, or other similar hatred" as aggravating circumstances that judges are required to take into account when sentencing offenders.
9. As for criminal liability of legal persons, according to GPR No. 7 § 22, ECRI notes that this is regulated under the 2011 Law on Criminal Liability of Legal Persons and on Criminal Proceedings Against Them: a legal person can be prosecuted for committing offences under the above-mentioned Sections 352, 355, 356, as well as Sections 404 (expression of sympathy with a movement aiming at restriction of personal rights and freedoms) and 405 (denial, discrediting, approval and apology of genocide).
10. ECRI recommends that the authorities revise the Criminal Code to include the following key elements in the fight against racism and racial discrimination: the offences of incitement to violence and to discrimination; public insults of a racist nature; the public expression, with a racist aim, of an ideology which claims the superiority of, or which depreciates or denigrates, a group of persons; and racial discrimination in the exercise of one's public office or occupation. They should also include the grounds of colour and language in Sections 352 and 356 and add colour to Section 355, and assess the need for further changes should an analysis of the case law show gaps in connection with citizenship.

- **Civil and administrative law**

11. In its fourth report, ECRI urged the Czech authorities to adopt a comprehensive act concerning the provision of equal treatment and protection against discrimination, in particular racial discrimination. ECRI is pleased to note that in April 2009, the Anti-Discrimination Act (hereafter the Act) was enacted. It contains provisions on equal treatment and prohibition of discrimination inter alia in the fields of employment, health care, education, welfare, and access to goods and services, including housing.
12. Direct and indirect discrimination are prohibited on a closed list of grounds: race, ethnic origin, nationality, sex, sexual orientation, age, disability, religion, belief or opinions. On comparison with ECRI's General Policy Recommendation (GPR) No. 7 on national legislation to combat racism and racial discrimination, the grounds of colour and language are missing. Although the authorities stated that these are covered under race and ethnic origin, ECRI recommends their explicit inclusion in the Act. It considers that the term "nationality" does not exclude the prohibited ground of citizenship, but there is no case law to confirm this.
13. The Act lists as forms of discrimination, harassment, victimisation, instruction to discriminate and inciting discrimination. Contrary to what is recommended in § 6 of GPR No. 7, segregation, discrimination by association, announced intention to discriminate and aiding another to discriminate are missing.
14. The Act states that natural persons have the right to equal treatment and non-discrimination.⁴ It does not specify that the prohibition of discrimination applies to all public authorities as well as to all natural or legal persons, both in the public and the private sectors, in all areas, as per GPR No. 7 § 7. Likewise, there is no mention in the Act of any duty for public authorities to promote equality and to prevent discrimination in carrying out their functions, in accordance with GPR No. 7 § 8. Furthermore, no provisions correspond to § 9 of GPR No. 7 on the duty

---

⁴ See also European Commission 2013.

of public authorities to ensure that parties to whom they award contracts, loans, grants or other benefits respect and promote a policy of non-discrimination.

15. Part Three of the Act⁵ defines a specific and complex regime concerning the sharing of the burden of proof. Contrary to § 11 of ECRI's GPR No. 7, this provision does not apply generally in all discrimination cases; it is limited by grounds to certain fields of discrimination only. For example, in the areas of health care, employment, education and access to housing, the burden of proof is only shared in cases where discrimination is alleged on grounds of racial or ethnic origin. ECRI regrets that a law intended to combat discrimination actually creates inequality in its application. The Czech Public Defender of Rights has recommended amending the law so that all victims of discrimination have the same procedural rights before the court.⁶ Furthermore, ECRI takes note of a report of the European Commission stating that eight member states, including the Czech Republic, had problems in correctly transposing the concept of burden of proof.⁷
16. There are no provisions in the Act corresponding to § 13 of GPR No. 7 on the review, on an ongoing basis, of the conformity with the prohibition of discrimination of all laws, regulations and administrative provisions at the national and local levels and amendment or abrogation of these if found not to be in conformity. Similarly there are no provisions reflecting § 14 on the amendment or declaration as null and void of discriminatory provisions in individual or collective contracts or agreements.
17. Finally, there is no reference in the Act to suppression of public financing of organisations which promote racism, as per GPR No. 7 § 16. As regards the possibility of dissolution of such organisations, according to § 17, this is not mentioned in the Act, but provisions exist in the Civil Code on judicial dissolution of organisations, political parties and movements whose aim is to negate or limit personal, political or other rights of persons based on their nationality, sex, race, origin, political or other opinion, religion or social status, to incite hatred and intolerance or to promote violence.
18. ECRI notes that there are substantial lacunae and difficulties in the Act which need to be remedied if it is to function as a comprehensive instrument providing effective protection against racial discrimination.
19. ECRI recommends amending the Anti-Discrimination Act to remedy the gaps identified in paragraphs 12 to 17 of this report. In particular, it strongly recommends that the sharing of the burden of proof should apply in all cases and on all grounds.
20. Lastly, ECRI notes that the new Civil Code, which entered into force on 1 January 2014, provides a civil law response to hate speech. Paragraph 81 contains provisions on protection of personality, in particular life and health as well as freedom, honour, dignity, privacy and expressions of a personal nature. Paragraph 82 provides for a remedy in case of breach of these rights: "A person whose personality has been violated has the right to seek the discontinuation of any unlawful interferences or the removal of the effects".

---

⁵ Amendment to the Code of Civil Procedure, Section 133a.

⁶ Annual Report on the Activities of the Public Defender of Rights 2013, p. 18.

⁷ European Commission 2014a.

2. National specialised bodies⁸

21. In its fourth report, ECRI strongly recommended that the Czech authorities take steps to establish a body at national level that is clearly entrusted with matters related to racial discrimination, including providing assistance to victims; investigation powers; the right to initiate and participate in court proceedings; monitoring legislation and providing advice to legislative and executive authorities; awareness raising on issues of racism and racial discrimination among society and promotion of policies and practices to ensure equal treatment.
22. According to Part Two (Section 13) of the 2009 Anti-Discrimination Act,⁹ the Public Defender of Rights has been designated as the Czech Republic's equal treatment and anti-discrimination body. The Public Defender's mandate is to contribute to the promotion of equal treatment of all persons irrespective of their race, ethnic origin, nationality, sex, age, disability, religion, belief or opinions. His/her tasks are to provide assistance to victims of discrimination in lodging discrimination claims, undertake research, publish reports and issue recommendations on discrimination-related issues.
23. Contrary to the above-mentioned recommendation as well as to ECRI's GPRs No. 2 on specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level and No. 7 on national legislation to combat racism and racial discrimination, the Public Defender of Rights has no investigation powers, no right to initiate and participate in court proceedings, and no right to monitor legislation and advise legislative and executive authorities. On the latter point, ECRI notes that in 2012, the Act on the Constitutional Court of the Czech Republic was amended to grant the Public Defender of Rights observer status in its hearings, including those dealing with the validity of legal acts.
24. Moreover the Public Defender has no specific mandate to raise awareness of issues of racism and racial discrimination and promote policies and practices to ensure equal treatment. His/her role vis-à-vis victims of discrimination is limited to evaluating a case as to whether or not discrimination has occurred and providing a recommendation on whether there is a chance of a successful case before the courts. Free legal aid has been available since 2012 through the NGO Pro Bono Alliance in cases where the Public Defender concludes that discrimination most likely occurred and the victim wishes to pursue the case in court.¹⁰
25. ECRI considers that the Public Defender does not currently possess the necessary powers and responsibilities to combat racial discrimination effectively. However, it notes with approval that a bill is under preparation, and expected to be enacted and enter into force in 2016, to increase substantially the Public Defender's powers, including by giving her/him the right to initiate and participate in court proceedings concerning discrimination and the right to ask the Constitutional Court to abolish discriminatory laws or parts thereof.
26. ECRI strongly recommends that the authorities carry out their plans to enlarge the powers of the Public Defender of Rights. They should take the opportunity when doing so to ensure that all the elements relating to specialised bodies set out in ECRI's General Policy Recommendations Nos. 2 and 7 are included.

---

⁸ Independent authorities expressly entrusted with the fight against racism, xenophobia, antisemitism, intolerance and discrimination on grounds such as ethnic origin, colour, citizenship, religion and language (racial discrimination), at national level.

⁹ Entitled: Amendment to the Act on the Public Defender of Rights.

¹⁰ Pro Bono Alliance 2014.

II. Hate speech¹¹

27. As observed above, racist hate speech is punishable under the Criminal Code provisions on incitement to hatred and defamation. There is no specific reference to homophobic hate speech. However, Section 356 on incitement to hatred provides a possibility for punishment through open-ended wording (“or against another group of persons”), but Section 355 on defamation sets out a closed list of grounds not including sexual orientation or gender identity. ECRI refers to its recommendation in § 127 of this report.

- Extent of the phenomenon

28. The Czech Republic collects data on hate crime, including hate speech, but these are not disaggregated by bias motivation.¹² The national bodies responsible for collecting such data are the Police, the Prosecutor’s Office and the Ministry of Justice. The data are published annually in the Report on Extremism, prepared by the Security Police Department of the Ministry of the Interior. ECRI notes that the three systems of collecting data differ significantly from each other and are not interconnected in any way. The authorities acknowledge that this incoherence is a handicap, but state that they are currently not able to solve the issue.¹³

29. ECRI recommends that the authorities ensure that a single mechanism for collecting disaggregated data on hate crime, including hate speech, is put in place, recording the specific bias motivation, as well as the follow-up given by the justice system, and that this data is made available to the public.

- Political and other forms of public discourse

30. ECRI has been informed from numerous sources that intolerant political discourse is not infrequent, especially around election times. Roma and immigrants are the most common targets, but recently also Muslims have become victims of increased Islamophobia.

31. Much of the intolerant speech comes from the leader of a right-wing populist party, Dawn of Direct Democracy¹⁴ (hereafter Dawn), who is an independent senator. In the 2013 parliamentary electoral campaign, Dawn was noted for its appeal to anti-Roma sentiments, with its leader calling for the Roma to leave the Czech Republic and found their own state or, ideally, return to India.¹⁵ The party obtained 6.88% of the votes and won 14 of the 200 seats in Parliament. Before the European Parliament elections in May 2014, Dawn put up billboard posters of a cartoon herd of white sheep kicking a black sheep off the Czech flag. The slogans read: “Support families not inadaptables”¹⁶ and “Jobs for us not immigrants”. The party failed to obtain any seats in the European Parliament.

32. ECRI notes that Dawn’s leader, on the eve of Roma Genocide Remembrance Day in 2014, made controversial public remarks about a former concentration camp for Roma. He spoke of it as a lie and a myth, claiming that prisoners only died there as a result of old age or of diseases contracted during their previously

---

¹¹ This section covers racist and homo/transphobic speech. For a definition of “hate speech” see Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to the member States on “hate speech”, adopted on 30 October 1997.

¹² OSCE-ODIHR 2013: 23.

¹³ Ministry of the Interior, Security Police Department 2013.

¹⁴ Dawn of Direct Democracy was founded in May 2013.

¹⁵ Romea.cz 2013.

¹⁶ The term “inadaptable” is a commonly-used euphemism for vulnerable groups, especially the Roma, referring to their criminal or welfare-dependent lifestyle. See also § 35.

itinerant lifestyle.¹⁷ Roma activists and NGOs filed complaints to the police on grounds of Holocaust denial (see § 51).

33. Furthermore, in January 2015, Dawn published on Facebook its “Instruction for protection against Islam”, in which the party encouraged people to keep dogs and pigs and to walk them in the vicinity of mosques, as well as advised against eating kebab sold by Muslim vendors.¹⁸
34. However, ECRI notes that intolerant and racist expression features also in the speech of mainstream parties. The Czech President caused a stir at an official meeting in Liberec in June 2014, when he made controversial comments about decent housing for the Roma and reinforced deeply rooted stereotypes about their lifestyle.¹⁹ Another senator²⁰ is also notorious for his offensive statements against the Roma.
35. ECRI notes with concern that the use of the term “inadaptable” to refer to vulnerable groups, in particular Roma, has become a normal expression in public discourse. It is even employed officially; in September 2014, a public meeting on “Safety in the town, coexistence with inadaptables and welfare for housing”, at which a senator was one of the speakers, was held in Jablonec.²¹ ECRI considers this form of expression extremely dangerous; by attempting to justify prejudice and intolerance against Roma, it perpetuates and increases them.
36. ECRI strongly recommends that the authorities take steps to ensure that the term “inadaptable” to refer to vulnerable groups, especially Roma, is not used in any official capacity.
37. Although there are a small number of Muslims in the Czech Republic,²² there has been an increase in Islamophobia recently. Even the President is considered to hold openly anti-Islamic views; he is reported to have said in a 2011 magazine interview that “a moderate Muslim is contradictio in adjecto, or a contradiction, just like a moderate Nazi is contradictio in adjecto”. He also stated that “Islam is not a religion of love, and by no means of tolerance, but a religion of hatred”.²³ Furthermore, a heated political debate was sparked in 2014 after the Public Defender of Rights declared as discriminatory a nursing school’s decision to ban two Muslim students from wearing the hijab headscarf in the classroom.²⁴ Politicians across the political spectrum, including the President, criticised her statement, arguing that foreigners should respect Czech cultural traditions.
38. Finally, ECRI notes that at the time of the first Prague Pride in 2011, an advisor to the then President labelled homosexuals as “deviant fellow-citizens”. The then

---

¹⁷ Romea.cz 2014a.

¹⁸ Prague Post 2015.

¹⁹ He stated: “It has to be clarified what the term decent housing means. It means that if I pay rent for the flat I inhabit, I will not ruin it. I will not use the wooden parquet for making a fire on the floor, I will not break the windows and I will not turn the corridors into a garbage can. The right to decent housing also means an obligation to reside in a respectable manner. I don’t care if someone is or isn’t Roma. Everyone should be treated equally. Either one knows how to live decently and to keep up a good relationship with one’s neighbours, or one does not. And if that’s the case, then such a person should lose the right to decent housing.”

²⁰ Former mayor of Vsetin and responsible for the forced resettlement of Roma families outside the town in 2006, mentioned in ECRI’s fourth report.

²¹ Romea.cz 2014b.

²² 3 358, according to the 2011 census.

²³ The Economist 2013.

²⁴ Radio.cz 2014.

President defended him, saying that the term deviant was “value-neutral” and strongly voiced his condemnation of what he called “homosexuality”.²⁵

- **Extremist groups**

39. In its fourth report, ECRI encouraged the Czech authorities to continue monitoring closely the views expressed by extreme right-wing groups. ECRI notes that the extreme right Worker’s Party, described in its fourth report, was dissolved by the Supreme Administrative Court in 2010.²⁶ The court stated that this was necessary as the party was ideologically connected with National Socialism and neo-Nazism and supported violence, thus posing an imminent danger to democracy. Moreover, the public speeches of its leaders were systematically aimed at inciting racial hatred and animosity towards Roma, Vietnamese, homosexuals, Jews and other minority groups.
40. The Worker’s Party for Social Justice was then set up under the same leadership and with an identical agenda. However, the new party has a much lower profile and failed to gain representation in Parliament (it obtained only 0.86% of votes in the 2013 legislative elections). It is still considered by the authorities as the most significant entity of the Czech right-wing extremist scene, along with its youth organisation, Workers’ Youth. Yet, due to its weak position at the edge of the political spectrum, the authorities do not consider it a threat and no action has been taken against it. Several other right-wing extremist groups exist²⁷ but their significance is considered marginal.
41. Nevertheless, ECRI is very concerned that right-wing extremist groups organised a series of anti-Roma demonstrations and protests throughout 2013. These usually began with racist and inflammatory speeches against “inadaptables” and mostly ended in extreme violence. As ECRI observes in the section below on Racist and homo/transphobic violence, these extremist groups showed their capacity on numerous occasions to incite ordinary local people to acts of violence. ECRI considers that they must be regarded as a threat to society.

- **Traditional media and Internet**

42. The Roma remain the main target of racism in the media. In 2013, a study was conducted on stereotypes in the media image of Roma²⁸ in which 4 094 news reports from the main daily and weekly newspapers, online news servers and public broadcasting media were analysed during the first eight months of the year. The findings showed that a large part of reporting about Roma is comprised of news of anti-Roma marches, increasing Roma criminality and the growing anti-Roma sentiment of the majority population. Most news items reviewed used the term “Roma”, although the labels “Gypsy” and “inadaptable” also cropped up, usually as quotations from people interviewed.
43. ECRI is aware of a reality TV series called Class 8A featuring a class of 14 year olds in a school in Brno. Apart from two or three children, it is an all-Roma class. According to NGOs, the series portrays an extremely negative image of Roma pupils as uneducable and having no ambition or prospects. Moreover, the show has generated heated debate on the programme’s website as well as on social media; this revolves almost exclusively around whether the teachers should be stricter with the Roma “slobs”, whether the pupils belong in a “practical” school,

---

²⁵ The New York Times 2011.

²⁶ The party and its leader lodged an application to the European Court of Human Rights; they did not pursue it and it was struck off the list (Dělnická Strana and Tomáš Vandas, Application no. 70254/10).

²⁷ Such as Free Resistance, Autonomous Nationalists, and Czech Lions.

²⁸ Newton Media 2013.

whether they deserve any education at all, and whether they should just be sent straight to manual labour. ECRI is appalled that this type of show serves no purpose other than to confirm and perpetuate widely held prejudice.

44. Furthermore, a television channel called Prima TV broadcasted a series of news items and reports that aimed to inform viewers about the issue of socially excluded localities. The programme concluded that the presence of socially excluded persons was undesirable and expressed understanding for the activism of members of the ultra-right on this issue.²⁹ ECRI is very concerned that such programmes could incite hatred, discrimination and even violence against Roma.
45. ECRI notes that in June 2013, a wave of racist hate was expressed on line against the Roma parents of newborn quintuplets (the first ever in the country) and those assisting them, such as a company that donated prams.³⁰ The babies were referred to as a litter, parasites, black freeloaders, and future clients of the labour office, the prison services and the welfare department. There were calls for the family to be deported “back” to India. On the other hand, ECRI notes that many people supported the couple, who received boxes of clothes and other items donated from the public.
46. According to the 2012 annual report on antisemitism published by the Jewish Community of Prague,³¹ there was an alarming increase in manifestations of antisemitism on the Internet during the year (82 recorded incidents as compared with 26 in 2011). Moreover, in 2013 the number of antisemitic posts on the Internet almost doubled.³² These appeared mostly on anonymous servers, extremist websites or social networks and mainly involved displays of a classic racial, antisemitic nature or that of conspiracy theories. However, according to the report, antisemitism is not present in most of society or the political sphere; extremist or other organised groups do not represent a real safety problem for the Jewish community at present.
47. ECRI notes that a flurry of anti-Muslim hate speech also appeared on social media following the widely publicised case of a medical school’s ban on Muslim girls wearing the hijab in class (see § 37).
48. Finally, ECRI’s attention has been drawn to an Internet platform called White Media, which profiles itself as an information site and an initiative to gather information on and monitor ideological opponents (members of various national, racial, religious, or political groups). NGOs have informed ECRI that it has been running an aggressive campaign against anti-racist activists and its website provides extensive lists of individuals considered to be “enemies” who are then targeted with hate speech, cyber bullying and intimidation. According to the authorities, the activities of this group intensified in 2013.³³

- **The authorities’ response**

49. ECRI considers hate speech particularly worrying because it is often a first step in the process towards actual violence. Appropriate responses to hate speech include law enforcement channels (criminal, civil and administrative law sanctions) but also other mechanisms to counter its harmful effects, such as self-regulation, prevention and counter speech.

---

²⁹ Romea.cz 2014c.

³⁰ Romea.cz 2014d.

³¹ Security Department of the Jewish Community of Prague 2012.

³² Security Department of the Jewish Community of Prague 2013.

³³ Report on Extremism in the Territory of the Czech Republic in 2013, Ministry of the Interior Security Policy Department, Prague 2013.

50. As regards criminal law enforcement, according to information provided by the authorities, in the year 2013, 48 persons were prosecuted under Section 355 of the Criminal Code (defamation of a nation, language, race or ethnic group) and 45 were convicted and sentenced. As for Section 356 (incitement to racial, national, ethnic, class or religious hatred), seven persons were prosecuted and one convicted and sentenced. The figures for the year 2012 are similar: 54 persons were prosecuted for defamation and 37 convicted and sentenced, while five persons were prosecuted for incitement and two were convicted and sentenced.
51. ECRI considers these figures to be very low and indicative of the hate speech provisions being rarely applied. It is concerned that criminal action is ruled out too easily. For example, no illegal content was found following the authorities' analysis of the speeches given during the anti-Roma demonstrations in 2013 (see § 41), yet people were incited to extreme violence. Dawn's leader has been the subject of several investigations for hate speech but no charges have ever been brought. His remarks about the former Roma concentration camp in Lety (see § 32) led to the filing of complaints by NGOs and Roma activists on grounds of Holocaust denial; the police issued a brief response stating that no offence had been committed. Roma and NGOs were outraged and consider that there is an increasing tolerance for hatred on the part of the authorities.
52. In its fourth report, ECRI encouraged the authorities to continue vigorously prosecuting persons responsible for disseminating racist material via the Internet. In this connection, ECRI welcomes the Czech Republic's ratification of the Additional Protocol to the Convention on Cybercrime concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems in August 2014 (entry into force on 1 December 2014). It also notes that there is a cybercrime department in the Czech police which deals with on-line hate crime. However, according to a recent report,³⁴ although the authorities were increasingly willing to prosecute hate speech on the Internet, extremists often undermined their efforts by placing their pages out of reach on foreign servers, primarily in the United States. For example, the police have not found a way to stop the activities of the web portal White Media (see § 48) because the site is based in the U.S.³⁵
53. As for civil law, ECRI notes that in 2013 there were 421 court decisions under paragraph 82 of the Civil Code (protection of personality), although there is no data available on the outcome of these cases. It appears, therefore, that civil law remedies are far more frequently pursued for protection against hate speech.
54. As regards administrative law, the Radio and Television Broadcasting Act of 2001 contains provisions on hate speech. Section 32 (1)(c) states that broadcasters must ensure that their programmes do not arouse hatred for reasons relating inter alia to race, skin colour, language, religion, membership of a national or ethnic minority, or other status. The 13-member Council for Radio and Television Broadcasting, an administrative body whose decisions are subject to review by the courts, has the task among others of monitoring the content of television and radio programmes to ensure compliance with the above-mentioned Act. In case of any breach, the Council should first issue a warning and grant a grace period for the broadcaster to take corrective action, although this does not apply in particularly serious cases under Section 32 (1)(c). The Council can impose fines to the amount of 20 000 to 10 million CZK (around 720 to 360 000 EUR) for hate speech, as well as withdraw broadcasting licences.

---

³⁴ United States Department of State 2014.

³⁵ The U.S. authorities are unable to provide legal assistance due to the provisions of the First Amendment to the U.S. Constitution on free speech.

55. The authorities informed ECRI that 10 warnings had been issued by the Council in the last decade and no fine or other penalty has ever been imposed. ECRI regrets the lenient approach of the Council; this impunity allows certain media to continue to use intolerant speech or incite hatred. Prima TV (see § 44), for example, has been issued with warnings but has never been fined. In ECRI's view this sends the wrong signal to media services and ultimately to the public.
56. ECRI recommends that the Council for Radio and Television Broadcasting is encouraged to take firm action in all cases of incitement to hatred and impose appropriate fines to punish, as well as act as a deterrent against, dissemination of racist and intolerant expression.
57. There is no mechanism for monitoring or controlling print media, other than self-regulation. ECRI is therefore pleased to note that various codes of conduct exist: the Press Code of Practice of the Union of Publishers (adopted in 2000)³⁶ and the Code of Conduct of Journalists (adopted in 1999).³⁷ Furthermore, the Czech Television Code (Article 13) prohibits discrimination on grounds of sex, age, race, sexual orientation, nationality, ethnicity, religion or membership in any social group. The latter code also sets up an Ethical Panel to consider questions that arise in its observance and enhance public trust.
58. As concerns self-regulation in politics, ECRI notes that in 2014 a senator was found guilty of a racist verbal attack against a doctor of Yemeni origin by the Mandate and Immunity Committee of the Czech Senate, following an incident in a hospital in Vrchlabí in June 2013. He was punished with a fine of 20 000 CZK (740 EUR). ECRI commends this good example set by the highest political body.
59. As for prevention, ECRI welcomes the steps taken by the authorities to counter the wave of extremism in the country which was observed in ECRI's fourth report. A Strategy for Combating Extremism, including a Concept for Fighting Extremism with concrete tasks for ministries, municipalities and police, was drawn up and is revised each year; annual reports are presented to Parliament. The Strategy is preventive rather than repressive in nature. According to the authorities, the campaign against extremism has been successful, with the neo-Nazi scene of the years 2008-2009 now in disarray. Extremists are currently less radical and less visible (see also the next section on Racist and homo/transphobic violence).
60. Regarding counter speech, ECRI notes a few examples of good practice. In 2011 almost the entire political scene reacted in opposition to the homophobic opinions of the then President and his advisor on the Gay Pride festival (see § 38). One senior politician even stated that the advisor was "inciting hatred against a minority population in our country".³⁸ Furthermore, 13 Prague-based embassies issued a joint statement in support of the event. In 2012, a former Constitutional Court judge and current senator renounced her membership of the senators' club in protest against the racist attitudes of two other senators, including the leader of Dawn of Direct Democracy.³⁹ On the other hand, as far as ECRI is aware, no other political or public figure has condemned Dawn's leader for his anti-immigrant, anti-Muslim and anti-Roma comments. ECRI considers that where

---

³⁶ Article 3 states: "Any kind of discrimination or offence based on sex, race, colour of skin, language, faith or religion, political or other views, national or social origin, belonging to a national or ethnic minority, property, or other position is not in accordance with ethics."

³⁷ Article 3 i) states: "Journalists must not create or shape any subject in such a manner as to incite discrimination on the basis of race, skin colour, religion, gender, or sexual orientation."

³⁸ The Prague Post 2011.

³⁹ See press release on the official website www.eliskawagnerova.cz, at eliskawagnerova.cz/aktuality/tiskova-zprava-senatorka-wagnerova-vystoupila-ze-senatorskeho-klubu-kod-kdu-csl-a/ (Czech only).

intolerant statements do not reach the level required for criminal sanctions,⁴⁰ political and public figures should take a strong stand against them by means of counter speech.

III. Racist and homo/transphobic violence

61. Section 352 of the Criminal Code provides for the racism-specific offence of violence against a group of persons or an individual. The list of grounds is exhaustive and does not include sexual orientation or gender identity (see ECRI's recommendation in § 126 of this report). According to information provided by the authorities, a total of 61 persons were prosecuted in 2013 under Section 352 and 50 were convicted and sentenced. As already observed, the data is not broken down according to the hate motive (see ECRI's recommendation in § 29).
62. The main target of racist violence continues to be the Roma (see below). ECRI notes that there is little antisemitic violence. In 2012, there were six attacks against property but none against persons.⁴¹ The data have remained roughly the same over the last few years. The situation is similar as concerns the LGBT community. According to a survey conducted by the European Union Agency for Fundamental Rights in 2012, only 2% of LGBT respondents in the Czech Republic stated that assaults and harassment against them were widespread.⁴²
63. As concerns Roma, in 2013 World Without Nazism reported one murder, by stabbing, of a Roma man carried out by a group and one incident of damage to property by a group of about 600 people against a building inhabited by Roma.⁴³ In July 2014, the results of a study on Hate Violence and the Roma were published.⁴⁴ According to this, 32% of Roma have been subjected to hate speech and violence; two thirds of victims never reported these crimes. The report states that the real number of victims of hate crime could be up to ten times higher than estimated. Victims often do not report offences to police because they fear retaliation and due to the discriminatory attitude of law enforcement authorities.
64. The main issue of concern regarding racist violence is the series of anti-Roma demonstrations that took place in 2013. Altogether there were 26 such protests, all of which were characterised by inflammatory speeches, intimidating marches in Roma neighbourhoods, rioting and serious clashes with the police. The same pattern of events was observed in each case, starting with some local tension involving Roma and non-Roma. The first rally in Duchcov was sparked after a young couple were assaulted by a group of Roma; in České Budějovice it was a playground confrontation between Roma and non-Roma parents. Far-right groups with official permission to hold lawful protests (such as, Meeting of Dissatisfied Citizens or Protest Action against Inadaptables) then broke away from the approved route and marched towards Roma districts where they went on the rampage shouting "Heil Hitler" and giving the Nazi salute. Riot police responded using dogs, water cannons, tear gas, smoke grenades, stun guns and rubber bullets. Weapons such as baseball bats, knives, rods and other tools, as well as Molotov cocktails, were seized from those arrested.
65. The most serious public disorder took place on 24 August when protests "against Roma criminality and police brutality" were coordinated by far-right groups in eight towns simultaneously. Around 2 000 individuals took part in total. The worst

---

⁴⁰ Before publishing its instructions for protection against Islam (see § 33), Dawn's leader discussed the text with lawyers to avoid "stepping on thin ice".

⁴¹ Prague Jewish Community 2013.

⁴² European Union Agency for Fundamental Rights 2012.

⁴³ OSCE-ODIHR Hate Crime Reporting 2013.

⁴⁴ Romea.cz 2014e.

clashes between police and demonstrators occurred in Ostrava; this has been described as the most violent riot ever in the Czech Republic.⁴⁵ ECRI deplors the level of hate and violence which has been equated with “a race war”.⁴⁶

66. As for 2014, anti-Roma demonstrations were announced for 1 March in Ostrava, 16 April in Prague and 1 May in Ústí nad Labem. The Council of Europe’s Commissioner for Human Rights wrote to the Czech Prime Minister⁴⁷ to express his concern, stating that the increased frequency of these events and the consistent targeting of Roma called for a more comprehensive response, including banning demonstrations in the vicinity of Roma neighbourhoods. Despite this, the above-mentioned demonstrations, as well as several others, went ahead. This time, however, there was a very low turnout (15 to 30 extremists on each occasion) and no violence. ECRI notes that the situation appears to have calmed down, but it is widely acknowledged that tensions could easily be reignited at any time.
67. ECRI also wishes to point out that a coalition of civil society organisations began actions called Let’s Block the Marches!, aiming to prevent the aggressive anti-Roma mobs from reaching Roma homes by means of peaceful counter-demonstrations and the “human shield” tactic. In addition, these organisations provided support for the traumatised victims of the anti-Roma demonstrations through multi-disciplinary emergency volunteer teams of psychologists, medics, social workers and priests. ECRI commends these initiatives demonstrating solidarity with the Roma population.

- **The authorities’ response**

68. ECRI notes that the authorities appear to have a sound understanding of right-wing extremism and the groups and numbers involved. Their Report on Extremism in the Territory of the Czech Republic, which is published annually, provides detailed background information and analysis of the situation. According to the 2013 report, the police estimate that the extreme right-wing scene is made up of around 5 000 individuals with about 15 militant activists and 50 lead figures. The report highlights the large number of anti-Roma gatherings, the participation of the local population in addition to the right-wing extremists and the transformation of protests against “inadaptables” into protests against the system.
69. In relation to the above-mentioned events, 86 persons were convicted of public order offences or attacks against a public official. A further 127 individuals were found to have committed minor offences, including disobeying an official notice. ECRI notes that not a single person was prosecuted under the racism-specific offence of violence or threats of violence under Section 352 of the Criminal Code. The authorities explained that the demonstrations started out as racist protests; when it came to actual violence, however, this was committed against the police (21 officers were injured in Ostrava where the worst violence took place); therefore, the acts could not be classified as racially-motivated violence.
70. ECRI has been informed that in 2013, as a reaction to the growing violence against the Roma population and frequent anti-Roma marches, the police set up special units on extremism in every regional police department as well as an anti-conflict team in the socially excluded localities where such events took place. Training has been organised to help officers in the field to identify potentially dangerous situations during demonstrations. In addition, while there are few Roma in the police, ECRI has been informed that in many areas there are now

---

⁴⁵ ERGO Network 2013.

⁴⁶ Liz Fekete 2013.

⁴⁷ Council of Europe Commissioner for Human Rights 2014.

special units made up of “Roma police assistants”, helping to solve local issues. The police have been commended by a number of NGOs for their improved responses and for acting to protect Roma during the riots. The good work of the police has also been put forward as an explanation for the more peaceful situation in 2014.

71. As mentioned above, the authorities have acknowledged that while the protests were organised and led by neo-Nazis, ordinary local people readily joined in and took part in the violence. In ECRI’s view this reveals the extremely deep prejudice of the majority population towards the Roma.⁴⁸ The authorities should focus all their efforts on measures to combat hostility towards this community rather than treating the events as a protest against the system.
72. Moreover, the average age of offenders was 18 years. Therefore, ECRI welcomes the Government’s announcement in 2014 that a Campaign against Racism and Hate Violence targeting young people aged 15-25 would be conducted in 2016. The focus will be on “vulnerable minority communities”, among them Roma and LGBT, and the “no hate” message will be diffused via the Internet, social media, television and radio. There will also be an educational aspect with training for teachers, police and employees of municipalities and public administration. Some NGOs have raised concerns that the group most vulnerable to racist violence, the Roma, are not the main target group. In view of the anti-Roma events of 2013 and with the aim of preventing further violence, ECRI also considers that the campaign should focus primarily on the Roma.
73. ECRI strongly recommends that the Campaign against Racism and Hate Violence focuses primarily on the Roma and that Roma people and Roma organisations are fully involved in its conception, planning and implementation.

IV. Integration policies

1. Historical ethnic, religious and linguistic minorities

74. As of 2013 there are 14 officially recognised minorities: Belarusians, Bulgarians, Croatians, Hungarians, Germans, Greeks, Poles, Roma, Russians, Rutherians, Serbians, Slovaks, Ukrainians and Vietnamese. There is no official integration policy for these minorities. The Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities stated in its latest report⁴⁹ that a climate of tolerance and dialogue generally prevailed in the Czech Republic, but it deplored the persisting negative attitudes and prejudice against Roma.

- Roma

75. The situation of the Roma minority is one of the country’s most urgent social and human rights problems. The Czech Republic’s integration policy is defined in two strategic documents: the Concept for Roma Integration 2010-2013 and the Strategy for Combating Social Exclusion 2011-2015. ECRI notes that an updated National Roma Integration Strategy 2014-2020 is under preparation, aiming at the successful integration of the Roma in Czech society as well as eliminating discrimination against Roma and their social exclusion.
76. The Concept for Roma Integration was adopted in 2009 and has the status of the Czech Republic’s National Strategy for Roma Inclusion (NSRI) under the EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020. Its main goal is

---

⁴⁸ According to a 2013 survey of the Public Opinion Research Centre, only 4% of respondents expressed sympathy towards Roma, as reported by the European Network Against Racism 2014.

⁴⁹ Council of Europe, Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities 2011.

the conflict-free co-existence of Roma communities and the rest of society. The Concept addresses the four main issues of education, employment, health care and housing, with particular focus on problems of indebtedness and security, as well as Roma culture and language. An Implementation Plan is provided in appendix, which contains the tasks for individual ministries and recommendations for other key persons and organisations.

77. According to the European Commission's assessment, the Concept lacked clear measures, timelines and budget allocations, as well as a monitoring and evaluation system. More concrete targets were needed on how to tackle segregation in education, on integration into the open labour market and on non-discriminatory access to housing, including good quality social housing (see Interim follow-up recommendations of the fourth cycle). Another report⁵⁰ criticised the Concept for not providing a comprehensive description of the situation of Roma in the Czech Republic and no specific data on numbers or geographic distribution. Moreover, it did not deal at all with the issue of lack of ethnically disaggregated data nor the active involvement or participation of Roma themselves in resolving the various challenges.
78. The other major policy document is the Strategy for Combating Social Exclusion 2011-2015, which contains a total of 71 measures addressing persons affected by social exclusion, including Roma, in the areas of safety, housing, education, social services, health, employment and regional development. It has been qualified as the best political plan so far which could significantly improve the position of Roma in Czech society.⁵¹ It is the first document of its type containing designation of administrators for individual measures, as well as clear target dates and outlines of financial requirements, and even estimates of the savings from the State budget if the given measures were implemented. Its major shortcoming is in the field of housing; the analysis only mentions in passing discrimination in the housing market and does not mention at all the segregational and racist housing policies of municipalities. The chapter on employment does not address discrimination in the labour market.
79. In addition, ECRI notes that the Agency for Social Inclusion began to work in 2008 as a coordinating body for Roma integration at local level. During the period 2010 to 2012 it ran a project on Promoting Social Inclusion in Selected Roma Localities, based on collaboration with municipalities to establish local partnerships of municipality leaders, NGOs, schools, police and others. Within the three-year project cycle the Agency operated in 33 locations and prepared 20 strategies of social inclusion with local partners. The project has been extended until the end of 2015.

- **Policies' results**

80. According to various reports, the Czech Republic's policies regarding Roma have had little effect. The Council of Europe's Human Rights Commissioner expressed his regret that the implementation of the Concept and the Strategy have been hampered inter alia by the lack of an enforcement mechanism and of adequate resources.⁵² He also noted the continued difficulties caused by the limited involvement of the regions and municipalities, particularly in the areas of special education and housing. The Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities regretted that, despite efforts, the Roma continue to face serious difficulties and discrimination, in particular as regards

---

⁵⁰ Open Society Foundations Review of EU Framework National Roma Integration Strategies (NRIS), Bernard Rorke, Open Society Roma Initiatives.

⁵¹ Idem.

⁵² Council of Europe Commissioner for Human Rights 2013.

access to employment, health services, mainstream and higher education, housing segregation, eviction from town centres, widespread anti-Gypsyism, and hate speech.⁵³ Even the new National Roma Integration Strategy currently being developed states that no progress has been made in the last five years.

81. ECRI recalls that its fourth report contained a large number of recommendations relating to Roma as a vulnerable/target group, mainly in the areas of education, employment and housing. Since then, there is little evidence of improvements in any of these areas.
82. In education, ECRI's recommendations focused on the disproportionate representation of Roma in special schools for children with mental disabilities and the situation of Roma in mainstream schools. Both of these issues involve educational segregation of Roma children. The former topic is dealt with in the section below on Interim follow-up recommendations of the fourth cycle. As for mainstream schooling, ECRI notes that many "Roma-only" schools continue to exist with up to 90% of children of Roma ethnicity. This phenomenon is linked to segregation in housing, but also to the free choice of parents as to where to send their children to school. Many Roma parents fear bullying if their children attend mixed schools. Moreover, mainstream schools provide classes for children identified as having special needs, which invariably end up being predominantly Roma. In such schools and classes a reduced curriculum⁵⁴ and lower quality education are provided. Such circumstances reinforce a tendency to place lower academic expectations on the pupils concerned. The system in place produces children with low achievement in education and a low level of employability, thus perpetuating the cycle of poverty of the Roma population.
83. In addition, according to a 2014 survey of the Fundamental Rights Agency, less than 30 % of Roma children attend preschool in the Czech Republic (compared to 80% of the non-Roma population).⁵⁵ Low preschool attendance makes it difficult for pupils to catch up at primary school and is a principal determinant of premature drop-out rates. Therefore, ECRI very much welcomes the authorities' plans to make the last year of preschool compulsory for all children (it has been free of charge since 2012 but attendance is not obligatory). This will help to close the gap between Roma children and their non-Roma peers and prepare Roma pupils to be able to follow an ordinary mainstream curriculum.
84. ECRI strongly recommends that the authorities carry out their plans to introduce at least one year of compulsory and free of charge preschool for all children before entry to mainstream primary education.
85. In employment, ECRI urged the authorities to pursue vigorously their efforts to tackle the disadvantage faced by the Roma and carry out awareness-raising measures aimed at employers in order to overcome long-standing prejudice. ECRI is not aware of any such measures being taken. Moreover, there is evidence that discrimination and prejudice continue to be key factors hindering labour market integration. According to a study, three out of four Roma looking for work in the last five years reported experiencing discrimination and 41 % said that they have experienced such treatment at work by their employers or

---

⁵³ Council of Europe, Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities 2011.

⁵⁴ According to the Framework Education Programme for Elementary Education – Annex regulating education of pupils with light mental disabilities.

⁵⁵ European Union Agency for Fundamental Rights 2014a.

colleagues.⁵⁶ On a positive note, another study found that 36 % of Roma women and 33 % of Roma men indicate some form of paid work as their main activity.⁵⁷

86. Concerning housing, ECRI urged the authorities to develop and put in place, as a matter of high priority, a coherent system of social housing, take steps to prevent the creation of new areas of segregated housing and reduce the number of existing segregated areas. ECRI examines the question of social housing and discrimination in housing in the section below on Interim follow-up recommendations of the fourth cycle. It notes that the Roma population tends to live on the outskirts of towns and villages. According to a 2014 report,⁵⁸ 70% of Roma live in households with severe material deprivation, compared to 21% of non-Roma. Due to a number of factors, including poor living conditions, Roma life expectancy is about 10-15 years less than the majority population, with the gap even greater for Roma women (17 years less).
87. In this context, ECRI also points out that in February 2014, the European Roma and Travellers Forum lodged a complaint against the Czech Republic under the revised European Social Charter, alleging that Roma are disproportionately subjected to residential segregation, substandard housing conditions, forced evictions and other systemic violations of the right to adequate housing and the right to health.⁵⁹ The case is under examination.
88. There is ample evidence, therefore, of a failure to implement integration measures for Roma that work in practice. ECRI urges the authorities to take note of the various comments highlighted above and ensure that the new National Roma Integration Strategy under preparation will have a more positive impact.
89. ECRI recommends that the authorities conduct a thorough evaluation of the shortcomings of the Concept for Roma Integration and the Strategy for Combating Social Exclusion. They should ensure that these are taken into account in the preparation of the new National Roma Integration Strategy, which should be developed and implemented in consultation with Roma people. In particular, the new strategy should specifically address non-discrimination in the fields of education, employment, health care and housing.

2. Non-nationals

90. ECRI notes that the first Foreigners' Integration Policy was adopted in 2000 and was revised in February 2011. The Ministry of the Interior is responsible for its implementation and submits an annual report to the Government.
91. The basic target group concerns legally residing third-country nationals⁶⁰ who are neither applicants for international protection nor recognised refugees. The policy is focused not only on supporting the integration of these foreigners into society but especially on preventing possible problems within immigrant communities and their relations with the majority population. All the activities aim at trying to avoid the creation of closed immigrant communities and their social exclusion. Key priorities for the successful integration of foreigners include knowledge of the Czech language, economic self-sufficiency, knowledge about Czech society, and good relations between foreigners and the majority society.

---

⁵⁶ European Union Agency for Fundamental Rights 2014b.

⁵⁷ European Union Agency for Fundamental Rights 2014c.

⁵⁸ European Commission 2014b.

⁵⁹ European Roma and Travellers Forum (ERTF) v. the Czech Republic, No. 104/2014.

⁶⁰ The authorities estimate that there are around 270 000 legally residing third-country nationals currently in the Czech Republic, 70% of whom have permanent residence permits.

92. Efforts to transfer specific integration measures to the level of the regions are reflected in the setting up of regional Integration Support Centres for Foreigners. Since September 2009, centres have been established in 10 regions and similar ones are planned in all remaining regions of the country (there are 14 in total including the capital). The centres are managed by different organisations, including NGOs, local authorities or government bodies, but they are all under the supervision of the Ministry of the Interior. They serve as information centres for foreigners and provide advisory and other services, including legal counselling and language courses. The centres work in close collaboration with civil society.
93. The State Integration Programme provides assistance to recognised refugees and, since 2014, also to beneficiaries of subsidiary protection. It is proposed on a voluntary basis and starts once a decision on granting international protection has become legally effective. The focus is on helping refugees learn the Czech language, with a free course of 400 hours, access housing and find a job. Refugees may remain in one of four Asylum Integration Centres for the first 18 months, primarily for the purpose of completing language courses while actively seeking accommodation. Housing support thereafter, which is available for three years, takes the form of contributions towards rent in either municipally owned apartments or accommodation in the private market.

- **Policies' results**

94. In general, ECRI is not aware of any major problems hindering immigrants' integration in the Czech Republic, apart from occasional xenophobic expression from certain political figures, as observed above. Moreover, it welcomes the setting up of regional Integration Support Centres, which appear to function well and provide useful assistance for foreigners. ECRI encourages the authorities to go ahead with their plans to establish such centres in all regions of the country.
95. Nevertheless, one important issue has been drawn to ECRI's attention. There is no legal obligation for schools to provide Czech language classes or other form of tutoring for foreign children, although state grants are available for such purposes. ECRI is concerned that migrant children lacking competence in the teaching language (which is exclusively Czech) are at risk of under-achievement as well as social exclusion in the school environment. In keeping with the above-mentioned key priorities of the Foreigners' Integration Policy, ECRI is of the view that Czech language classes should be provided systematically to all foreign children requiring them at primary and secondary levels. Furthermore, ECRI regrets that foreign children are excluded from entitlement to free schooling in the last year of preschool (see § 83) and considers this discriminatory.
96. ECRI strongly recommends that the authorities amend the relevant legislation to require schools to provide Czech language classes to all foreign pupils requiring them at primary and secondary levels. It reiterates its recommendation in § 84 of this report that the last year of preschool should be free and compulsory for all children.
97. As for refugees, ECRI notes that the four Asylum Integration Centres, while of a high standard, are mostly located in small villages and in socially disadvantaged areas. This makes finding jobs and accommodation very difficult. One of the centres is in a Roma neighbourhood where unemployment is particularly high. Some conflicts have been reported between the refugees and Roma.
98. ECRI recommends that Asylum Integration Centres are relocated to cities where beneficiaries of international protection may have better chances to integrate.

V. Topics specific to the Czech Republic

1. Interim follow-up recommendations of the fourth cycle

99. ECRI, in its first interim follow-up recommendation, strongly encouraged the authorities to complete the work under way in drafting and enacting a law on legal aid as soon as possible, ensuring that such aid is granted in cases where racial discrimination is at stake. In its conclusions adopted on 23 March 2012, ECRI noted with regret that its recommendation had not been complied with and that the situation of victims of discrimination as regards access to legal aid had not changed. ECRI referred to § 26 of its General Policy Recommendation No. 7, according to which the law should guarantee free legal aid and, where necessary, a court-appointed lawyer, for victims who wish to go before the courts as applicants or plaintiffs and who do not have the means to do so.
100. ECRI has described the new legal aid possibility, available since 2012, for victims of discrimination wishing to pursue their cases through the courts in § 24 of this report. According to information provided by the office of the Public Defender of Rights in November 2014, the Pro Bono Alliance has provided free legal aid in ten cases so far. ECRI welcomes this development.
101. Furthermore, ECRI notes that government proposals concerning legislative work for 2015-2017 include the task of preparing a bill on free legal aid. The Ministry of Justice should submit the bill before the end of 2015 and the law is expected to enter into force by December 2016. The authorities have informed ECRI that the aim is to bring together into one piece of legislation fragmented provisions already existing on free legal aid in other laws.
102. In its second interim follow-up recommendation, in order to give additional impetus to the process of including every Roma child in ordinary streams of education, with the sole exception of those in need of specialised education due to severe mental disability or multiple disabilities, ECRI urged the authorities at the relevant levels to transfer substantial numbers of children from specialised primary schools to ordinary education, based on clear and ambitious yearly targets. In its conclusions adopted on 23 March 2012, ECRI noted that despite steps taken towards improving inclusiveness in education, it was not in a position to conclude that its recommendation had been fulfilled.
103. ECRI recalls that its recommendation follows from the judgment of 13 November 2007 in the case of *D.H. and Others v. the Czech Republic*⁶¹ in which the Grand Chamber of the European Court of Human Rights challenged the disproportionate placement of Roma children in “special schools”⁶² providing less demanding education designed for children with disabilities. It found that this practice discriminated against Roma children in respect of their right to education (violation of Article 14 taken in conjunction with Article 2 of Protocol No. 1 to the European Convention on Human Rights) and required the Czech Republic to take effective measures to put an end to this situation.
104. The authorities have submitted several action plans to the Committee of Ministers of the Council of Europe, which is supervising execution of the judgment, the latest being the Consolidated Action Plan adopted by the Government in November 2012. This sets out eight key measures to ensure that ethnicity and social background no longer have an impact on the placement of children in any specific education programme, including abolishing the short-term placement of children without disabilities in classes for pupils with disabilities, revision of

---

⁶¹ Application no. 57325/00.

⁶² Special schools have now been renamed as practical schools.

diagnostic tools and collection of relevant data by the Czech School Inspectorate for monitoring the ethnicity of children educated according to a reduced syllabus.⁶³

105. ECRI notes that the above main measures have been carried out to some extent. Decrees have been amended to abolish the possibility of short-term placement of socially disadvantaged pupils in classes for children with mild mental disability, revised diagnostic tools have been developed and put into effect from September 2014, and data were collected (once, in the autumn of 2013) via a questionnaire sent to heads of all practical schools, on the ethnicity of children in these schools. Recent records indicate that of around 26 000 children currently in practical schools, 32.4% are Roma.⁶⁴ While this represents a drop of around one third in the last four years, the Committee of Ministers stated in its June 2014 assessment that this figure remained disproportionately high.
106. The overall decrease in the number of Roma in practical schools is reportedly due to more awareness of the issue and more caution taken in diagnosis. In addition, ECRI is pleased to note that efforts have been made to phase out practical schools. However, to date, no specific and measurable targets have been fixed for transfers of children from practical to ordinary education. Moreover, there is no evidence or figures available to indicate that Roma pupils have been transferred following re-diagnosis. By all accounts, including the authorities themselves, it seems safe to state that no such transfers have taken place.
107. Moreover, on 26 September 2014, the European Commission initiated infringement proceedings against the Czech Republic for breaching the European Union's Racial Equality Directive due to ongoing discrimination of Roma children in education. ECRI notes that the Czech Education Ministry opposes the claim. On 12 November 2014, the European Roma Rights Centre, in a joint declaration with other NGOs, published a press release marking seven years since the D.H. judgment and recalling that the violations of the right to education and discrimination have not been addressed.⁶⁵
108. ECRI notes that there are certain obstacles to progress in this field. Firstly, there is considerable support for the continuation of practical schools. Some politicians, the Deputy Public Defender of Rights and special teachers of these schools are ardent supporters of the status quo. They argue that it would be next to impossible for children from practical schools, where a reduced curriculum is in place, to be able to follow the ordinary curriculum in mainstream schools. While this may be the case for certain children who have already spent several years in practical schools, ECRI cannot accept that it would not be possible for some children to be transferred to mainstream schools. Above all, future generations of Roma children must be prevented from unnecessary enrolment in schools intended for those with mental disabilities and who will consequently have reduced chances in life. According to an NGO, only 53 % of children from practical schools continue their education after the end of compulsory schooling, 98 % of whom take up low-level vocational training.

---

⁶³ See Thematic Report: Pupils educated according to the Framework Education Programme for Elementary Education – Annex regulating education of pupils with light mental disabilities, Prague, January 2015.

⁶⁴ According to the Report on the State of the Romani Minority in the Czech Republic for 2013, which was discussed by the Government on 17 November 2014, the number of Roma pupils in practical schools in the Moravian-Silesian Region is as high as 36%.

⁶⁵ Czech Republic must put an end to unlawful segregation of Romani children, Budapest, Prague, 12 November 2014: A statement of Amnesty International, European Roma Rights Centre, Open Society Fund Prague, Open Society Justice Initiative, League of Human Rights, IQ Roma Servis and Life Together.

109. Secondly, ECRI notes that while mainstream schools are run by municipalities, practical schools are under the responsibility of regional authorities. These same authorities, via the school counselling centre, are responsible for the diagnosis of children with mental disability and referring them to practical schools.
110. ECRI notes a potential positive development concerning both transfers and future non-placement of children in practical schools. A draft amendment to Article 16 of the Education Act is under preparation which will introduce measures to support children with special education needs in an individual manner in mainstream schools. This has been met with broad approval and ECRI fully supports the inclusive education⁶⁶ approach. However, the Public Defender of Rights, numerous NGOs and education experts have expressed serious concerns about a phrase in the draft which refers to the assessment of mental disability “in the context of a child’s social and cultural environment”.⁶⁷ This vague formulation leaves scope for children to be enrolled into practical schools once more on the basis of their ethnic background. ECRI insists that social and cultural aspects have no relevance in diagnosis of mental handicap in children, and urges the authorities to delete this part of the amendment.
111. ECRI strongly recommends that the authorities remove from the amendment to Article 16 of the Education Act all references to social and cultural environment for the assessment of mental disability in children, so that no Roma child could be wrongly assigned to a practical school.
112. To conclude, ECRI deeply regrets that the overall situation of Roma children in education has changed little since its fourth report. It urges the authorities to finalise legislation setting out the principle of inclusive education, in which children identified with special needs can be given support in mainstream schools. It considers that they should come up with clear proposals on how to reduce the number of Roma pupils in practical schools and on how transfers could be achieved following re-diagnosis using updated methods.
113. ECRI strongly recommends that the authorities finalise legislation setting out the principle of inclusive education and identify ways to reduce the number of Roma pupils in practical schools following re-diagnosis using updated methods.
114. In its third interim follow-up recommendation, ECRI strongly urged the authorities to develop and put in place, as a matter of high priority, a coherent system of social housing, including a clear definition both of the concept of social housing itself and of the social criteria to be applied in allocating it to persons in need. In its conclusions adopted on 23 March 2012, ECRI continued to be deeply concerned at the situation with regard to housing of socially excluded persons, most of whom were Roma. It noted that the number of socially excluded localities was reported to have increased to 400 and that such issues continued to be at the heart of tensions between the majority population and Roma in some parts of the country. Moreover, discrimination in the housing market continued to affect access to housing of vulnerable groups such as Roma and migrants. ECRI emphasised that more needed to be done urgently to address these problems.
115. ECRI is pleased to note, therefore, that the Ministry of Labour and Social Affairs together with the Ministry for Regional Development and the Minister for Human

---

⁶⁶ Defined as “the process of increasing participation and decreasing exclusion from the culture, curriculum and community of mainstream schools”, Booth, T. (2000).

⁶⁷ The full provision, as provided by Lenka Felcmanova, Czech Society for Inclusive Education (ČOSIV), reads: “The school counselling centre uses for the assessment of mental disability procedures and tools that evaluate intellectual and adaptive skills in the context of a child’s development and his/her social and cultural environment”.

Rights, Equal Opportunities and Legislation, will prepare a bill on social housing in the second half of 2015. This is expected to be enacted and enter into force in 2017. The plans do not include construction of new housing, but rather renovation and refurbishment of around 500 000 vacant flats in the country.

116. ECRI strongly recommends that the authorities go ahead with their plans to enact a law on social housing and encourages them to undertake a wide consultation beforehand, including with the Roma community.

117. As for discrimination in the housing market, ECRI notes that this is a very serious issue for the Roma. Housing vacancy notices frequently state “No Roma” and they are virtually unable to rent accommodation in the normal housing market. As a result, a business has grown up in the private market of renting accommodation in hostels or dormitories to Roma at extremely high prices – up to three times the market value of an ordinary flat. These dormitories are often set up in unused offices converted into basic living spaces with shared bathrooms and kitchens; the accommodation is sub-standard and insalubrious. The authorities are fully aware of the situation and have informed ECRI that around 4 000 such dormitories are occupied by some 100 000 people. Moreover, housing support is provided in order for tenants to pay the exorbitant rents to the so-called “slumlords”. ECRI is astonished that the authorities are complicit in this corrupt and degrading practice, which is contributing further to the segregation of Roma.

118. ECRI strongly recommends that steps are taken to end the practice of subsidising exorbitant rent for sub-standard accommodation in hostels and dormitories.

2. Effectiveness of the Public Defender of Rights

119. ECRI stresses the importance of a properly functioning independent specialised body to combat racism and intolerance at national level. It is therefore concerned about the current discord within the institution; the Deputy Public Defender has openly contradicted certain statements made by the Public Defender. The two recently clashed over a medical school’s ban on Muslim students wearing headscarves (see § 37). The Public Defender spoke out in September 2014, stating that her Deputy had a habit of expressing opinions at variance with official statements released by her office. ECRI considers that this friction seriously undermines the institution’s credibility.

120. ECRI notes that both the Public Defender and the Deputy Public Defender are elected by Parliament in exactly the same way.⁶⁸ Thus the Public Defender has no say whatsoever in the appointment of her Deputy. ECRI recalls that a bill to enlarge the powers of the Public Defender is under preparation (see § 25); it encourages the authorities to take the opportunity also to resolve the above problem in the new legislation. In ECRI’s view, the authorities could consider two possible solutions: either they should grant the Public Defender the power to propose her/his deputy for election by Parliament, which is the procedure followed in some Council of Europe member states; or they could take the example of other member states which do not define in law the appointment of a deputy but give freedom to the Ombudsman to appoint his/her own staff, as per principle 5 of ECRI’s GPR No. 2.

121. ECRI recommends that the Law on the Public Defender of Rights is amended so as to prevent conflicts between the Public Defender and his/her deputy.

---

⁶⁸ According to the Law on the Public Defender of Rights, both the Defender and the Deputy Defender are elected by the Chamber of Deputies for a term of office of six years, from among candidates of whom two shall be nominated by the President of the Republic and two by the Senate.

122. Further, ECRI urges the authorities to ensure that increased staff and funding are also allocated to the Public Defender in order for any new tasks to be carried out effectively.

3. Former Roma concentration camp in Lety

123. ECRI notes that the site in Lety of the former World War II Roma internment and hard labour camp⁶⁹ continues to be a problematic issue; it is next to a large privately owned pig farm. Roma activists have been campaigning since 1998 and have repeatedly asked the authorities to relocate the farm. The Czech Government has recognised Lety as a Holocaust site, but has done nothing so far to remove the pig farm, despite pressure from international and human rights institutions.⁷⁰ ECRI urges the authorities to find a solution once and for all in order for the Roma to have a decent and dignified memorial site for Holocaust victims.

124. ECRI strongly recommends that the authorities find a solution and relocate the pig farm away from the Roma Holocaust site in Lety.

4. Policies to combat discrimination and intolerance against LGBT persons

- Data

125. ECRI notes that there is no official data on the LGBT population in the country, although the authorities carried out an in-depth Analysis of the Situation of the Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Minority in the Czech Republic in 2007. Research demonstrates that in general there is broad tolerance for LGBT persons in the country. In a global survey published in June 2013, the Czech Republic had the third highest percentage in Europe (80%, after Spain and Germany) and worldwide (on a par with Canada) of people agreeing that “society should accept homosexuality”.⁷¹ In August 2014, the fourth Gay Pride took place under the auspices of the Minister for Human Rights. The official opening was held in the Hrzánský Palace, a government building. In previous years there were protests against the festival, but this appears not to be the case in 2014. Nevertheless, ECRI notes that of 2 469 respondents from the Czech Republic who took part in the FRA survey of LGBT people’s experiences of discrimination, 36% felt discriminated or harassed because of their sexual orientation in the year preceding the survey (the EU average was 47%).⁷²

- Legislative issues

126. The Criminal Code does not specifically mention homophobic or transphobic motivation under Section 352 (violence against a group of persons or an individual), Section 355 (defamation) or Section 356 (incitement to hatred). In theory, public incitement to hatred against LGBT persons could be covered by the wording “or other group of persons”, but there is no case law confirming this.

127. ECRI recommends that Sections 352, 355 and 356 of the Criminal Code should include specific references to the grounds of sexual orientation and gender identity.

---

⁶⁹ According to information provided by the Committee for the Redress of the Romani Holocaust in the Czech Republic, between 1942-1943, around 1 100 Roma men, women and children were taken to Lety and, of those not deported to Auschwitz, 326 people died there, 241 of whom were children.

⁷⁰ Including a European Parliament Resolution of 2005 on the situation of the Roma in the European Union, which called on the Commission and the authorities “to take all necessary steps to remove the pig farm from the site of the former concentration camp at Lety and to create a suitable memorial”.

⁷¹ Pew Research 2013.

⁷² European Union Agency for Fundamental Rights 2012.

128. The Anti-Discrimination Act prohibits discrimination based on sexual orientation and covers so-called “sexual identification” (gender identity) under the ground of sex.⁷³ As concerns the burden of proof, ECRI regrets that, in the case of discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity, the sharing may only occur when discrimination is alleged in the field of employment; it does not apply in any other area. ECRI refers to its recommendation in § 19 of this report.
129. While a number of laws ban discrimination on the basis of sexual orientation and gender identity (the Labour Code, the Employment Act and the Anti-Discrimination Act), according to the above-mentioned FRA survey, 59% of respondents were not aware of the existence of a law forbidding discrimination on account of sexual orientation when applying for a job. ECRI encourages the authorities to organise an awareness raising campaign on this issue.
130. Same sex marriage is not permitted. However, in 2006 the institution of registered partnership was recognised in law. LGBT activists claim that the extent of partners' rights and obligations remains very disadvantageous in comparison with marriage. Differences include that partners cannot jointly own property, there are no tax benefits as provided to a husband and wife, and there is an automatic ban on adoption of a child.⁷⁴ As concerns adoption, ECRI notes that the Public Defender, when investigating a complaint, did not find any objective and rational reason for denying registered partners the possibility of adoption and considered the relevant provisions of the Registered Partnership Act unconstitutional.⁷⁵ Procedures have been initiated for an assessment by the Constitutional Court.
131. Gender reassignment is regulated by the 2012 Act on Special Health Services. Persons wishing to change their sex must obtain the positive opinion of a committee of experts which consists of seven persons, including a representative of the Ministry of Health. Legal gender recognition is not possible without surgery; a certificate of surgical gender reassignment is required for change of birth number and name. ECRI considers that gender reassignment should not be a prerequisite for gender changes in personal documents.⁷⁶ According to the new Civil Code of 2014, “marriage or registered partnership ceases to exist automatically as a result of gender reassignment transition”.
132. Lastly, ECRI notes that the Czech Republic has explicitly recognised in its national legislation that sexual orientation is included in the notion of “membership of a particular social group” for the purpose of refugee recognition.⁷⁷

- **Promoting tolerance and combating discrimination**

133. ECRI is pleased to note that in some fields of everyday life, steps have been taken to promote tolerance towards LGBT persons. In education for instance, the subject People and the World, which provides information on sexual orientation and gender identity, is part of the framework curriculum for all pupils at elementary and secondary levels. Public health insurance covers the costs of gender reassignment and counselling. Between 2012 and 2014, 173 applications for gender reassignment were registered and all but one were accepted.

---

⁷³ According to Section 2 (4): “Discrimination on grounds of pregnancy, maternity and paternity and on grounds of sexual identification shall also be considered to be discrimination on grounds of sex”.

⁷⁴ Section 13 (2) of the Registered Partnership Act.

⁷⁵ Report of the Public Defender for the second quarter of 2014, p. 10-11.

⁷⁶ See § 20 of Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity and the relevant part of its Explanatory memorandum.

⁷⁷ The Council of Europe Commissioner for Human Rights 2011.

However, hormonal treatment is not covered; in view of the fact that hormone therapy is an essential part of gender reassignment, ECRI encourages the authorities to consider providing financial assistance to those in need of such treatment.

134. Although there is no government action plan or strategy to promote tolerance and combat discrimination against LGBT persons in the Czech Republic, ECRI welcomes the setting up, in 2009, of a Committee for Sexual Minorities in the Government Council for Human Rights.⁷⁸ Its members include representatives of ministries and civil society. They analyse the situation and rights of sexual minorities in the Czech Republic and may present to the Government Council proposals concerning legislative amendments or solutions to other problems facing LGBT persons. For example, the Committee helped create a handbook on Homophobia in the Classroom and recommendations for the media on how to treat and present to the public different sexual identities. In addition, as mentioned above (§ 72), the Government is planning a Campaign against Racism and Hate Violence to be conducted in 2016, focusing on vulnerable minority communities including LGBT.

---

⁷⁸ This continues the work of a previous Working Group on the Issues of Sexual Minorities of the Minister for Human Rights and National Minorities, "Analysis of the Situation of the Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Minorities in the Czech Republic", 2007.

INTERIM FOLLOW-UP RECOMMENDATIONS

The two specific recommendations for which ECRI requests priority implementation from the authorities of the Czech Republic are the following:

- ECRI strongly recommends that the authorities remove from the amendment to Article 16 of the Education Act all references to social and cultural environment for the assessment of mental disability in children, so that no Roma child could be wrongly assigned to a practical school.
- ECRI strongly recommends that the authorities carry out their plans to introduce at least one year of compulsory and free of charge preschool for all children before entry to mainstream primary education.

A process of interim follow-up for these two recommendations will be conducted by ECRI no later than two years following the publication of this report

LIST OF RECOMMENDATIONS

The position of the recommendations in the text of the report is shown in parentheses.

[The list of recommendations will be included after the confidential dialogue.]

BIBLIOGRAPHY

This bibliography lists the main published sources used during the examination of the situation in the Czech Republic. It should not be considered as an exhaustive list of all sources of information available to ECRI during the preparation of the report.

European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)

1. ECRI (2012a), Conclusions on the implementation of the recommendations in respect of the Czech Republic subject to interim follow-up, CRI(2012)27.
2. ECRI (2009a), Fourth report on the Czech Republic, CRI(2009)30.
3. ECRI (2004a), Third report on the Czech Republic, CRI(2004)22.
4. ECRI (2000a), Second report on the Czech Republic, CRI(2000)4.
5. ECRI (1997a), Report on the Czech Republic, CRI(97)50.
6. ECRI (1996), General Policy Recommendation No. 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, CRI(96)43.
7. ECRI (1997b), General Policy Recommendation No. 2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, CRI(97)36.
8. ECRI (1998a), General Policy Recommendation No. 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, CRI(98)29.
9. ECRI (1998b), General Policy Recommendation No. 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, CRI(98)30.
10. ECRI (2000b), General Policy Recommendation No. 5: Combating intolerance and discrimination against Muslims, CRI(2000)21.
11. ECRI (2001), General Policy Recommendation No. 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet, CRI(2001)1.
12. ECRI (2003), General Policy Recommendation No. 7: National legislation to combat racism and racial discrimination, CRI(2003)8.
13. ECRI (2004b), General Policy Recommendation No. 8: Combating racism while fighting terrorism, CRI(2004)26.
14. ECRI (2004c), General Policy Recommendation No. 9: The fight against antisemitism, CRI(2004)37.
15. ECRI (2007a), General Policy Recommendation No. 0: Combating racism and racial discrimination in and through school education, CRI(2007)6.
16. ECRI (2007b), General Policy Recommendation No. 1: Combating racism and racial discrimination in policing, CRI(2007)39.
17. ECRI (2009b), General Policy Recommendation No. 12: Combating racism and racial discrimination in the field of sport, CRI(2009)5.
18. ECRI (2011), General Policy Recommendation No. 13: Combating anti-Gypsyism and discrimination against Roma, CRI(2011)37.
19. ECRI (2012b), General Policy Recommendation No. 14: Combating racism and racial discrimination in employment, 2012, CRI(2012)48.

Other sources

20. Minister for Human Rights (2009), Roma Integration Concept for 2010-2013.
21. Ministry of the Interior, Security Policy Department (2013), Report on extremism in the territory of the Czech Republic in 2013.

22. Office of the Public Defender of Rights (2014), Annual Report on the Activities of the Public Defender of Rights in 2013.
23. European Court of Human Rights (2013b), Factsheet – Gender identity issues, October 2013.
24. Council of Europe, Committee of Ministers (1997), Recommendation No. R (97) 20 to the member States on “hate speech”, adopted on 30 October 1997.
25. Council of Europe, Committee of Ministers (2010), Recommendation CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender.
26. Council of Europe, Committee of Ministers (2013), Response of the authorities to the questionnaire concerning Recommendation CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity.
27. Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Committee on Equality and Non-Discrimination (2013), Tackling discrimination on the grounds of sexual orientation and gender identity, Report, Doc. 13223.
28. Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2011), Discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Europe, 2nd edition.
29. Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2012), Human Rights of Roma and Travellers in Europe.
30. Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2013), Report by Nils Muižnieks following his visit to the Czech Republic from 12 to 15 November 2012, CommDH(2013)1.
31. Council of Europe, Commissioner for Human Rights (2014), Letter from Nils Muižnieks, to Mr Bohuslav Sobotka, Prime Minister of the Czech Republic, on anti-Roma demonstrations, CommDH(2014)8.
32. Council of Europe, European Committee of Social Rights (2014), European Roma and Travellers Forum (ERTF) v. Czech Republic, Complaint No. 104/2014.
33. Council of Europe, Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (ACFC) (2012), Third Opinion on the Czech Republic, adopted on 1 July 2011, ACFC/OP/III(2011)008.
34. Council of Europe, Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (ACFC) (2012), Comments of the Government of the Czech Republic on the Third Opinion of the Advisory Committee on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by the Czech Republic, GVT/COM/III(2012)002.
35. Council of Europe, Ad Hoc Committee of Experts on Roma Issues (CAHROM) (2012), Inclusive education for Roma children as opposed to special schools, CAHROM(2012)18.
36. Council of Europe, CAHROM (2013), Thematic report on combating anti-Gypsyism, hate speech and hate crime against Roma, CAHROM(2013)21.
37. United Nations (UN), Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD) (2014), Consideration of reports submitted by States parties under article 9 of the Convention, Tenth and eleventh periodic reports of States parties due in 2014, Czech Republic, CERD/C/CZE/10-11.
38. European Commission (2013), National protection beyond the two EU Anti-discrimination Directives: The grounds of religion and belief, disability, age and sexual orientation beyond employment.
39. European Commission (2014a), Joint Report on the application of Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin ('Racial Equality Directive') and of Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation ('Employment Equality Directive'), COM(2014) 2 final.
40. European Commission (2014b), Roma Health Report, Health status of the Roma population.
41. European Commission (2014c), Report on discrimination of Roma children in education.
42. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2012), Survey data explorer - LGBT Survey 2012.
43. FRA (2013a), Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism.

44. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2013b), Opinion on the Framework Decision on Racism and Xenophobia - with special attention to the rights of victims of crime.
45. FRA (2013c), EU LGBT survey data explorer.
46. FRA (2013d), Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights.
47. FRA (2014a), Roma survey – Data in focus, Education: the situation of Roma in 11 EU Member States.
48. FRA (2014b), Roma survey – Data in focus, Discrimination against and living conditions of Roma women in 11 EU Member States.
49. FRA (2014c), Roma survey – Data in focus, Poverty and employment: the situation of Roma in 11 EU Member States.
50. FRA (2014d), Antisemitism – Summary overview of data available in the European Union 2003–2013.
51. OSCE/Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) (2013), Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses: Annual Report for 2012.
52. Amnesty International (2014a), Annual Report 2013 – the state of the world's human rights.
53. Amnesty International (2014b), The state decides who I am – Lack of legal gender recognition for transgender people in Europe.
54. Boučková, P. (2013), Report on measures to combat discrimination, Directives 2000/43/EC and 2000/78/EC, Country report 2012 Czech Republic, State of affairs up to 1st January 2013, European network of legal experts in the non-discrimination field.
55. Brüggemann, C. (2012), Roma Education in Comparative Perspective. Analysis of the UNDP/World Bank/EC Regional Roma Survey 2011. Roma Inclusion Working Papers. Bratislava: United Nations Development Programme.
56. Czech Helsinki Committee (2012), The Anti-Discrimination Act after two-and-a-half years of being in force - is it really effective in practice?
57. Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation (2013), Civil Society Monitoring Report on the Implementation of the National Roma Integration Strategy and Decade Action Plan in 2012 in the Czech Republic.
58. Economist (2013, April 8), The new president's first steps.
59. European Network Against Racism (2014), ENAR Shadow Report 2012-2013, Racism and related discriminatory practices in employment in the Czech Republic, Pavel Čížinský, P., Dubová, A. and Hurrle, J., Multicultural Center Prague.
60. European Roma Grassroots Organisations (ERGO) Network (2013, August 27), Anti-Roma riots in the Czech Republic.
61. European Roma Information Office (ERIO) (2014), Human rights abuses and discrimination against Roma, October-December 2013.
62. European Roma Rights Centre (ERRC) (2013), Country profile Czech Republic 2011-2012.
63. Fekete, L. (2013, July 25), Institute of Race Relations, It's like a war - Roma communities under fire from the far Right in the Czech Republic need pan-European support.
64. International lesbian, gay, bisexual, trans and intersex association (ILGA)-Europe (2014), Annual Review – Czech Republic.
65. Jewish Community of Prague (2013), Report on anti-Semitism in the Czech Republic 2013.
66. New York Times (2011, August 16), Czech Leader Is Isolated in Opposing Gay Parade.
67. Open Society Foundations (2011), Review of EU Framework National Roma Integration Strategies (NRIS submitted by Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Romania and Slovakia).
68. Pew Research Centre (2013), The Global Divide on Antisemitism.
69. Platform for equality, recognition and diversity (PROUD) and ILGA Europe, Report on the implementation by the Czech Republic of the Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers of the Council of Europe on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity.
70. Prague Post (2015, January 4), Okamura: Walk your pigs near mosques.

71. Prague Post (2011, August 10), Klaus backs aide's anti-gay missive.
72. Pro Bono Alliance (2014), Co-operation with Ombudsman.
73. Radio Prague (2014, August 29), Ombudswoman and deputy express differing views on hijab ban.
74. Romea.cz (2013, July 1), Czech Senator Okamura: Let's "democratically" send the Roma to India.
75. Romea.cz (2014a, November 13), Czech Police say MP's remarks about concentration camp for Roma not criminal.
76. Romea.cz (2014b, September 16), Czech town discusses "inadaptable" residents and planned repression.
77. Romea.cz (2014c, July 12), Czech Deputy Culture Minister on Prima TV's antigypsyism.
78. Romea.cz (2014d, June 3), Czech Republic: Birth of Roma quintuplets prompts hate online.
79. Security Department of the Jewish Community of Prague (2012), Annual Report on anti-Semitism Symptoms in the Czech Republic 2012.
80. Security Department of the Jewish Community of Prague (2013), Annual Report on anti-Semitism Symptoms in the Czech Republic 2013.
81. United States Department of State (2014), 2013 Country Reports on Human Rights Practices - Czech Republic.

DŮVĚRNÉ

**NÁVRH ZPRÁVY
ČESKÁ REPUBLIKA**

(pátý monitorovací cyklus)

Schváleno dne [...]

Zveřejněno dne [...]

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

OBSAH

PŘEDMLUVA

SHRNUTÍ	7
ZJIŠTĚNÍ A DOPORUČENÍ	9
I. SPOLEČNÁ TÉMATA	9
1. PRÁVNÍ PŘEPIDSY O POTÍRÁNÍ RASISMUS A RASOVÉ DISKRIMINACE	9
- PROTOKOL Č. 12 EVROPSKÉ ÚMLUVY O LIDSKÝCH PRÁVECH	9
- TRESTNÍ PRÁVO	9
- OBČANSKÉ A SPRÁVNÍ PRÁVO	10
2. NÁRODNÍ SPECIALIZOVANÉ ORGÁNY	12
II. NENÁVISTNÉ PROJEVY	13
- ROZŠÍŘENÍ TOHOTO JEVU	13
- POLITICKÉ A JINÉ FORMY VEŘEJNÉ DISKUSE	13
- EXTREMISTICKÉ SKUPINY	15
- TRADIČNÍ MÉDIA A INTERNET	15
- REAKCE ÚŘADŮ	16
III. RASISTICKÉ A HOMOFORNÍ/TRANSFORNÍ NÁSILÍ	19
- REAKCE ÚŘADŮ	20
IV. INTEGRAČNÍ POLITIKY	21
1. HISTORICKÉ ETNICKÉ, NÁBOŽENSKÉ A JAZYKOVÉ MENŠINY	21
- ROMOVÉ	21
- VÝSLEDKY POLITIK	22
2. CIZÍ STÁTNÍ PŘISLUŠNÍCI	24
- VÝSLEDKY POLITIK	25
V. TÉMATA TÝKAJÍCÍ SE SPECIFICKY ČESKÉ REPUBLIKY	26
1. DOPORUČENÍ PRO PRŮBĚŽNOU KONTROLU ZE ČTVRTÉHO CYKLU	26
2. EFEKTIVITA VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV	29
3. BÝVALÝ ROMSKÝ KONCENTRAČNÍ TÁBOR V LETECH	30
4. KONCEPCE BOJE PROTI DISKRIMINACI A NESNÁŠENLIVOSTI VŮČI LGBT	30
- ÚDAJE	30
- LEGISLATIVNÍ ZÁLEŽITOSTI	30
- PODPORA TOLERANCE A BOJ PROTI DISKRIMINACI	31
DOPORUČENÍ PRO PRŮBĚŽNOU KONTROLU	33
SEZNAM DOPORUČENÍ	35
BIBLIOGRAFIE	37

PŘEDMLUVA

Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti (European Commission against Racism and Intolerance - ECRI) byla ustavena Radou Evropy. Je to nezávislý orgán monitorující oblast lidských práv, zaměřený na otázky rasismu a nesnášenlivosti. Je složený z nezávislých a nestranných členů, kteří jsou jmenováni na základě své morální autority a všeobecně uznávaných odborných znalostí v oblasti rasismu, xenofobie, antisemitismu a nesnášenlivosti.

V rámci svých statutárních aktivit ECRI sleduje situaci v každé jednotlivé zemi a pro každý členský stát vypracovává analýzu situace z hlediska projevů rasismu a nesnášenlivosti a předkládá náměty a návrhy řešení zjištěných problémů.

Při monitorování situace v terénu ECRI postupuje vůči jednotlivým členským státům Rady Evropy rovným způsobem. Práce probíhá v pětiletých cyklech, každoročně je zaměřena na 9 až 10 zemí. Zprávy z prvního kola byly dokončeny koncem roku 1998, z druhého kola koncem r. 2002 a ze třetího kola koncem r. 2007 a ty ze čtvrtého kola budou dokončeny na začátku roku 2014. Práce na zprávách z pátého kola započala v listopadu 2012.

K pracovním metodám přípravy zprávy patří analýza dokumentů, návštěva dané země a důvěrný dialog se státními úřady.

Zprávy ECRI nejsou výsledkem šetření nebo svědeckých výpovědí. Jsou to analýzy, vycházející z obsáhlých informací, nashromážděných z nejširší škály zdrojů. Studie dokumentů se opírají o velký počet národních i mezinárodních písemných zdrojů. Návštěva in situ umožňuje přímou schůzku se zainteresovanými kruhy (vládními i nevládními) s cílem shromáždít podrobné informace. Postup formou důvěrného dialogu se státními úřady poskytuje těmto úřadům možnost komentovat návrh zprávy a opravit tak případné faktické omyly, jež se ve zprávě mohou vyskytnout. Na závěr dialogu si mohou státní úřady vymínit, aby jejich stanoviska byla uvedena formou přílohy k závěrečné zprávě ECRI.

Páté kolo zpráv o jednotlivých zemích se zaměřuje na čtyři témata, která jsou společná všem členským státům: (1) právní úprava, (2) nenávistné projevy, (3) násilí, (4) integrační politiky, a řadu témat, která jsou specifická pro jednotlivé země. V této souvislosti budou sledována i průběžná doporučení ze čtvrtého kola, která dosud nebyla zavedena nebo byla během čtvrtého monitorovacího období zavedena jen částečně.

V rámci pátého kola je opět vyžadována prioritní implementace pro dvě konkrétní doporučení vybraná z doporučení uvedených ve zprávě. Nejpozději do dvou let po zveřejnění této zprávy zahájí ECRI proces průběžné kontroly zaměřené na tato dvě doporučení.

Následující zpráva byla vypracována Evropskou komisí proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI), jež za ni nese plnou zodpovědnost. Zpráva zahrnuje období do 19. března 2015 a jakýkoli vývoj po tomto datu v následující analýze není zachycen a nebyl na něj brán zřetel ani při formulování závěrů a návrhů.

SHRnutí

Od vydání čtvrté zprávy o České republice, kterou ECRI publikovala 2. dubna 2009, bylo v řadě oblastí dosaženo pokroku.

V roce 2009 byl přijat antidiskriminační zákon. Veřejný ochránce práv byl stanoven orgánem České republiky pro rovné zacházení a ochranu před diskriminací.

Byla navržena Strategie boje proti extremismu. Byly zřízeny zvláštní jednotky pro boj s extremismem v každém krajském policejním oddělení i antikonfliktní tým v sociálně vyloučených lokalitách. Extremisté jsou v současnosti méně radikální a méně viditelní. Extremistická Dělnická strana byla v roce 2010 rozpuštěna Nejvyšším správním soudem.

Úřady plánují zavést poslední rok předškolní docházky jako povinný pro všechny děti. Připravuje se návrh změny §16 školského zákona, která zavede opatření podporující děti se speciálními vzdělávacími potřebami individuálně v běžných školách.

V 10 krajích vznikla regionální centra na podporu integrace cizinců a obdobná centra se plánují i v ostatních krajích. V roce 2015 bude připraven návrh zákona o sociálním bydlení, který by podle předpokladů měl vstoupit v platnost v roce 2017.

V roce 2009 byl v rámci Rady vlády pro lidská práva zřízen Výbor pro sexuální menšiny. V roce 2016 by měla proběhnout kampaň proti rasismu a násilí z nenávislosti zacílená na mládež ve věku 15-25 let a se zaměřením na „zranitelné menšinové komunity“, včetně Romů a komunity LGBT.

ECRI vítá tyto pozitivní trendy v České republice. Nicméně vzdor dosaženému pokroku existují stále problémy, jež jsou důvodem k znepokojení.

Veřejný ochránce práv nemá potřebné pravomoci a odpovědnosti umožňující efektivně bojovat s rasovou diskriminací. Antidiskriminační zákon stanovuje komplexní režim související se sdílením důkazního břemene, který se však omezuje pouze na určité oblasti diskriminace.

Romové a imigranti jsou nejčastějšími cíli nenávislných projevů a muslimové se v poslední době stávají oběťmi rostoucí islamofobie. Za většinu projevů netolerance nese odpovědnost člověk v čele jedné pravicové populistické strany. Trestní stíhání je příliš snadno vyloučeno a ustanovení o nenávislných projevech se uplatňují jen zřídka.

Pravicové extremistické skupiny během roku 2013 zorganizovaly sérii 26 protiromských demonstrací a protestů. Součástí všech těchto akcí byly pobuřující proslovy, zastrašující pochody v místech, kde žijí Romové, výtržnictví a vážné střety s policií.

Koncepce romské integrace a Strategie boje proti sociálnímu vyloučení měly jen minimální dopad. Nadále existuje řada škol „pouze pro Romů“, které nabízejí omezené učivo a vzdělání nižší kvality. Diskriminace a předsudky jsou stále klíčovými faktory, které brání začleňování Romů na trhu práce. Diskriminace v oblasti bydlení vedla k tomu, že si Romové musí najímat ubytování v soukromých noclehárnách nebo ubytovnách za extrémně vysoké ceny.

Neexistuje právní povinnost, aby školy nabízely výuku českého jazyka nebo jinou formu doučování pro děti cizinců; tyto děti jsou rovněž vyňaty z nároku na bezplatné vzdělávání v posledním roce předškolní docházky.

Pro přesun romských dětí z praktických do běžných škol nejsou stanoveny konkrétní a měřitelné cíle a zdá se, že v praxi ani k realizaci žádných nedošlo. Návrh změny § 16 školského zákona se vztahuje k hodnocení mentálního postižení v kontextu sociálního a kulturního prostředí dítěte, což ponechává prostor pro to, aby děti byly zapisovány do praktických škol na základě etnického původu.

V této zprávě ECRI požaduje, aby úřady v mnoha oblastech přijaly opatření; v tomto kontextu pak předkládá řadu doporučení, mezi jinými:

Ustanovení antidiskriminačního zákona o sdílení důkazního břemene by se měly uplatňovat ve všech případech a ve všech oblastech. Úřady by měly realizovat své plány ohledně posílení kompetencí veřejného ochránce práv; nové právní předpisy by rovněž měly hledat řešení zajišťující prevenci konfliktů mezi veřejných obhájcem a jeho zástupcem.

Ustanovení trestního zákona o násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci, hanobení a podněcování k nenávisti by měla obsahovat konkrétní odkaz toto konání na základě sexuální orientace a genderové identity.

Úřady by měly realizovat své plány zavést přinejmenším jeden rok povinné a bezplatné předškolní docházky pro všechny děti před zařazením do běžného primárního vzdělávání.** Měly by z návrhu změny § 16 školského zákona odstranit veškeré odkazy na sociální a kulturní prostředí při hodnocení mentálního postižení u dětí tak, aby žádné romské děti nebylo možné neprávem zařadit do praktické školy.* Měly by být dokončeny právní předpisy stanovující zásadu inkluzivního vzdělávání a měly by být identifikovány způsoby snižování počtu romských žáků v praktických školách na základě opakované diagnostiky pomocí aktualizovaných metod.

Pro všechny žáky, kteří pocházejí ze zahraničí a potřebují lekce češtiny, by měla být na základních a středních školách zajištěna výuka českého jazyka.

Úřady by měly pokročit se svými plány na přijetí zákona o sociálním bydlení a předem zorganizovat rozsáhlé konzultace, a to i s romskou komunitou. Měla by být zastavena praxe subvencování přemrštěného nájemného za podřadné ubytování pro Romy v noclehárnách a ubytovnách.

Mělo by být nalezeno řešení s cílem přemístit vepřín z místa romského holokaustu v Letech.

Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti by se měla zaměřit primárně na Romy a romské občany a do její přípravy, plánování a realizace by měli být plně zapojeni Romové a romské organizace.

---

* Toto doporučení bude předmětem procesu průběžné kontroly prováděné Evropskou komisí proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) do dvou let od zveřejnění této zprávy.

ZJIŠTĚNÍ A DOPORUČENÍ

I. Společná témata

1. Právní předpisy o potírání rasismu a rasové diskriminace¹

- Protokol č. 12 Evropské úmluvy o lidských právech

1. Česká republika podepsala Protokol č. 12 v roce 2000, ale dosud ho neratifikovala ani podle úřadů neučinila kroky vedoucí k ratifikaci. ECRI považuje ratifikaci této listiny, která obsahuje všeobecný zákaz diskriminace, za zásadní součást boje proti rasismu a rasové diskriminace.

2. ECRI opakuje své doporučení a vyzývá Českou republiku, aby ratifikovala Protokol č. 12 Evropské úmluvy o lidských právech.

- Trestní právo²

3. § 356 trestního zákoníku (podněcování k nenávisti) trestá odnětím svobody až na dva roky toho, kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému „národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob“. Na rozdíl od čl. 18 písm. a) všeobecného doporučení ECRI č. 7 chybí podněcování k násilí a k diskriminaci. Kromě toho chybí odkaz na důvody související s barvou a jazykem; úřady se domnívaly, že obojí je zahrnuto v pojetí rasy a etnické skupiny. Pokud jde o státní příslušnost, prohlašovaly, že ta je obsažená v pojmu „národ“, přestože neexistuje judikatura, která by to potvrzovala.

4. § 355 (hanobení) trestá odnětím svobody až na dva roky toho, kdo veřejně hanobí: a) některý národ, jeho jazyk, některou rasu nebo etnickou skupinu, nebo b) skupinu osob mimo jiné pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost nebo náboženství. Nejsou zmíněny veřejné urážky ani důvod související s barvou, viz čl. 18 písm. b) všeobecného doporučení č. 7.

5. § 352 (násilí proti skupině obyvatelů nebo proti jednotlivci) trestá odnětím svobody na šest měsíců až tři roky toho, kdo užije násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci nebo jim vyhrožuje mimo jiné pro jejich skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost nebo náboženství. V porovnání s čl. 18 písm. c) všeobecného doporučení č. 7 opět chybí prvky v podobě barvy a jazyka.

6. ECRI bere na vědomí, že všechny tři výše uvedené články v souladu s čl. 18 písm. f) všeobecného doporučení č. 7 obsahují ustanovení trestající (vyšším trestem odnětí svobody) spáchání uvedených činů tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnými počítačovými sítěmi nebo jiným podobným způsobem³.

7. Trestní zákoník neobsahuje ustanovení upravující veřejný projev ideologie s rasistickým cílem, která hlásá nadřazenost nebo ponižování či hanobení skupiny osob na základě jejich rasy, barvy, jazyka, náboženství, národnosti, národnostního nebo etnického původu dle čl. 18 písm. d) všeobecného doporučení ECRI č. 7. Stejně tak chybí tresty za rasovou diskriminaci při výkonu veřejné funkce nebo povolání, což je v rozporu s čl. 18 písm. h) všeobecného doporučení č. 7).

¹ Podle všeobecného doporučení ECRI č. 7 o vnitrostátních právních předpisech pro potírání rasismu a rasové diskriminace, „rasismus“ znamená přesvědčení, že např. rasa, barva, jazyk, náboženské vyznání, národnost nebo národnostní nebo etnický původ představuje důvod opravňující k pohrdání určitým člověkem nebo skupinou osob nebo k pocitu nadřazenosti určitého člověka nebo skupiny osob. „Rasová diskriminace“ znamená rozdílné zacházení např. na základě rasy, barvy, jazyka, náboženského vyznání, národnosti nebo národnostního nebo etnického původu, které nemá žádný objektivní a opodstatněný důvod.

² Následující analýza srovnává ustanovení českého trestního zákoníku z roku 2009 se souborem norem stanovených ve všeobecném doporučení ECRI č. 7, a to zejména se zaměřením na nedostatky.

³ ECRI předpokládá, že to zahrnuje jiné písemné materiály než tiskem.

8. ECRI může s potěšením konstatovat, že v souladu s článkem 21 všeobecného doporučení obsahuje § 42 písm. b) trestního zákoníku konkrétní odkaz „rasovou, etnickou, náboženskou či jinou podobnou nenávist“ jako přitěžující okolnosti, ke kterým soud musí přihlídnout při odsuzování pachatelů.
9. Pokud jde o trestní odpovědnost právnických osob, ECRI v souladu s článkem 22 všeobecného doporučení č. 7 konstatuje, že ta je upravena na základě zákona z roku 2011 o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: právnická osoba může být stíhána za spáchání trestných činů na základě výše zmíněných § 352, 355, 356 i na základě § 404 (projev sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka) a § 405 (popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia).
10. ECRI doporučuje, aby úřady upravily trestní zákoník tak, aby obsahoval následující klíčové prvky boje proti rasismu a rasové diskriminaci: trestné činy podněcování k násilí a k diskriminaci; veřejné urážky rasistické povahy; veřejný projev ideologie s rasistickým cílem, která hlásá nadřazenost nebo ponižování či hanobení skupiny osob; a rasovou diskriminaci při výkonu veřejné funkce nebo povolání. Měly by rovněž zahrnout důvody související s barvou a jazykem do § 352 a 356 a doplnit barvu pleti do § 355 a vyhodnotit potřebu dalších změn, pokud analýza judikatury ukáže na nedostatky ve vztahu ke státní příslušnosti.

- Občanské a správní právo

11. Ve své čtvrté zprávě ECRI naléhavě žádala české úřady, aby přijaly ucelený zákon zajišťující rovné zacházení a ochranu proti diskriminaci, a to zejména proti rasové diskriminaci. ECRI s potěšením konstatuje, že v dubnu 2009 byl přijat antidiskriminační zákon (dále jen zákon). Ten obsahuje ustanovení o rovném zacházení a zákazu diskriminace mimo jiné v oblasti pracovněprávních vztahů, zdravotní péče, vzdělávání, sociální péče a přístupu ke zboží a službám, včetně bydlení.
12. Přímá a nepřímá diskriminace je zakázána z úplného výčtu důvodů: z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženství, přesvědčení nebo názorů. Ve srovnání se všeobecným doporučením ECRI č. 7 o vnitrostátních právních předpisech o potírání rasismu a rasové diskriminace chybí z důvodu barvy a jazyka. Přestože úřady uvedly, že tyto důvody jsou zahrnuty v rase a etnickém původu, ECRI doporučuje výslovné zahrnutí těchto důvodů do zákona. Domnívá se, že pojem „národnost“ nevylučuje zakázaný důvod související se státní příslušností, ale neexistuje judikatura, která by to potvrzovala.
13. Zákon uvádí podoby diskriminace, obtěžování, pronásledování, pokyn k diskriminaci a navádění k diskriminaci. Na rozdíl od článku 6 všeobecného doporučení č. 7 chybí segregace, diskriminace z důvodu vztahu s jinou osobou, oznámený úmysl diskriminovat a napomáhání jiným osobám v diskriminaci.
14. Zákon stanoví, že fyzické osoby mají právo na rovné zacházení a nebyť diskriminovány.⁴ Nestanovuje, že se zákaz diskriminace vztahuje na všechny orgány veřejné správy i na všechny fyzické nebo právnické osoby ve veřejném i soukromém sektoru, ve všech oblastech v souladu s článkem 7 všeobecného doporučení č. 7. Obdobně v zákonu není zmínka o povinnosti orgánů veřejné správy prosazovat při výkonu jejich funkcí rovnost a bránit diskriminaci v souladu s článkem 8 všeobecného doporučení č. 7. Dále žádná ustanovení neodpovídají článku 9 všeobecného doporučení č. 7 o povinnosti orgánů veřejné správy zajistit, aby osoby, jimž zadávají zakázky, poskytují půjčky, granty nebo jiné výhody,

⁴ Viz rovněž Evropská komise 2013.

respektovaly a prosazovaly politiku nediskriminace.

15. Část třetí zákona⁵ stanovuje konkrétní a komplexní režim ohledně sdílení důkazního břemene. Na rozdíl od článku 11 všeobecného doporučení ECRI č. 7 se toto ustanovení nevztahuje obecně ve všech případech diskriminace; omezuje se pouze na určité oblasti diskriminace. Například v oblasti zdravotní péče, pracovněprávních vztahů, vzdělávání a přístupu k bydlení se důkazní břemeno sdílí pouze v případech, kdy údajně došlo k diskriminaci na základě rasového nebo etnického původu. ECRI lituje, že zákon, který má bojovat s diskriminací, ve skutečnosti vytváří nerovnost při svém uplatňování. Český veřejný ochránce práv doporučil změnu zákona tak, aby všechny oběti diskriminace měly před soudem stejná procesní práva.⁶ Kromě toho ECRI bere na vědomí zprávu Evropské komise uvádějící, že osm členských států, včetně České republiky, mělo problémy se správným prováděním pojetí důkazního břemena.⁷
16. V zákoně nejsou obsažena žádná ustanovení odpovídající článku 13 všeobecného doporučení č. 7 o průběžné kontrole toho, že jsou všechny zákony, předpisy a administrativní opatření na národní i místní úrovni v souladu se zákazem diskriminace, a o jejich změně nebo zrušení, pokud v souladu se zákazem diskriminace nejsou. Obdobně neexistují ustanovení odrážející článek 14 o změně diskriminačních ustanovení v individuálních nebo kolektivních smlouvách nebo dohodách či o jejich prohlášení za neplatná a nulitní.
17. V zákoně není odkaz na utlumení veřejného financování organizací propagujících rasismus, viz článek 16 všeobecného doporučení č. 7. Pokud jde o možnost rozpustit takové organizace dle článku 17, není to v zákoně zmíněno, ale v občanském zákoníku existují ustanovení o soudním rozpuštění organizací, politických stran a hnutí, jejichž cílem je popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva osob na základě jejich národnosti, pohlaví, rasy, původu, politických nebo jiných názorů, náboženského vyznání nebo společenského postavení, podněcovat nenávisť a nesnášenlivost nebo propagovat násilí.
18. ECRI konstatuje, že v zákoně jsou podstatné nedostatky a problémy, které je potřeba odstranit, má-li zákon fungovat jako komplexní nástroj zajišťující účinnou ochranu před rasovou diskriminací.
19. ECRI doporučuje pozměnit antidiskriminační zákon tak, aby došlo k odstranění nedostatků uvedených v bodech 12 až 17 této zprávy. Zejména důrazně doporučuje sdílení důkazního břemene, které by se vztahovalo na všechny případy a důvody.
20. Nakonec ECRI konstatuje, že nový občanský zákoník, který vstoupil v platnost dne 1. ledna 2014, nabízí občanskoprávní odpověď na nenávislné projevy. § 81 obsahuje ustanovení ohledně osobnosti člověka, zejména života a zdraví i svobody, cti, vážnosti a projevů osobní povahy. § 82 ustanovuje opravné prostředky při porušení těchto práv: „Člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.“

⁵ Dodatek k občanskému soudnímu řádu, § 133a.

⁶ Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv 2013, s. 18.

⁷ Evropská komise 2014a.

2. Národní specializované orgány⁸

21. Ve své čtvrté zprávě ECRI důrazně doporučila, aby české úřady podnikly kroky k vytvoření orgánu na vnitrostátní úrovni, který by byl pověřen zabývat se záležitostmi ve vztahu k rasové diskriminaci, včetně poskytování pomoci obětem; pravomoci iniciovat soudní řízení a účastnit se jich; monitorování právních předpisů a poskytování poradenství zákonodárným a výkonným orgánům; zvyšování povědomí o problémech rasismu a rasové diskriminace ve společnosti a propagace koncepce a praxe zajišťující rovné zacházení.
22. Podle části druhé (§ 13) antidiskriminačního zákona z roku 2009⁹ je veřejný ochránce práv pověřeným orgánem, který v České republice vykonává působnost ve věch práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací. Ochránce přispívá k prosazování práva na rovné zacházení se všemi osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, národnost, pohlaví, věk, zdravotní postižení, náboženské vyznání, víru nebo světový názor. Jeho úkolem je poskytovat pomoc obětem diskriminace při podávání návrhů na zahájení řízení z důvodů diskriminace, provádět výzkum, zveřejňovat zprávy a vydávat doporučení k otázkám souvisejícím s diskriminací.
23. Na rozdíl od výše uvedeného doporučení i od všeobecného doporučení ECRI č. 2 o speciálních institucích pro boj proti rasismu, xenofobii, antisemitismu a nesnášenlivosti na národní úrovni a č. 7 o vnitrostátních právních předpisech o potírání rasismu a rasové diskriminace veřejný ochránce práv nemá vyšetřovací pravomoc, nemá právo iniciovat a účastnit se soudních řízení a nemá právo monitorovat právní předpisy a radit zákonodárným a výkonným orgánům. Ohledně posledního bodu ECRI konstatuje, že v roce 2012 byl upraven zákon o ústavním soudu České republiky tak, aby udělil veřejnému ochránci práv status pozorovatele při jednání ústavního soudu, včetně těch zabývajících se platností právních aktů.
24. Kromě toho veřejný ochránce nemá zvláštní mandát zvyšovat povědomí o problematice rasismu a rasové diskriminace a propagovat koncepcí a praxi zajišťující rovné zacházení. Jeho úloha ve vztahu k obětem diskriminace se omezuje na vyhodnocení případu a zjištění, zda k diskriminaci došlo, a doporučení, zda je šance na úspěšné soudní řízení. Bezplatná právní pomoc je od roku 2012 k dispozici prostřednictvím nevládní organizace Pro bono aliance v případech, kdy veřejný ochránce dojde k závěru, že k diskriminaci pravděpodobně došlo, a oběť si přeje zahájit soudní řízení.¹⁰
25. ECRI se domnívá, že veřejný ochránce nemá potřebné pravomoci a odpovědnosti zajišťující účinný boj s rasovou diskriminací. Avšak s uznáním konstatuje, že je připravován návrh zákona, který by měl být dle očekávání přijat a vstoupit v platnost v roce 2016 a který má podstatným způsobem zvýšit pravomoci ochránce veřejných práv, včetně práva iniciovat soudní řízení týkající se diskriminace a účastnit se jich a práva požádat ústavní soud o zrušení diskriminačních zákonů nebo částí zákonů.
26. ECRI důrazně doporučuje, aby úřady realizovaly své plány ohledně rozšíření pravomocí veřejného ochránce práv. Měly by přitom využít příležitosti a zajistit zahrnutí všech prvků souvisejících se specializovaným orgánem dle všeobecných doporučení ECRI č. 2 a 7.

⁸ Nezávislé orgány výslovně pověřené bojem proti rasismu, xenofobii, antisemitismu, nesnášenlivosti a diskriminaci z důvodu etnického původu, barvy, občanství, náboženského vyznání a jazyka (rasová diskriminace) na národní úrovni.

⁹ Nazvané: Změna zákona o veřejném ochránci práv.

¹⁰ Pro bono aliance 2014.

II. Nenávistné projevy¹¹

27. Jak je poznamenáno výše, rasistické nenávistné projevy jsou trestné na základě ustanovení trestního zákoníku o podněcování k nenávisti a hanobení. Nicméně § 356 o podněcování k nenávisti stanovuje možný trestu pomocí otevřené formulace („nebo proti jiné skupině osob“), zatímco § 355 o hanobení stanovuje uzavřený výčet důvodů, které však nezahrnují sexuální orientaci ani genderovou identitu. ECRI odkazuje na své doporučení v článku 127 této zprávy.

- Rozšíření tohoto jevu

28. Česká republika shromažďuje údaje o trestných činech z nenávisti, včetně nenávistných projevů, ale tyto údaje nejsou rozčleněny podle motivace předpojatosti.¹² Vnitrostátními orgány odpovědnými za shromažďování těchto údajů jsou policie, státní zastupitelství a ministerstvo spravedlnosti. Údaje jsou jednou ročně zveřejňovány ve zprávě o extremismu, kterou připravuje Odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra. ECRI konstatuje, že uvedené tři systémy shromažďování údajů se navzájem výrazně liší a nejsou nikterak propojené. Úřady uznávají, že tato nesoudržnost je nedostatkem, ale prohlašují, že v současnosti tento problém nedokáží vyřešit.¹³

29. ECRI doporučuje, aby úřady zajistily zavedení jediného mechanismu shromažďování podrobných údajů o nenávistných projevech s uvedením konkrétní motivace předpojatosti i následná opatření zajišťovaná soudním systémem a to, aby tyto údaje byly dostupné veřejnosti.

- Politické a jiné formy veřejné diskuse

30. ECRI získala z řady zdrojů informace, že nesnášenlivý politický diskurz není neobvyklý, zejména pak v období voleb. Nejčastějšími cíli jsou Romové a imigranti, ale v nedávné době se oběťmi rostoucí islamofobie stávají také muslimové.

31. Značná část nesnášenlivých projevů pochází od vedoucího představitele pravicové populistické strany Úsvit přímé demokracie¹⁴ (dále jen Úsvit), který je nezávislým senátorem. Ve volební kampani do Poslanecké sněmovny v roce 2013 se Úsvit odvolával na protiromské nálady, přičemž vedoucí představitel hnutí požadoval, aby Romové opustili Českou republiku a založili si vlastní stát nebo nejlépe aby se vrátili do Indie.¹⁵ Strana získala 6,88 % hlasů a vyhrála 14 z 200 křesel v Poslanecké sněmovně. Před volbami do Evropského parlamentu v květnu 2014 Úsvit vyvěsil kreslené plakáty, na kterých stádo bílých ovcí vyhánělo z české vlajky černou ovci. Text na plakátech zněl: „Podpora rodinám ne nepřizpůsobivým“¹⁶ a „Práci našim ne imigrantům“. Strana žádné křeslo v Evropském parlamentu nezískala.

32. ECRI konstatuje, že vedoucí představitel Úsvitu v předvečer Památného dne romského holokaustu učinil v roce 2014 kontroverzní veřejná prohlášení o bývalém koncentračním táboře pro Romy. Hovořil o tom, že se jedná o lež a mýtus, a tvrdil, že tam vězňové umírali pouze stářím nebo v důsledku nemoci,

¹¹ Tento oddíl se zabývá rasistickými a homofobními/transfobními projevy. Definici „nenávistných projevů“ lze najít v doporučení č. R (97) 20 Výboru ministrů členskými státy ze dne 30. října 1997 od nenávistných projevech.

¹² OBSE - Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR) 2013:23.

¹³ Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky 2013.

¹⁴ Hnutí přímé demokracie bylo založeno v květnu 2013.

¹⁵ Romea.cz 2013.

¹⁶ Pojem „nepřizpůsobivý“ je běžně používaným eufemismem pro zranitelné skupiny, zejména Romy, odkazující na jejich trestnou činnost nebo závislost na sociálních dávkách. Viz rovněž § 35.

kterými se nakazili během svého dřívějšího kočovného způsobu života.¹⁷ Romští aktivisté a nevládní organizace podali trestní oznámení na základě popírání holokaustu (viz článek 51).

33. Kromě toho v lednu 2015 Úsvit zveřejnil na Facebooku svůj „návod na ochranu před islámem“, ve kterém strana vyzývala obyvatele, aby chovali psy a prasata a venčili je v okolí mešit, a radí, aby nejedli kebab prodávaný muslimskými prodejci.¹⁸
34. ECRI však konstatuje, že nesnášenlivé a rasistické výrazy se objevují rovněž v projevech mainstreamových stran. Český prezident způsobil v červnu 2014 rozruch na oficiálním jednání v Liberci svými kontroverzními komentáři o slušném bydlení pro Romy a potvrdil hluboce zakořeněné stereotypy o jejich způsobu života.¹⁹ Urážlivými poznámkami o Romech je rovněž pověstný jiný senátor.²⁰
35. ECRI se znepokojením konstatuje, že používání pojmu „nepřízpůsobivý“ odkazující na zranitelné skupiny, zejména Romy, se stalo ve veřejné diskusi běžným výrazem. Používá se dokonce i úředně; v září 2014 se v Jablonci konala veřejná beseda o „bezpečnosti ve městě, o soužití s nepřízpůsobivými a sociálních dávkách na bydlení“, které se jako jeden z řečníků zúčastnil i jeden ze senátorů.²¹ ECRI považuje tuto formu vyjadřování za extrémně nebezpečnou; neboť se snaží ospravedlnit předsudky a nesnášenlivost vůči Romům, a tak tyto předsudky a nesnášenlivost udržuje při životě a zvyšuje.
36. ECRI důrazně doporučuje, aby úřady přijaly opatření zajišťující, aby pojem „nepřízpůsobivý“ odkazující na zranitelné skupiny, zejména Romy, nebyl používán oficiálně při výkonu úřední funkce.
37. Přestože v České republice je jen malý počet muslimů²², v poslední době dochází k nárůstu islamofobie. Dokonce i prezident je považován za osobu s otevřeně protiislámskými názory; v roce 2011 v rozhovoru pro časopis uvedl, že „umírněný muslim je contradictio in adjecto, tedy protimluv, stejně jako contradictio in adjecto je umírněný nacist“. Rovněž řekl, že „islám není náboženství lásky a už vůbec ne tolerance, ale náboženství nenávisťi“.²³ Dále se v roce 2014 rozhořela vášnivá politická debata po té, co veřejná ochránkyně práv prohlásila za diskriminační rozhodnutí zdravotnické školy zakázat dvěma muslimským studentkám nosit šátek hidžáb ve třídě.²⁴ Politici napříč politickým spektrem, včetně prezidenta, prohlášení veřejné ochránkyně práv kritizovali s tím, že cizinci by měli respektovat české kulturní tradice.
38. ECRI konstatuje, že během prvního pražského festivalu Prague Pride v roce 2011 poradce tehdejšího prezidenta označil homosexuály za „deviantní občany“. Tehdejší prezident ho obhajoval s tím, že pojem deviant je „hodnotově neutrální“ a silně vyjadřoval své odsouzení toho, co nazval „homosexualism“.²⁵

¹⁷ Romea.cz 2014a.

¹⁸ Prague Post 2015.

¹⁹ Uvedl: „Je třeba si ujasnit, co je myšleno pod pojmem slušné bydlení. Znamená to, že byt, který si zaplatím, tak ten byt nevybydlím. Neudělám si z parket ohniček na podlaze, nevytluču okna, neudělám z chodby odpadkový koš. Nárok na slušné bydlení znamená i povinnost slušně bydlet. Mně je srdečně jedno, jestli je někdo Rom nebo Nerom. Každému musíme měřit stejným metrem. A buď někdo umí bydlet a vyjít se spolubydlíci, nebo to neumí. V takovém případě takový nárok sám ztratil.“

²⁰ Bývalý starosta Vsetína odpovědný za násilné přestěhování romských rodin mimo město v roce 2006 zmíněné ve čtvrté zprávě ECRI.

²¹ Romea.cz 2014b.

²² 3 358 podle sčítání lidu z roku 2011.

²³ The Economist 2013.

²⁴ Radio.cz 2014.

²⁵ The New York Times 2011.

- **Extremistické skupiny**

39. Ve své čtvrté zprávě ECRI vybízela české úřady, aby nadále bedlivě monitorovaly názory vyjadřované pravicově extremistickými skupinami. ECRI konstatuje, že pravicově extremistická Dělnická strana popisovaná ve čtvrté zprávě byla v roce 2010 rozpuštěna Nejvyšším správním soudem.²⁶ Soud uvedl, že to bylo nezbytné, protože strana byla ideologicky spřízněná s národním socialismem a neonacismem a podporovala násilí, a tudíž představovala bezprostřední ohrožení demokracie. Kromě toho se veřejné proslovy představitelů strany systematicky zaměřovaly na podněcování rasové nenávisti a nepřátelství vůči Romům, Vietnamcům, homosexuálům, Židům a dalším menšinovým skupinám.
40. Následně byla zřízena Dělnická strana sociální spravedlnosti se stejným vedením a totožným programem. Nová strana však byla mnohem méně známá a nezískala zastoupení v Poslanecké sněmovně (ve volbách do sněmovny získala pouze 0,86 % hlasů). Úřady ji však stále považují za nejvýznamnější subjekt na české pravicově extremistické scéně spolu s její mládežnickou organizací, Dělnickou mládeží. Přesto ji vzhledem k slabé pozici na okraji politického spektra úřady nepovažují za hrozbu a nebyly proti ní podniknuty žádné kroky. Existuje několik dalších pravicově extremistických skupin²⁷, ale jejich význam je považován za marginální.
41. ECRI je však velmi znepokojena, že v průběhu roku 2013 pravicově extremistické skupiny zorganizovaly sérii protiromských demonstrací a protestů. Tyto demonstrace a protesty byly obvykle zahajovány rasistickými a pobuřujícími proslovy namířenými proti „nepřízřusobivým“ a většina končila extrémním násilím. Jak ECRI podotýká v níže uvedeném oddílu o rasistickém a homofobním/transfobním násilí, tyto extremistické skupiny při mnoha příležitostech dokázaly běžné místní obyvatele vyprovokovat k násilí. ECRI se domnívá, že je nutné je považovat za hrozbu pro společnost.

- **Tradiční média a internet**

42. Romové nadále zůstávají hlavním cílem rasismu v médiích. V roce 2013 byla realizována studie o stereotypech mediálního obrazu Romů²⁸, v rámci které bylo analyzováno 4 094 zpráv v hlavních denících a týdenících, online zpravodajských serverech a zpravodajství hlavních veřejnoprávních stanic za prvních osm měsíců uvedeného roku. Zjištění ukázala, že velká část reportáží o Romech se skládala ze zpráv o protiromských pochodech, rostoucí kriminalitě Romů a rostoucích protiromských náladách většinové populace. Většina analyzovaných zpráv používala pojem „Romové“, ale občas se objevilo i označení „cikán“ a „nepřízřusobivý“, obvykle jako citace osob, se kterými byl veden rozhovor.
43. ECRI ví o televizní reality show nazvané Třída 8.A, ve které vystupuje třída 14letých v jedné brněnské škole. Kromě dvou nebo tří dětí je to třída samých Romů. Podle nevládních organizací tento seriál zobrazuje mimořádně negativní obraz romských žáků jako nevzdělatelných a bez ambicí nebo vyhlídek. Kromě toho tato show přinesla vášnivou diskusi na webových stránkách programu i na sociálních sítích; tato diskuse se povětšinou výhradně točila kolem toho, zda by učitelé měli být na romské „ulejváky“ přísnější, zda žáci patří do „praktické“ školy, zda si vůbec zaslouží jakékoliv vzdělání a zda by měli být rovnou poslání na

²⁶ Strana a její čelní představitel podali stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva; nicméně dál se jí nezabývali a stížnost byla vyškrtuta ze seznamu případů (Dělnická strana a Tomáš Vandas, stížnost č. 70254/10).

²⁷ Např. Svobodný odpor, Autonomní nacionalisté a Čeští lvi.

²⁸ Newton Media 2013.

manuální práci. ECRI je šokovaná, že tento druh pořadu slouží pouze k tomu, aby se potvrdily a zachovaly široce rozšířené předsudky.

44. Kromě toho televizní stanice Prima TV uvedla sérii novinek a reportáží, které měly diváky informovat o problematice sociálně vyloučených lokalit. Program došel k závěru, že přítomnost sociálně vyloučených osob je nežádoucí, a vyjádřil porozumění pro aktivismus členů ultrapravice v této otázce.²⁹ ECRI se obává, že podobné programy by mohly podněcovat nenávist, diskriminaci a dokonce i násilí zaměřené proti Romům.
45. ECRI konstatuje, že v červnu 2013 byla online vyjadřována vlna rasové nenávisti namířené proti romským rodičům nově narozených paterčat (vůbec prvních v zemi) a proti těm, kteří jim pomáhali, např. proti firmě, která darovala dětské kočárky.³⁰ O dětech se hovořilo jako o vrhu, parazitech, černých příživnících a budoucích zákaznících pracovního úřadu, vězeňských služeb a úřadu vyplácejícího dávky. Objevily se hlasy, aby byla rodině deportována „zpět“ do Indie. Na druhou stranu ECRI konstatuje, že mnoho obyvatel dotyčný pár podpořilo a rodina obdržela krabice s oblečením a další věci jako dary od veřejnosti.
46. Podle výroční zprávy z roku 2012 o projevech antisemitismu, kterou vydala Židovská obec v Praze,³¹ došlo v průběhu roku k alarmujícímu zvýšení projevů antisemitismu na internetu (82 zaznamenaných případů v porovnání s 26 v roce 2011). Kromě toho se v roce 2013 téměř zdvojnásobil počet protižidovských příspěvků na internetu.³² Povětšinou se objevovaly na anonymních serverech, extremistických webových stránkách nebo sociálních sítích a jednalo se hlavně o projevy klasické rasové, protižidovské povahy nebo o konspirační teorie. Podle uvedené zprávy však antisemitismus není přítomen ve většině společnosti nebo politických kruzích; extremistické nebo jiné organizované skupiny v současnosti pro židovskou komunitu nepředstavují skutečný bezpečnostní problém.
47. ECRI konstatuje, že v sociálních médiích se rovněž objevil příliv protimuslimských nenávistných projevů po veřejně probíraném případě, kdy zdravotnická škola zakázala muslimským dívkám nosit ve třídě hidžáb (viz článek 37).
48. ECRI rovněž věnovala pozornost internetové platformě nazvané White Media, která se profiluje jako informační portál a iniciativa, jejímž cílem je shromažďovat informace o ideologických oponentech (příslušníků různých národnostních, rasových, náboženských nebo politických skupin) a sledovat jejich činnost. Nevládní organizace Evropskou komisí proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) informovaly, že uvedená platforma vede agresivní kampaň proti aktivistům angažujícím se proti rasismu a její webová stránka uvádí rozsáhlé seznamy osob považovaných za „nepřátele“, kteří se následně stávají cílem nenávistných projevů, kyberšikany a zastrahování. Podle úřadů byla činnost této skupiny v roce 2013 ještě intenzivnější.³³

- **Reakce úřadů**

49. ECRI považuje nenávistné projevy za obzvláště znepokojivé, protože se často jedná o první krok v procesu směřujícím k opravdovému násilí. K odpovídajícím reakcím na nenávistné projevy patří činnost orgánů činných v trestním řízení (trestní postih, občanskoprávní a správní sankce), ale i jiné mechanismy, které mají čelit škodlivým účinkům, např. samoregulace, prevence a vyjádření nesouhlasu v reakci na nenávistný projev.

²⁹ Romea.cz 2014c.

³⁰ Romea.cz 2014d.

³¹ Středisko bezpečnosti Židovské obce v Praze 2012.

³² Středisko bezpečnosti Židovské obce v Praze 2013.

³³ Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2013, Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky, Praha 2013.

50. Pokud jde o trestní stíhání, podle informací poskytnutých úřady, bylo v roce 2013 soudně stíháno 48 osob podle § 355 trestního zákoníku (hanobení národa, jazyka, rasy nebo etnické skupiny) a 45 jich bylo uznáno vinnými a odsouzeno. Podle § 356 (podněcování k rasové, národnostní, etnické, třídní nebo náboženské nenávisti) bylo stíháno sedm osob a jeden člověk byl uznán vinným a odsouzen. Údaje za rok 2012 jsou podobné: 54 osob bylo stíháno za hanobení a 37 jich bylo uznáno vinnými a odsouzeno, zatímco pět osob bylo stíháno za podněcování a dva lidé byli uznáni vinnými a odsouzeni.
51. ECRI se domnívá, že uvedené údaje jsou velmi nízké a naznačují, že ustanovení vztahující se na nenávistný projev jsou uplatňována jen zřídka. Je znepokojivé, že trestní stíhání je vyloučeno příliš snadno. Například při analýze projevů přednesených během protiromských demonstrací v roce 2013 (viz článek 41), kterou následně prováděly úřady, nebyl zjištěn žádný nezákonný obsah, avšak lidé přesto byli podněcováni k extrémnímu násilí. Vedoucí představitel Úsvitu byl několikrát vyšetřován kvůli nenávistným projevům, ale žádné obvinění nebylo vzneseno. Kvůli jeho poznámkám o bývalém romském koncentračním táboře v Letech (viz článek 32) nevládní organizace a romští aktivisté vznesli stížnost pro potírání holokaustu; policie vydala stručné prohlášení, že žádný trestný čin spáchán nebyl. Romové a nevládní organizace byli pobouřeni a domnívají se, že na straně úřadů roste tolerantnost vůči projevům nenávisti.
52. Ve své čtvrté zprávě ECRI vybízela úřady, aby nadále se vši rozhodností stíhaly osoby zodpovědné za rozšiřování rasistických materiálů prostřednictvím internetu. V této souvislosti ECRI vítá, že Česká republika v srpnu 2014 (s platností od 1. prosince 2014) ratifikovala Dodatečný protokol k Úmluvě o kybernetickém zločinu, jímž je možno označit jako trestné činy rasistické a xenofobní povahy, spáchané prostřednictvím počítačových systémů August 2014. Rovněž se bere na vědomí, že v rámci Policie České republiky existuje oddělení kybernetické kriminality, které se zabývá online zločiny z nenávisti. Nicméně podle nedávné zprávy³⁴ jsou sice úřady v rostoucí míře ochotné stíhat nenávistné projevy na internetu, ale extremisté tuto snahu často podkopávají tím, že své stránky umísťují mimo dosah na zahraniční servery, zejména pak ve Spojených státech. Policie například nenašla způsob, jak zastavit činnost webového portálu White Media (viz článek 48), protože stránky se nacházejí ve Spojených státech.³⁵
53. Pokud jde o občanské právo, ECRI konstatuje, že v roce 2013 soud rozhodoval ve 421 případech podle § 82 občanského zákoníku (ochrana osobnosti), avšak nejsou k dispozici údaje o výsledcích těchto případů. Zdá se, že občanskoprávní prostředky k uplatnění práva v souvislosti s ochranou před nenávistnými projevy jsou používány mnohem častěji.
54. Pokud jde o správní právo, ustanovení o nenávistných projevech obsahuje zákon z roku 2001 o provozování rozhlasového a televizního vysílání. § 32 odst. 1 písm. c) stanovuje, že provozovatel je povinen zajistit, aby vysílané pořady nepodněcovaly k nenávisti, mimo jiné z důvodu rasy, barvy pleti, jazyka, náboženství, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině nebo jiného postavení. Třináctičlenná Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, správní orgán, jehož rozhodnutí podléhají přezkoumání soudy, má mimo jiné za úkol sledovat obsah televizních a rozhlasových pořadů a zajistit dodržování výše uvedeného zákona. Dojde-li k porušení zákona, Rada by měla nejprve vydat napomenutí a poskytnout lhůtu, během které provozovatel může sjednat nápravu, avšak uvedené se netýká na obzvláště závažné případy dle § 32 odst. 1 písm. c). Rada může udělit pokutu ve výši 20 000 až 10 mil. Kč (cca 720 až 360 000 eur) za nenávistné projevy a odebrat vysílací licenci.

³⁴ Ministerstvo zahraničí Spojených států 2014.

³⁵ Úřady ve Spojených státech nemohou poskytnout právní pomoc kvůli ustanovení prvního dodatku americké ústavy ohledně svobody projevu.

55. Úřady informovaly Evropskou komisi proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI), že Rada za posledních deset let vydala 10 napomenutí a dosud nebyla udělena žádná pokuty ani jiný postih. ECRI lituje, že Rada uplatňuje takto shovívavý přístup; beztrestnost umožňuje jistým médiím i nadále používat nesnášenlivý projev nebo podněcovat nenávisť. Prima TV (viz článek 44) například dostala několik napomenutí, ale pokuta jí vyměřena nebyla. Podle názoru ECRI to vysílá špatný signál médiím a nakonec i veřejnosti.
56. ECRI doporučuje, aby Rada pro rozhlasové a televizní vysílání byla vyzvána k tvrdšímu postoji ve všech případech podněcování k nenávisťi a uplatňování odpovídajících pokut jako postihu i odstrašujícího prostředku působícího proti šíření projevů rasismu a nesnášenlivosti.
57. S výjimkou seberegulace neexistuje mechanismus monitorování a kontroly tištěných médií. ECRI tudíž s potěšením konstatuje, že existují rozličné kodexy chování: Tiskový kodex Unie vydavatelů (přiját v roce 2000)³⁶ a Etický kodex novinářů (přiját v roce 1999)³⁷. Kodex České televize (článek 13) dále zakazuje diskriminaci z důvodů pohlaví, věku, rasy, sexuální orientace, národnosti, etnické příslušnosti, náboženství nebo příslušnosti k určité sociální skupině. Tento kodex rovněž zřizuje etický panel, jehož posláním je projednávat otázky související s dodržováním kodexu a posilovat důvěru veřejnosti.
58. Pokud jde o seberegulaci v politice, ECRI konstatuje, že v roce 2014 Mandátový a imunitní výbor Senátu České republiky shledal jistého senátora vinným z rasistického verbálního útoku proti lékaři jemenského původu po incidentu v nemocnici ve Vrchlavě v červnu 2013. Senátor byl potrestán pokutou ve výši 20 000 Kč (740 eur). ECRI vyslovuje v tomto případě pochvalu, neboť nejvyšší politický orgán jde příkladem.
59. Pokud jde o prevenci, ECRI vítá kroky, které úřady učinily v reakci na vlnu extremismu v zemi, zmíněnou ve čtvrté zprávě ECRI. Byla vypracována a každý rok upravována Strategie boje proti extremismu, včetně Koncepce boje proti extremismu s konkrétními úkoly pro ministerstva, obce a policii; parlamentu jsou každoročně předkládány výroční zprávy. Strategie je spíše preventivní než represivní povahy. Podle úřadů byla kampaň proti extremismu úspěšná a neonacistická scéna z let 2008-2009 je nyní v chaosu. Extremisté jsou v současnosti méně radikální a méně viditelní (viz rovněž následující oddíl o rasistickém a homofobním/transfobním násilí).
60. Pokud jde o vyjádření nesouhlasu v reakci na návisťný projev, ECRI si povšimla několika příkladů osvědčených postupů. V roce 2011 téměř celá politická scéna reagovala v opozici k homofobním názorům tehdejšího prezidenta a jeho poradce v souvislosti s festivalem Gay Pride (viz článek 38). Jeden významný politik dokonce uvedl, že dotyčný poradce „podněcuje nenávisť vůči menšině obyvatel v naší zemi“³⁸. 13 velvyslanectví v Praze dále vydalo společné prohlášení na podporu festivalu. V roce 2012 se bývalý soudce ústavního soudu a současný senátor vzdal členství v senátorském klubu na protest proti rasistickým postojům dvou jiných senátorů, včetně čelního představitele Úsvitu přímé demokracie.³⁹ Na druhé straně, alespoň podle informací, které má ECRI

³⁶ Čl. 3 stanovuje: „Jakákoliv diskriminace nebo urážení kvůli pohlaví, rase, barvě pleti, jazyku, víře nebo náboženství, politickému či jinému smýšlení, národnímu nebo sociálnímu původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku nebo jinému postavení je neetické.“

³⁷ Čl. 3 stanovuje: „Novináři nesmí vytvářet ani ztvárňovat náměr, který by podněcoval diskriminaci rasy, barvy pleti, náboženství, pohlaví nebo sexuální orientace.“

³⁸ The Prague Post 2011.

³⁹ Viz tisková zpráva na oficiální webové stránce www.eliskawagnerova.cz, na adrese eliskawagnerova.cz/aktuality/tiskova-zprava-senatorka-wagnerova-vystoupila-ze-senatorskeho-klubu-kodku-csl-a/ (pouze v češtině).

k dispozici, žádná jiná osobnost politického nebo veřejného života vedoucího představitele Úsvitu za jeho komentáře napadající imigranty, muslimy a Romy neodsoudila. ECRI se domnívá, že v případech, kdy nesnášenlivá prohlášení nedosahují úrovně nezbytné k trestnímu stíhání⁴⁰, by osobnosti politického a veřejného života měly zaujmout pevný postoj a reagovat na taková prohlášení vyjádřením nesouhlasu.

III. Rasistické a homofobní/transfobní násilí

61. § 352 trestního zákoníku upravuje trestné činy v podobě násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci. Uvedený výčet je úplný a nezahrnuje sexuální orientaci ani genderovou identitu (viz doporučení ECRI v článku 126 této zprávy). Podle informací poskytnutých úřady bylo v roce 2013 na základě § 352 stíháno 61 osob a 50 jich bylo shledáno vinnými a odsouzeno. Jak již bylo uvedeno dříve, tyto údaje nejsou rozčleněny podle motivu nenávisti (viz doporučení ECRI v článku 29).
62. Hlavním cílem rasistického násilí i nadále zůstávají Romové (viz níže). ECRI konstatuje, že existuje jen minimální protižidovské násilí. V roce 2012 došlo k šesti útokům proti majetku, ale k žádnému proti lidem.⁴¹ Uvedené údaje zůstávají v posledních letech víceméně beze změn. Situace je podobná i v případě komunity LGBT. Podle průzkumu Agentury Evropské unie pro základní práva z roku 2012 pouze 2 % respondentů z LGBT komunity v České republice uvedla, že napadání a obtěžování namířené pro ní je obecně rozšířené.⁴²
63. Pokud jde o Romy, organizace World Without Nazism (Svět bez nacismu) v roce 2013 referovala o jedné vraždě, kdy byl Rom probodnut skupinou osob, a o jednom poškození majetku, kdy skupina asi 600 lidí poničila budovu obydlí Romů.⁴³ V červenci 2014 byly zveřejněny výsledky studie Násilí z nenávisti a Romové.⁴⁴ Podle této studie se 32 % Romů setkala s nenávistnými projevy a násilím; dvě třetiny z napadených tyto trestné činy neoznámily. Zpráva uvádí, že skutečný počet obětí násilí z nenávisti by mohl být až desetkrát vyšší, než se odhadovalo. Oběti často neoznámí útok polici, protože se obávají odvety, a kvůli diskriminujícímu přístupu orgánů činných v trestním řízení.
64. Hlavním znepokojivým problémem v souvislosti s rasistickým násilím je série protiromských demonstrací, ke kterým došlo v roce 2013. Dohromady se jednalo o 26 protestů, pro které byly typické pobuřující proslovy, zastrašující pochody v místech, kde žijí Romové, výtržnictví a vážné střety s policií. V jednotlivých případech bylo možné vysledovat stejný vzorec, kdy akce začala napětím mezi Romy a Neromy na místní úrovni. První shromáždění v Duchcově proběhlo po té, co byl mladý pár napaden skupinou Romů; v Českých Budějovicích šlo o střet mezi romskými a neromskými rodiči na hřišti. Skupiny krajní pravice s úředním povolením uspořádat zákonné protesty (např. setkání nespokojených občanů nebo protestní akce proti nepřízřivým) se pak odchýlily od schválené trasy a pochodovaly romskými čtvrtěmi, kde řádily a křičely „Heil Hitler“ a dávaly nacistický pozdrav. Pořádková policie proti nim použila psy, vodní děla, slzný plyn, kouřové granáty, paralyzátory a gumové projektily. Zatčeným byly zabaveny zbraně jako baseballové pálky, nože, tyče a další nástroje i Molotovovy koktejly.
65. Nejvážnější případ narušení veřejného pořádku se udál dne 24. srpna, kdy skupiny krajní pravice koordinovaly protesty „proti romské kriminalitě a policejní brutalitě“ v osmi městech zároveň. Zúčastnily se celkem cca 2 000 lidí. Nejhorší střety mezi policií a demonstranty se odehrály v Ostravě; situace byla

⁴⁰ Před zveřejněním svého návodu na ochranu před islámem (viz bod 33) představitel Úsvitu projednal text s právními zástupci, aby „nevystupoval na tenký led“.

⁴¹ Židovská obec v Praze 2013.

⁴² Agentura Evropské unie pro základní práva 2012.

⁴³ OBSE - ODIHR Hate Crime Reporting 2013.

⁴⁴ Romea.cz 2014e

popisována jako nejnásilnější nepokoje v historii České republiky.⁴⁵ ECRI odsuzuje míru nenávisti a násilí, která byla přirovnávána k „rasové válce“⁴⁶.

66. V roce 2014 byly protiromské demonstrace oznámeny na 1. března v Ostravě, 16. dubna v Praze a 1. května v Ústí nad Labem. Komisař Rady Evropy pro lidská práva napsal českému premiérovi⁴⁷, aby vyjádřil své znepokojení, přičemž zmínil stále větší četnost těchto akcí a jejich protiromské zaměření s tím, že vyžadují komplexnější reakci, včetně zákazu demonstrací v okolí romských čtvrtí. I tak však výše uvedené demonstrace a několik dalších proběhly. Tentokrát však s velmi nízkou účastí (15 až 30 extremistů na jednotlivých akcích) a obešly se bez násilí. ECRI konstatuje, že se zdá, že se situace uklidnila, ale má se obecně za to, že napětí může kdykoliv opět snadno propuknout.
67. ECRI chce rovněž zdůraznit, že koalice organizací občanské společnosti začala s akcemi nazvanými Blokujeme!, jejichž účelem je zabránit agresivním protiromským davům v dosažení romských domovů, a to prostřednictvím mírových protidemonstrací a taktiky „lidských štítů“. Kromě toho tyto organizace poskytly podporu traumatizovaným obětem protiromských demonstrací prostřednictvím speciálních multidisciplinárních týmů dobrovolníků z řad psychologů, zdravotníků, sociálních pracovníků a kněží. ECRI tyto iniciativy prokazující solidaritu s romskými obyvateli chválí.

- Reakce úřadů

68. ECRI konstatuje, že úřady zřejmě dobře znají problematiku pravicového extremismu a zúčastněné skupiny a jejich počty. Zpráva o extremismu na území České republiky, která je vydávána jednou ročně, obsahuje podrobné základní informace a analýzu situace. Podle zprávy za rok 2013 policie odhaduje, že scénu extrémní pravice tvoří cca 5 000 osob s asi 15 militantními aktivisty a 50 vůdčími osobnostmi. Zpráva zdůrazňuje velký počet protiromských shromáždění, účast místních obyvatel vedle pravicových extremistů a přerod protestů proti „nepřízřivým“ v protesty proti systému.
69. V souvislosti s výše zmíněnými akcemi bylo 86 osob odsouzeno za trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných nebo z útoků proti veřejným činitelům. Dalších 127 osob bylo shledáno vinnými z menších přestupků, včetně nedodržování úřední vyhlášky. ECRI konstatuje, že nikdo nebyl stíhán pro trestný čin násilí nebo hrozby násilím v souvislosti s rasismem na základě § 352 trestního zákoníku. Úřady tuto skutečnost vysvětlily tím, že demonstrace začaly jako rasistické protesty; samotné násilí však bylo namířeno proti policii (v Ostravě, kde došlo k nejhoršímu násilí, bylo zraněno 21 policistů); tudíž konání nebylo možné klasifikovat jako rasově motivované násilí.
70. ECRI byla informována, že v roce 2013 v reakci na rostoucí násilí proti romským obyvatelům a častým protiromským pochodům policie zřídila zvláštní jednotky zabývající se extremismem u každého krajského ředitelství police a antikonfliktní tým ve vyloučených lokalitách, kde k podobným akcím docházelo. Bylo zorganizováno školení, které má pomáhat zasahujícím policistům identifikovat potenciálně nebezpečné situace během demonstrací. Kromě toho, jak byla ECRI informována, přestože u policie je jen málo Romů, v mnoha oblastech nyní existují zvláštní útvary tvořené „romskými asistenty policie“, které pomáhají řešit místní problémy. Řada nevládních organizací chválí policii za lepší reakci a za ochranu Romů během nepokojů. Dobrá práce policie je rovněž uváděna jako jedno z vysvětlení klidnější situace v roce 2014.

⁴⁵ ERGO Network 2013.

⁴⁶ Liz Fekete 2013.

⁴⁷ Komisař Rady Evropy pro lidská práva 2014.

71. Jak bylo uvedeno výše, úřady přiznávají, že protesty sice organizovali a vedli neonacisté, ale běžní místní obyvatelé se ochotně připojili a podíleli se na násilí. Podle názoru ECRI to odhaluje hluboko zakořeněné předsudky ve většinové populaci vůči Romům.⁴⁸ Úřady by měly zaměřit své úsilí související s bojem proti nepřátelským akcím spíše směrem k této komunitě místo toho, aby akce braly za protest proti systému.
72. Kromě toho průměrný věk pachatelů byl 18 let. ECRI tudíž vítá oznámení vlády z roku 2014, že v roce 2016 proběhne Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti, která se zaměří na mládež ve věku od 15 do 25 let. Kampaň se soustředí na „zranitelné menšinové skupiny“, mimo jiné Romy a LGBT, a poselství „proti nenávisti“ bude šířeno přes internet, sociální média, televizi a rozhlas. Součástí budou i vzdělávací akce zahrnující školení pro učitele, policii a pracovníky obecních úřadů a veřejné správy. Některé nevládní organizace nadnesly obavy související s tím, že nejrizikovější skupina, proti které se rasistické násilí zaměřuje, tedy Romové nejsou hlavní cílovou skupinou kampaně. Vzhledem k protiroským akcím v roce 2013 a s cílem předcházet dalšímu násilí se ECRI rovněž domnívá, že kampaň by se měla primárně zaměřit na Romy.
73. ECRI důrazně doporučuje, aby se Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti zaměřila primárně na Romy a aby Romové a romské organizace byly plně zapojeni do přípravy, plánování a realizace kampaně.

IV. Integrovaná politika

1. Historické etnické, náboženské a jazykové menšiny

74. V roce 2013 bylo oficiálně uznáváno 14 menšin: Bělorusové, Bulhaři, Chorvati, Maďaři, Němci, Řekové, Poláci, Romové, Rusové, Rusíni, Srbové, Slováci, Ukrajinci a Vietnamci. Pro tyto menšiny neexistuje oficiální integrační politika. Poradní výbor Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin ve své poslední zprávě⁴⁹ uvedl, že v České republice obecně panuje atmosféra tolerance a dialogu, ale odsoudil přetrvávající negativní postoje a předsudky vůči Romům.

- Romové

75. Situace romské menšiny je jedním z nejnaléhavějších sociálních a lidskoprávních problémů v zemi. Integrovaná politika České republiky je definována ve dvou strategických dokumentech: Koncepce romské integrace na období 2010-2013 a Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011-2015. ECRI konstatuje, že se připravuje aktualizovaná Národní strategie romské integrace na období 2014-2020, jejímž cílem je zajistit úspěšnou integraci Romů v české společnosti a odstranit diskriminaci Romů a jejich sociální vyloučení.
76. Koncepce romské integrace byla přijata v roce 2009 a má status české vnitrostátní strategie integrace Romů podle Rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020. Jejím hlavním cílem je bezkonfliktní soužití romských komunit a zbytku společnosti. Koncepce upravuje čtyři hlavní oblasti, a to vzdělávání, zaměstnanost, zdravotní péči a bydlení, přičemž důraz je kladen na problémy předlužení a bezpečnosti i na romskou kulturu a jazyk. V příloze je uveden Realizační plán, který obsahuje úkoly pro jednotlivá ministerstva a doporučení pro hlavní subjekty a organizace.

⁴⁸ Podle průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění z roku 2013 pouze 4 % respondentů vyjádřila sympatie vůči Romům, jak se uvádí v dokumentu Evropské sítě v boji proti rasismu 2014.

⁴⁹ Rada Evropy, Poradní výbor Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin 2011.

77. Podle hodnocení Evropské komise Koncepce postrádala jasná opatření, časový plán a rozpočtové prostředky i monitorovací a hodnotící systém. Vyžadovala konkrétnější cíle ohledně řešení segregace ve vzdělávání, ohledně integrace na otevřeném pracovním trhu a ohledně nediskriminačního přístupu k bydlení, včetně kvalitního sociálního bydlení (viz doporučení pro průběžnou kontrolu z čtvrtého cyklu). Další zpráva⁵⁰ kritizovala Koncepci za to, že neposkytuje komplexní popis situace Romů v České republice ani konkrétní údaje o počtech nebo zeměpisném rozložení. Nikterak se však nezabývala otázkou chybějících údajů za jednotlivá etnika ani aktivním zapojením nebo účastí samotných Romů do řešení různých problémů.
78. Dalším významným dokumentem je Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011-2015, která obsahuje celkem 71 opatření, která mají řešit problémy osob dotčených sociálním vyloučením, a to včetně Romů, v oblasti bezpečnosti, bydlení, vzdělávání, sociálních služeb, zdraví, zaměstnanosti a regionálního rozvoje. Uvedený dokument je považován za dosud nejlepší politický plán, který by mohl výrazně zlepšit postavení Romů v české společnosti.⁵¹ Jde o první dokument svého druhu, který obsahuje vymezení gestorů pro jednotlivá opatření i jasné termíny a odhad finančních požadavků i předpokládané úspory ve státním rozpočtu při realizaci uvedených opatření. Hlavním nedostatkem je oblast bydlení; analýza pouze zběžně zmiňuje diskriminaci na trhu s bydlením a vůbec nezmiňuje veškeré segregační a rasistické politiky obcí v oblasti bydlení. Kapitola věnovaná zaměstnanosti neřeší diskriminaci na pracovním trhu.
79. Kromě toho ECRI konstatuje, že v roce 2008 začala působit Agentura pro sociální začleňování jako koordinační orgán romské integrace na místní úrovni. V období 2010 až 2012 Agentura realizovala projekt Podpory sociálního začleňování ve vybraných romských lokalitách na základě spolupráce s obcemi ve snaze vytvořit místní partnerství představitelů obcí, nevládních organizací, škol, policie a dalších subjektů. Během tříletého projektového cyklu Agentura působila ve 33 lokalitách a připravila s místními partnery 20 strategií sociálního začleňování. Projekt byl prodloužen do konce roku 2015.

- **Výsledky politik**

80. Podle různých zpráv politiky České republiky ohledně Romů mají minimální dopad. Komisař Rady Evropy pro lidská práva vyjádřil lítost nad tím, že realizaci Koncepce a Strategie bránily mimo jiné nedostatečné donucovací mechanismy a chybějící odpovídající zdroje.⁵² Rovněž konstatoval, že pokračující obtíže způsobuje i omezené zapojení krajů a obcí, zejména pak v oblasti zvláštního vzdělávání a bydlení. Poradní výbor Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin vyjádřil lítost nad tím, že i přes vynaloženou snahu se Romové nadále setkávají s vážnými problémy a diskriminací, zejména ohledně přístupu k zaměstnání, zdravotním službám, běžnému a vyššímu vzdělávání, segregaci v oblasti bydlení, vystěhovávání z center měst, rozšířené nesnášenlivosti vůči Romům a nenávistných projevů.⁵³ Dokonce i připravovaná nová Národní strategie romské integrace uvádí, že v posledních pěti letech nebylo dosaženo žádného pokroku.

⁵⁰ Open Society Foundation: Review of EU Framework National Roma Integration Strategies (NRIS), Bernard Rorke, Open Society Roma Initiatives.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Komisař Rady Evropy pro lidská práva 2013.

⁵³ Rada Evropy, Poradní výbor Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin 2011.

81. ECRI připomíná, že její čtvrtá zpráva obsahovala velký počet doporučení vztahujících se k Romům jako zranitelné/cílové skupině, a to zejména v oblasti vzdělávání, zaměstnávání a bydlení. Od té doby však v žádné z těchto oblastí neexistují známky většího pokroku.
82. V oblasti vzdělávání se doporučení ECRI zaměřovala na neúměrné zastoupení Romů ve zvláštních školách pro děti s mentálním postižením a na situaci Romů v běžných školách. Oba problémy se vztahují k segregaci romských dětí ve vzdělávání. Prvním tématem se zabývá níže uvedený oddíl ohledně doporučení pro průběžnou kontrolu ze čtvrtého cyklu. Pokud jde o běžné školy, ECRI konstatuje, že nadále existuje mnoho škol „pouze pro Romy“, ve kterých až 90 % tvoří děti romského etnika. Tento jev je propojen se segregací v bydlení, ale rovněž se svobodnou volbou rodičů ohledně toho, kam chtějí posílat své děti do školy. Mnoho romských rodičů se obává šikany, pokud by jejich děti navštěvovaly smíšené školy. Kromě toho běžné školy nabízejí výuku pro děti s tzv. zvláštními potřebami, což neustále znamená převážně romské děti. V takových školách a třídách se vyučuje podle omezeného učebního plánu⁵⁴ a je poskytováno vzdělání nižší kvality. Uvedené posiluje tendenci s dotčenými dětmi spojovat nižší akademická očekávání. Zavedený systém produkuje děti se slabými výsledky ve vzdělání a nízkou úroveň zaměstnatelnosti, což dále udržuje při životě cyklus chudoby romské populace.
83. Kromě toho podle průzkumu Agentury pro základní práva z roku 2014 méně než 30 % romských dětí v České republice navštěvovalo mateřskou školu (ve srovnání s 80 % u neromské populace).⁵⁵ V důsledku chybějící předškolní docházky je pro žáky obtížné na základní škole dohnat učivo a jedná se o jeden z hlavních faktorů přispívajících k tomu, že řada žáků předčasně ukončí školní docházku. ECRI tudíž velmi vítá plány úřadů zavést poslední rok předškolní docházky pro všechny děti jako povinný (od roku 2012 je zdarma, ale docházka není povinná). Přispěje to k překonání rozdílů mezi romskými dětmi a jejich neromskými vrstevníky a připraví romské žáky tak, aby se mohli učit podle běžných osnov.
84. ECRI důrazně doporučuje, aby úřady realizovaly své plány zavést nejméně jeden rok povinné a bezplatné předškolní docházky pro všechny děti před zahájením běžného základního vzdělávání.
85. V oblasti zaměstnání ECRI nabádala úřady, aby důrazně pokračovaly ve snahách o překonání nevýhod, jimž čelí Romové, a učinily opatření pro zvýšení informovanosti zaměstnavatelů tak, aby došlo k překonání dlouhodobých předsudků. ECRI nemá informace o tom, zda taková opatření byla přijata. Kromě toho existují důkazy, že diskriminace a předsudky i nadále zůstávají klíčovými faktory bránícími integraci na pracovním trhu. Podle průzkumu tři ze čtyř Romů hledajících práci v posledních pěti letech uvedli, že se setkali s diskriminací, a 41 % uvedlo, že se s podobným přístupem setkali v práci ze strany zaměstnavatelů nebo spolupracovníků.⁵⁶ Na druhou stranu jiná studie zjistila, že 36 % romských žen a 33 % romských mužů uvedlo nějakou formu placené práce jako svoji hlavní činnost.⁵⁷

⁵⁴ Podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání - příloha upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením.

⁵⁵ Agentura Evropské unie pro základní práva 2014a.

⁵⁶ Agentura Evropské unie pro základní práva 2014b.

⁵⁷ Agentura Evropské unie pro základní práva 2014c.

86. Pokud jde o bydlení, ECRI důrazně nabádala úřady, aby zcela přednostně rozpracovaly a uvedly do praxe ucelený systém sociálního bydlení, učinily kroky k zabránění vzniku nových oblastí segregovaného bydlení a snížily počet těch, jež existují. ECRI zkoumá otázku sociálního bydlení a diskriminace v oblasti bydlení v níže uvedeném oddílu, který se zabývá doporučeními pro průběžnou kontrolu ze čtvrtého cyklu. Konstatuje, že romští obyvatelé obvykle žijí na okrajích měst a obcí. Podle zprávy z roku 2014⁵⁸ 70 % Romů žije v domácnostech s vážným materiálním nedostatkem ve srovnání s 21 % Neromů. V důsledku řady faktorů, včetně špatných životních podmínek, je střední délka života asi o 10-15 let nižší než u většinové populace, přičemž rozdíl je ještě větší pro romské ženy (o 17 let méně).
87. V této souvislosti ECRI rovněž upozorňuje, že v únoru 2014 Evropské fórum Romů a kočovníků (ERTF) vzneslo stížnost proti České republice na základě upravené Evropské sociální charty, přičemž v této stížnosti se tvrdí, že Romové jsou nepřiměřeně vystavováni segregaci v oblasti bydlení, nevyhovujícím podmínkám bydlení, nucenému vystěhování a dalšímu systematickému porušování práva na odpovídající bydlení a práva na zdraví.⁵⁹ Případ se posuzuje.
88. Existuje tudíž hojnost důkazů, že nedošlo k zavedení v praxi fungujících opatření ohledně integrace Romů. ECRI důrazně nabádá úřady, aby vzaly na vědomí různé výše uvedené připomínky a zajistily, aby připravovaná nová Národní strategie romské integrace měla pozitivnější dopad.
89. ECRI doporučuje, aby úřady důkladně zhodnotily nedostatky Koncepce romské integrace a Strategie boje proti sociálnímu vyloučení. Měly by zajistit, aby zjištěné nedostatky byly zohledněny při přípravě nové Národní strategie romské integrace, která by měla být vypracována a uplatňována ve spolupráci s Romy. Nová strategie by zejména měla konkrétně řešit zákaz diskriminace v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, zdravotní péče a bydlení.

2. Cizí státní příslušníci

90. ECRI konstatuje, že první Koncepce integrace cizinců byla přijata v roce 2000 a aktualizována v únoru 2011. Za její realizaci odpovídá Ministerstvo vnitra, které vládě předkládá jednou ročně zprávu.
91. Základní cílovou skupinou jsou legálně pobývajícím občané třetích zemí⁶⁰, kteří nejsou žadateli o mezinárodní ochranu ani azylanty. Koncepce se zaměřuje nejen na podporu integrace těchto cizinců ve společnosti, ale zejména na prevenci možných problémů v rámci komunit imigrantů a jejich vztahů s většinovým obyvatelstvem. Cílem všech aktivit je zabránit vytvoření uzavřených komunit imigrantů a jejich sociálnímu vyloučení. Klíčové priority úspěšné integrace cizinců zahrnují znalost češtiny, ekonomickou soběstačnost, orientaci v české společnosti a dobré vztahy mezi cizinci a většinovou společností.

⁵⁸ Evropská komise 2014b.

⁵⁹ Evropské fórum Romů a kočovníků (ERTF) proti České republice, č. 104/2014.

⁶⁰ Úřady odhadují, že v současnosti v České republice legálně pobývá 270 000 občanů třetích zemí, z čehož 70 % má povolení k trvalému pobytu.

92. Snaha přenést konkrétní integrační opatření na úroveň krajů se projevuje zřízením krajských center na podporu integrace cizinců. Od září 2009 byla centra zřízena v 10 krajích a podobná se plánují i ve všech zbývajících krajích v zemi (celkem je 14 krajů včetně hlavního města). Centra jsou spravována různými organizacemi, včetně nevládních organizací, místních úřadů nebo orgánů státní správy, ale na všechny dohlíží Ministerstvo vnitra. Centra slouží jako informační střediska pro cizince a poskytují poradenské a další služby, včetně právního poradenství a jazykových kurzů. Centra úzce spolupracují s občanskou společností.
93. Státní integrační program poskytuje pomoc azylantům a od roku 2014 také osobám, kterým byla udělena subsidiární ochrana. Je navrhován jako dobrovolný a začíná v okamžiku, kdy rozhodnutí o přiznání mezinárodní ochrany nabude účinnosti. Pomáhá azylantům zejména naučit se česky díky bezplatnému kurzu v rozsahu 400 hodin, získat bydlení a nalézt práci. Během prvních 18 měsíců azylanti mohou zůstat v jednom ze čtyř integračních azylových středisek, zatímco dokončují jazykové kurzy a aktivně si hledají ubytování. Následně je po dobu tří let k dispozici podpora na bydlení, která má formu příspěvků na nájem v obecních bytech nebo ubytování na soukromém trhu.

- **Výsledky politik**

94. ECRI obecně nemá informace o žádných větších problémech bránících integraci imigrantů v České republice s výjimkou občasných xenofobních projevů od některých politických představitelů, viz výše. Kromě toho ECRI vítá zřízení krajských center na podporu integrace cizinců, která, jak se zdá, fungují dobře a poskytují cizincům užitečnou pomoc. ECRI vyzývá úřady, aby pokračovaly v plánech zřídit obdobná centra ve všech krajích v zemi.
95. ECRI nicméně byla upozorněna na jeden důležitý problém. Neexistuje zákonná povinnost, aby školy nabízely výuku češtiny nebo jinou formu doučování pro děti cizinců, přestože pro to existují státem poskytované grany. ECRI se obává, že dětem migrantů ve školním prostředí hrozí bez dostatečné znalosti jazyka, ve kterém probíhá výuka (tím je výhradně čeština), špatné výsledky i sociální vyloučení. V souladu s výše uvedenými klíčovými prioritami Koncepce integrace cizinců se ECRI domnívá, že výuka češtiny by měla být zajišťována systematicky pro všechny děti cizinců, které ji na základní a středních školách potřebují. Kromě toho ECRI lituje, že děti cizinců jsou vyloučeny z nároku na bezplatné vzdělávání v posledním roce předškolní docházky (viz článek 83), a považuje to za diskriminační.
96. ECRI důrazně doporučuje, aby úřady upravily příslušné právní předpisy tak, aby měly školy povinnost zajistit výuku češtiny pro všechny zahraniční žáky, kteří je na základních a středních školách potřebují. Opakuje své doporučení z čl. 84 této zprávy, že poslední rok předškolní docházky by měl být zdarma a povinný pro všechny děti.
97. Pokud jde o azylanty, ECRI konstatuje, že čtyři integrační azylová střediska sice dosahují vysokého standardu, ale většinou se nacházejí v malých obcích a v sociálně znevýhodněných oblastech. To velmi ztěžuje hledání práce a ubytování. Jedno ze středisek se nachází v oblasti osídlené Romy, kde je obzvláště vysoká nezaměstnanost. Vyskytly se zprávy o střetech mezi azylanty a Romy.
98. ECRI doporučuje, aby integrační azylová střediska byla přestěhována do měst, kde osoby s mezinárodní ochranou mohou mít lepší příležitost k integraci.

V. Témata týkající se specificky České republiky

1. Doporučení pro průběžnou kontrolu ze čtvrtého cyklu

99. ECRI ve svém prvním doporučení pro průběžnou kontrolu důrazně doporučila úřadům, aby co nejdříve dokončily práce probíhající na přípravě a přijetí návrhu zákona o právní pomoci tak, aby tato pomoc byla poskytována v případech, kde se jedná o rasovou diskriminaci. Ve svých závěrech přijatých dne 23. března 2012 ECRI s lítostí konstatovala, že toto doporučení nebylo splněno a že situace obětí diskriminace se, pokud jde o přístup k právní pomoci, nezměnila. ECRI odkazovala na článek 26 všeobecného doporučení č. 7, podle kterého by měl zákon zaručit bezplatnou právní pomoc a v případě potřeby i soudem přiděleného advokáta obětem, které chtějí předstoupit před soud jako žadatelé nebo žalobci a nemají k tomu dostatečné prostředky.
100. ECRI popsala novou možnost získat právní pomoc, která je k dispozici od roku 2012 pro oběti diskriminace, které chtějí řešit svůj případ u soudu, v článku 24 této zprávy. Podle informací poskytnutých veřejným ochráncem práv v listopadu 2014 Pro bono aliance prozatím poskytla bezplatnou právní pomoc v deseti případech. ECRI tento vývoj vítá.
101. Kromě toho ECRI konstatuje, že návrhy vlády ohledně legislativní práce v letech 2015-2017 zahrnují úkol vypracovat návrh zákona o bezplatné právní pomoci. Ministerstvo spravedlnosti by mělo návrh zákona předložit do konce roku 2015 a zákon by měl podle předpokladů vstoupit v platnost v prosinci 2016. Úřady informovaly Evropskou komisi proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI), že cílem je sloučit do jednoho právního předpisu fragmentovaná ustanovení, která již bezplatnou právní pomoc upravují v jiných zákonech.
102. Ve svém druhém doporučení pro průběžnou kontrolu s cílem dodat patřičnou dynamiku procesu začleňování všech romských dětí s výjimkou těch, jež potřebují speciální vzdělávání kvůli závažnému mentálnímu postižení nebo kvůli kombinovanému postižení, do běžných škol ECRI vybízela úřady na příslušných úrovních, aby převedly podstatný počet dětí ze specializovaných základních škol do běžného školství na základě jasně stanovených a ambiciózních ročních cílů. Ve svých závěrech přijatých dne 23. března 2012 ECRI konstatovala, že neohledě na kroky směřující ke zlepšení inkluzivnosti ve vzdělávání nemůže toto prohlášení prohlásit za splněné.
103. ECRI připomíná, že její doporučení vycházelo z rozhodnutí ze dne 13. listopadu 2007 v případě D.H. a ostatní proti České republice⁶¹, ve kterém Velký senát Evropského soudu pro lidská práva napadl nepoměrné umístování romských dětí do „zvláštních škol“⁶², které poskytují méně náročné vzdělání určené dětem s postižením. Soud shledal, že tato praxe diskriminuje romské děti, pokud jde o jejich právo na vzdělání (poručení článku 14 ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1 Evropské úmluvy o lidských právech), a požadoval, aby Česká republika přijala účinná opatření k ukončení této situace.
104. Úřady předložily Výboru ministrů Rady Evropy, který dohlíží na výkon rozhodnutí, několik akčních plánů, přičemž tím posledním byl konsolidovaný akční plán přijatý vládou v listopadu 2012. Ten stanovil osm hlavních opatření, která mají zajistit, aby etnicita a sociální zázemí již nadále neměly vliv na zařazování dětí do zvláštního vzdělávacího programu, včetně upuštění od krátkodobého umístování dětí bez postižení do tříd pro žáky s postižením, revize diagnostických nástrojů a shromáždění relevantních údajů Českou školní inspekcí s cílem sledovat etnicitu dětí vzdělávaných podle omezeného vzdělávacího programu.⁶³

⁶¹ Stížnost č. 57325/00.

⁶² Zvláštní školy jsou nyní přejmenovány na praktické školy.

⁶³ Viz Tematická zpráva: Žáci vzdělávání podle RVP ZV - Příloha upravující vzdělávání žáků v LMP, Praha, 26

105. ECRI konstatuje, že výše uvedená hlavní opatření byla do určité míry realizována. Vyhlášky byly upraveny tak, aby došlo ke zrušení možnosti krátkodobého umístění sociálně znevýhodněných žáků do tříd pro děti s lehkým mentálním postižením, byly vytvořeny a s účinností od září 2014 zavedeny upravené diagnostické nástroje a prostřednictvím dotazníku zasláného ředitelům všech praktických škol byly získány údaje (jednou na podzim 2013) o etnicitě dětí v těchto školách. Nedávná evidence ukazuje, že z asi 26 000 dětí aktuálně se nacházejících v praktických školách je 32,4 % Romů.⁶⁴ Přestože se jedná o pokles zhruba o jednu třetinu za poslední čtyři roky, Výbor ministrů ve svém hodnocení z června 2014 uvedl, že tento údaj zůstává neúměrně vysoký.
106. Celkový pokles počtu Romů v praktických školách je údajně důsledkem větší informovanosti o této problematice a opatrněji prováděné diagnózy. Kromě toho ECRI s potěšením konstatuje, že byla vynaložena snaha postupně praktické školy rušit. Dosud však nebyly stanoveny žádné konkrétní a měřitelné cíle pro přefazování dětí z praktického do běžného vzdělávání. Kromě toho není k dispozici doklad ani číselné údaje, které by naznačovaly, že romští žáci jsou přefazováni po opětovném provedení diagnózy. Na základě všech zpráv i od úřadů samotných lze zřejmě bezpečně prohlásit, že k žádnému takovém přefazování nedošlo.
107. Nadto dne 26. září 2014 Evropská komise zahájila řízení proti České republice za porušení směrnice Evropské unie o rasové rovnosti v důsledku přetrvávající diskriminace romských dětí ve vzdělávání. ECRI konstatuje, že Ministerstvo školství České republiky s tímto tvrzením nesouhlasí. Dne 12. listopadu 2014 Evropské centrum pro práva Romů ve společném prohlášení s dalšími nevládními organizacemi zveřejnilo tiskovou zprávu při příležitosti sedmi let od rozsudku v případě D.H. a připomnělo, že porušování práva na vzdělání a diskriminace nebyly vyřešeny.⁶⁵
108. ECRI konstatuje, že v této oblasti existují jisté překážky bránící pokroku. Zprv je značná podpora pokračující existence praktických škol. Někteří politici, veřejná ochránkyně práv a zvláštní učitelé v těchto školách jsou zanícenými podporovateli současného stavu. Argumentují tím, že by pro děti z praktických škol, kde se učí podle zjednodušeného učebního plánu, bylo téměř nemožné učit se podle běžného učebního plánu v běžných školách. To sice může být případ některých dětí, které v praktických školách strávily již několik let, avšak ECRI nemůže přijmout, že by bylo nemožné některé děti do běžných škol přeřadit. Především budoucí generace romských dětí nesmí být zapisovány do škol zamýšlených pro děti s mentálním postižením, které následně budou mít v životě omezené příležitosti. Podle jedné nevládní organizace pouze 53 % dětí z praktických škol pokračuje ve vzdělávání po skončení povinné školní docházky, přičemž 98 % z nich nastupuje do nižšího odborného vzdělávání.

---

leden 2015.

⁶⁴ Podle Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2013, kterou vláda projednala dne 17. listopadu 2014, dosahuje počet romských žáků v praktických školách v Moravskoslezském kraji až 36 %.

⁶⁵ Czech Republic must put an end to unlawful segregation of Romani children, Budapest, Prague, 12 November 2014: A statement of Amnesty International, European Roma Rights Centre, Open Society Fund Prague, Open Society Justice Initiative, League of Human Rights, IQ Roma Servis and Life Together.

109. Zadruhé ECRI konstatuje, že běžné školy jsou zřizovány obcemi, zatímco za praktické školy nesou odpovědnost krajské úřady. Tytéž úřady jsou prostřednictvím školního poradenského zařízení odpovědné za diagnózu dětí s mentálním postižením a jejich zařazení do praktických škol.
110. ECRI zmiňuje možný potenciální pozitivní vývoj ohledně přeřazování a budoucího nezařazování dětí do praktických škol. Připravuje se novela § 16 školského zákona, který zavede opatření podporující děti se speciálními vzdělávacími potřebami individuálně v běžných školách. Tento krok se setkal se souhlasem široké veřejnosti a ECRI tento přístup v podobě inkluzivního vzdělávání⁶⁶ plně podporuje. Veřejná ochránkyně práv, řada nevládních organizací a odborníků z oblasti vzdělávání však vyjádřili vážné obavy ohledně formulace v návrhu, který hovoří o posuzování mentálního postižení „v souvislostech sociálního a kulturního prostředí dítěte“.⁶⁷ Tato vágní formulace ponechává prostor pro to, aby děti opět byly zapisovány do praktických škol na základě etnického původu. ECRI trvá na tom, že sociální a kulturní aspekty nejsou při diagnóze mentálního postižení relevantní a vybízí úřady, aby tuto část novely zrušily.
111. ECRI důrazně doporučuje, aby úřady z novely § 16 školského zákona odstranily všechny zmínky o sociálním a kulturním prostředí v souvislosti s posuzováním mentálního postižení u dětí tak, aby romské děti nemohly být chybně zařazovány do praktických škol.
112. Na závěr je potřeba říct, že ECRI hluboce lituje, že celková situace romských dětí ve školství se od čtvrté zprávy změnila jen minimálně. Vyzývá úřady, aby dokončily právní předpisy stanovující zásadu inkluzivního vzdělávání, kdy děti se speciálními potřebami mohou získat podporu v běžných školách. Domnívá se, že by úřady měly přijít s jasně vymezenými návrhy, jak snížit počet romských žáků v praktických školách a jak by bylo možné po opětovné diagnóze pomocí aktualizovaných metod dosáhnout přeřazení těchto dětí z praktických škol.
113. ECRI důrazně doporučuje, aby úřady dokončily právní předpisy stanovující zásadu inkluzivního vzdělávání a identifikovaly způsoby snižování počtu romských žáků v praktických školách po opětovné diagnóze pomocí aktualizovaných metod.
114. Ve svém třetím doporučení pro průběžnou kontrolu ECRI důrazně nabádalo úřady, aby zcela přednostně rozpracovaly a uvedly do praxe ucelený systém sociálního bydlení, včetně jasné definice jak samotného pojmu sociálního bydlení, tak sociálních kritérií, uplatňovaných při přidělování těchto bytů potřebným osobám. Ve svých závěrech přijatých 23. března 2012 ECRI zůstávala i nadále hluboce znepokojena situací, pokud jde o bydlení sociálně vyloučených osob, z nichž většinou jsou Romové. Konstatovala, že počet sociálně vyloučených lokalit se podle zpráv zvýšil na 400 a že tyto problémy zůstávají jádrem napětí mezi většinovým obyvatelstvem a Romy v některých částech země. Diskriminace na trhu s bydlením navíc i nadále ovlivňovala přístup zranitelných osob, jako jsou Romové a migranti, k bydlení. ECRI zdůraznila, že je naléhavě potřeba udělat víc s cílem tyto problémy vyřešit.
115. ECRI tudíž s potěšením konstatuje, že Ministerstvo práce a sociálních věcí společně s Ministerstvem pro místní rozvoj a Ministrem pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu v druhé polovině roku 2015 připraví návrh zákona o sociálním bydlení. Předpokládá se, že návrh zákona by mohl být přijat a vstoupit

⁶⁶ Definovaného jako „proces zvyšování míry zapojení a klesajícího vyloučení z kultury, učebních plánů a společenství běžných škol“, Booth, T. (2000).

⁶⁷ Úplné znění poskytnuté Lenkou Felcmanovou z České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání (ČOSIV) říká: „Školské poradenské zařízení při posouzení mentálního postižení dítěte používá postupy a nástroje, které posuzují rozumové a adaptivní schopnosti v souvislostech vývoje dítěte a jeho sociálního a kulturního prostředí.“

v platnost v roce 2017. Plány nezahrnují výstavbu nových bytů, ale renovaci a rekonstrukci cca 500 000 volných bytů v zemi.

116. ECRI důrazně doporučuje, aby úřady pokračovaly v plánech přijmout zákon o sociálním bydlení, a vyzývá je, aby předem zorganizovaly rozsáhlé konzultace, a to i s romskou komunitou.

117. Pokud jde o diskriminaci na trhu s bydlením, ECRI konstatuje, že jde pro Romy o velmi vážný problém. Oznámení o nájemním bydlení často uvádí „Ne Romové“ a Romové v podstatě nemají možnost pronajmout si na normálním trhu bydlení. V důsledku toho se rozrostlo podnikání na soukromém trhu s nájemním bydlením v noclehárnách a ubytovnách po Romy za extrémně vysoké ceny, a to až třikrát vyšší než je tržní hodnota běžného bytu. Tyto ubytovny jsou často zřizovány v nepoužívaných kancelářských prostorách přestavěných na základní obytný prostor se společnými koupelnami a kuchyněmi; ubytování je nevyhovující a zdravotně závadné. Úřady jsou si této situace plně vědomy a informovaly Evropskou komisi proti rasismu a nesnášenlivosti, že v přibližně 4 000 ubytoven tohoto typu bydlí asi 100 000 lidí. Kromě toho je poskytován příspěvek na bydlení, aby nájemci mohli majitelům zaplatit přemrštěné nájemné. ECRI je zaskočena tím, že úřady se podílejí na této korupční a ponižující praxi, která dále přispívá k segregaci Romů.

118. ECRI důrazně doporučuje přijetí kroků vedoucích k ukončení praxe dotování přemrštěného nájemného za nevyhovující ubytování v noclehárnách a ubytovnách.

2. Efektivita veřejného ochránce práv

119. ECRI zdůrazňuje význam řádného fungování nezávislého specializovaného orgánu v boji proti rasismu a nesnášenlivosti na národní úrovni. Je tudíž znepokojena současným svárem v rámci příslušné instituce; zástupce veřejné ochránčyně práv se otevřeně postavil proti určitým vyjádřením veřejné ochránčyně. Uvedení se dostali do sporu kvůli zákazu, který zdravotnická škola vydala ohledně nošení šátků muslimskými studentkami (viz článek 37). Veřejná ochránčyně vystoupila v září 2014 s tím, že její zástupce má ve zvyku vyjadřovat názory v rozporu s oficiálními prohlášeními vydanými jejím úřadem. ECRI se domnívá, že tyto třenice vážně podkopávají důvěryhodnost instituce.

120. ECRI konstatuje, že veřejný ochránce i zástupce veřejného ochránce jsou voleni parlamentem naprosto stejným způsobem.⁶⁸ Veřejný ochránce tudíž nemá žádný vliv na jmenování svého zástupce. ECRI připomíná, že je připravován zákon rozšiřující pravomoci veřejného ochránce (viz článek 25); v této souvislosti vybízí úřady, aby této příležitosti využily také k vyřešení výše uvedeného problému v novém právním předpisu. Podle názoru ECRI by úřady měly zvážit dvě možná řešení: buď by měly veřejnému ochránci propůjčit pravomoc navrhopvat vlastního zástupce ke zvolení parlamentem, což je postup využívaný v některých členských státech Rady Evropy; nebo by si mohly vzít příklad z jiných členských států, které v zákonu nestanoví jmenování zástupce, nýbrž dávají ombudsmanovi možnost jmenovat vlastní personál v souladu se zásadou č. 5 všeobecného doporučení ECRI č. 2.

121. ECRI doporučuje, aby zákon o veřejném ochránci práv byl novelizován tak, aby se předešlo konfliktům mezi veřejným ochráncem a jeho zástupcem.

⁶⁸ Podle zákona o veřejném ochránci práv jsou veřejný ochránce i zástupce veřejného ochránce voleni Poslaneckou sněmovnou na dobu šesti let ze dvou kandidátů navržených prezidentem a ze dvou kandidátů navržených Senátem.

122. ECRI dále úřady vyzývá, aby zajistily vyčlenění větší počtu personálu a finančních prostředků veřejnému ochránci tak, aby nové úkoly bylo možné provádět efektivně.

3. Bývalý romský koncentrační tábor v Letech

123. ECRI konstatuje, že místo, kde se v Letech nacházel bývalý internační a pracovní tábor pro Romy⁶⁹ za druhé světové války, zůstává i nadále problematickou otázkou; místo se nachází poblíž velkého soukromého vepřína. Romští aktivisté již od roku 1998 vedou kampaň a opakovaně žádali úřady o přemístění vepřína. Česká vláda uznala, že Lety jsou místem holokaustu, ale doposud neučinila nic k odstranění vepřína i přes tlak mezinárodních a lidskoprávních institucí.⁷⁰ ECRI vyzývá úřady, aby jednou provždy našly řešení, díky kterému by Romové měli patřičné a důstojné pamětní místo pro oběti holokaustu.

124. ECRI důrazně doporučuje, aby úřady našly řešení a přemístily vepřín z místa romského holokaustu v Letech.

4. Koncepce boje proti diskriminaci a nesnášenlivosti vůči LGBT

- Údaje

125. ECRI konstatuje, že neexistují oficiální údaje o počtu LGBT v zemi, přestože úřady v roce 2007 provedly důkladnou Analýzu situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v České republice. Výzkum ukazuje, že vůči LGBT v zemi obecně panuje tolerance. V globálním průzkumu zveřejněném v červnu 2013 měla Česká republika v Evropě (80 % po Španělsku a Německu) a ve světě (na stejné úrovni jako Kanada) třetí nejvyšší podíl osob, které souhlasily s tvrzením, že „společnost by měla homosexualitu přijmout“.⁷¹ V srpnu 2014 proběhl pod záštitou Ministra pro lidská práva čtvrtý ročník festivalu Gay Pride. Oficiální zahájení proběhlo v budově vlády v Hrzánském paláci. V předchozích letech se proti festivalu konaly protesty, ale v roce 2014 k tomu zřejmě nedošlo. ECRI nicméně konstatuje, že z 2 469 respondentů z České republiky, kteří se zúčastnili průzkumu Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA) ohledně zkušeností s diskriminací, jich 36 % v roce předcházejícím průzkumu pocítilo diskriminaci nebo obtěžování kvůli své sexuální orientaci (průměr za EU byl 47 %).⁷²

- Legislativní záležitosti

126. Trestní zákoník konkrétně nezmiňuje homofobní nebo transfobní důvody v § 352 (násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci), § 355 (hanobení) nebo § 356 (podněcování k nenávisti). Teoreticky by veřejné podněcování k nenávisti proti LGBT mohlo být zahrnuto pod pojem „nebo jiné skupině osob“, ale neexistuje judikatura, která by to potvrzovala.

127. ECRI doporučuje, aby § 352, § 355 a § 356 trestního zákoníku obsahovaly konkrétní odkaz na důvody na základě sexuální orientace a genderové identity.

⁶⁹ Podle informací poskytnutých Výborem pro odškodnění romského holokaustu v České republice bylo v letech 1942-1942 do Let posláno cca 1 100 romských mužů, žen a dětí, přičemž z těch, kteří nebyli posláni do Osvětimi, zde zemřelo, z toho 241 dětí.

⁷⁰ Včetně usnesení Evropského parlamentu z roku 2005 o situaci Romů v Evropské unii, které vyzývalo Komisi a úřady, „aby byla z místa dřívějšího koncentračního tábora v Letech odstraněn vepřín a aby zde byl vystavěn vhodný památník“.

⁷¹ Pew Research 2013.

⁷² Agentura Evropské unie pro základní práva 2012.

128. Antidiskriminační zákon zakazuje diskriminaci na základě sexuální orientace a vztahuje se i na tzv. „pohlavní identifikaci“ (genderovou identitu) z důvodu pohlaví.⁷³ Pokud jde o důkazní břemeno, ECRI lituje, že v případě diskriminace z důvodu sexuální orientace a genderové identity může ke sdílení dojít pouze v případě, že k diskriminaci údajně došlo v pracovněprávní oblasti; v žádné jiné oblasti to neplatí. ECRI odkazuje na své doporučení v článku 19 této zprávy.
129. Přestože řada zákonů zakazuje diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity (zákoník práce, zákon o zaměstnanosti a antidiskriminační zákon), podle výše zmíněného průzkumu Agentury Evropské unie pro základní práva (FRA) 59 % respondentů nevědělo o existenci zákona zakazujícího diskriminaci z důvodu sexuální orientace při hledání práce. ECRI doporučuje úřadům, aby k této problematice zorganizovaly osvětovou kampaň.
130. Manželství stejného pohlaví není povoleno. Nicméně v roce 2006 byl zákonem uznán institut registrovaného partnerství. Aktivisté v oblasti LGBT však tvrdí, že rozsah práv a povinností partnerů zůstává velmi nevýhodný v porovnání s manželstvím. K rozdílům patří to, že partneři nemají společné jmění manželů, neexistuje daňové zvýhodnění nabízené manželovi a manželce a existuje automatický zákaz osvojení dítěte.⁷⁴ Pokud jde o osvojení, ECRI konstatuje, že veřejná ochránkyně při prošetřování stížnosti nezjistila žádný objektivní a racionální důvod pro odepírání možnosti osvojení registrovaným partnerům a považovala příslušná ustanovení zákona o registrovaném partnerství za protiústavní.⁷⁵ Byly zahájena řízení, jejichž účelem je zajistit posouzení Ústavním soudem.
131. Změna pohlaví je upravena zákonem z roku 2012 o specifických zdravotních službách. Osoby, které si přejí změnit pohlaví, musí získat kladné stanovisko odborné komise tvořené sedmi členy, včetně zástupce ministerstva zdravotnictví. Právní uznání změny pohlaví není možné bez chirurgického zákroku; ke změně rodného čísla a jména je nutné potvrzení o provedení chirurgické změny pohlaví. ECRI se domnívá, že změna pohlaví by neměla být podmínkou změny pohlaví v osobních dokladech.⁷⁶ Podle nového občanského zákoníku z roku „manželství nebo registrované partnerství změnou pohlaví automaticky zaniká“.
132. Nakonec ECRI konstatuje, že Česká republika ve svých vnitrostátních právních předpisech výslovně uznala, že sexuální orientace je zahrnuta v konceptu „členství v konkrétní sociální skupině“ pro účely udělení azylu.⁷⁷

- **Podpora tolerance a boj proti diskriminaci**

133. ECRI s potěšením konstatuje, že v některých oblastech běžného života byly přijaty kroky na podporu tolerance vůči LGBT. Například ve vzdělávání je předmět Lidé a svět, který nabízí informace o sexuální orientaci a genderové identitě, součástí rámcového vzdělávacího programu pro všechny žáky základních a středních škol. Veřejné zdravotní pojištění pokrývá náklady na změnu pohlaví a poradenství. V letech 2012 až 2014 bylo registrováno 173 žádostí o změnu pohlaví a až na jednu byly všechny schváleny. Hormonální léčba však zahrnuta není; vzhledem k tomu, že hormonová terapie je podstatnou součástí změny pohlaví, ECRI vyzývá úřady, aby zvážily poskytování finanční podpory těm, kteří takovou léčbu potřebují.

⁷³ Podle § 2 odst. 4): „Za diskriminaci z důvodu pohlaví se považuje i diskriminace z důvodu těhotenství, mateřství a otcovství a z důvodu pohlavní identifikace.“

⁷⁴ § 13 odst. 2) zákona o registrovaném partnerství.

⁷⁵ Zpráva veřejné ochránkyně práv za 2. čtvrtletí roku 2014, s. 10-11.

⁷⁶ Viz článek 20 doporučení Výboru ministrů CM/Rec(2010)5 členským státům ohledně boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace nebo genderové identity a příslušná část důvodové zprávy.

⁷⁷ Komisař Rady Evropy pro lidská práva 2011.

134. Přestože v České republice neexistuje vládní akční plán ani strategie ohledně podpory tolerance a boje proti diskriminaci vůči LGBT, ECRI vítá, že v roce 2009 byl zřízen Výbor pro sexuální menšiny působící při Radě vlády ČR pro lidská práva.⁷⁸ Jeho členy jsou zástupci státní správy a občanské společnosti. Analyzují situaci a práva sexuálních menšin v České republice a mohou Radě vlády předkládat návrhy ohledně legislativních změn nebo řešení jiných problémů, se kterými se LGBT setkávají. Výbor například přispěl k vytvoření příručky Homofobie v žákovských kolektivech a doporučení, jak přistupovat k různým sexuálním identitám a jak je prezentovat veřejnosti. Kromě toho, jak bylo uvedeno výše (článek 72), vláda na rok 2016 plánuje kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti se zaměřením na zranitelné menšinové skupiny, včetně LGBT.

---

⁷⁸ Ten navazuje na činnost dřívější Pracovní skupiny pro otázky sexuálních menšin přiřčené k Ministrovi pro lidská práva a národnostní menšiny. „Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR“, 2007.

DOPORUČENÍ PRO PRŮBĚŽNOU KONTROLU

ECRI vyžaduje od úřadů České republiky přednostní implementaci dvou následujících konkrétních doporučení:

- ECRI důrazně doporučuje, aby úřady z novely § 16 školského zákona odstranily všechny zmínky o sociálním a kulturním prostředí v souvislosti s posuzováním mentálního postižení u dětí tak, aby romské děti nemohly být chybně zařazovány do praktických škol.
- ECRI důrazně doporučuje, aby úřady realizovaly své plány zavést nejméně jeden rok povinné a bezplatné předškolní docházky pro všechny děti před zahájením běžného základního vzdělávání.

ECRI zahájí proces průběžné kontroly naplňování těchto dvou doporučení nejpozději do dvou let od zveřejnění této zprávy.

SEZNAM DOPORUČENÍ

Umístění doporučení v textu zprávy je uvedeno v závorkách.

[Seznam doporučení bude doplněn po té, co se uskuteční důvěrný dialog.]

BIBLIOGRAFIE

Tento seznam zdrojů uvádí hlavní publikované zdroje použité během šetření situace v České republice. Neměl by být považován za vyčerpávající výčet veškerých zdrojů, které měla ECRI k dispozici při přípravě této zprávy.

Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI)

1. ECRI (2012a), Conclusions on the implementation of the recommendations in respect of the Czech Republic subject to interim follow-up, CRI(2012)27.
2. ECRI (2009a), Fourth report on the Czech Republic, CRI(2009)30.
3. ECRI (2004a), Third report on the Czech Republic, CRI(2004)22.
4. ECRI (2000a), Second report on the Czech Republic, CRI(2000)4.
5. ECRI (1997a), Report on the Czech Republic, CRI(97)50.
6. ECRI (1996), General Policy Recommendation No. 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, CRI(96)43.
7. ECRI (1997b), General Policy Recommendation No. 2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, CRI(97)36.
8. ECRI (1998a), General Policy Recommendation No. 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, CRI(98)29.
9. ECRI (1998b), General Policy Recommendation No. 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, CRI(98)30.
10. ECRI (2000b), General Policy Recommendation No. 5: Combating intolerance and discrimination against Muslims, CRI(2000)21.
11. ECRI (2001), General Policy Recommendation No. 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet, CRI(2001)1.
12. ECRI (2003), General Policy Recommendation No. 7: National legislation to combat racism and racial discrimination, CRI(2003)8.
13. ECRI (2004b), General Policy Recommendation No. 8: Combating racism while fighting terrorism, CRI(2004)26.
14. ECRI (2004c), General Policy Recommendation No. 9: The fight against antisemitism, CRI(2004)37.
15. ECRI (2007a), General Policy Recommendation No. 0: Combating racism and racial discrimination in and through school education, CRI(2007)6.
16. ECRI (2007b), General Policy Recommendation No. 1: Combating racism and racial discrimination in policing, CRI(2007)39.
17. ECRI (2009b), General Policy Recommendation No. 12: Combating racism and racial discrimination in the field of sport, CRI(2009)5.
18. ECRI (2011), General Policy Recommendation No. 13: Combating anti-Gypsyism and discrimination against Roma, CRI(2011)37.
19. ECRI (2012b), General Policy Recommendation No. 14: Combating racism and racial discrimination in employment, 2012, CRI(2012)48.

Ostatní zdroje

20. Ministr pro lidská práva (2009), Koncepce romské integrace na období 2010-2013.
21. Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky (2013), Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2013.

22. Úřad veřejného ochránce lidských práv (2014), Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv 2013.
23. Evropský soud pro lidská práva (2013b), Factsheet – Gender identity issues, October 2013.
24. Rada Evropy, Výbor ministrů (1997), Recommendation No. R (97) 20 to the member States on “hate speech”, adopted on 30 October 1997.
25. Rada Evropy, Výbor ministrů (2010), Recommendation CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender.
26. Rada Evropy, Výbor ministrů (2013), Response of authorities to the questionnaire concerning Recommendation CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity.
27. Parlamentní shromáždění Rady Evropy, Výbor pro rovnost a nediskriminaci (2013), Tackling discrimination on the grounds of sexual orientation and gender identity, Report, Doc. 13223.
28. Rada Evropy, Komisař pro lidská práva (2011), Discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Europe, 2nd edition.
29. Rada Evropy, Komisař pro lidská práva (2012), Human Rights of Roma and Travellers in Europe.
30. Rada Evropy, Komisař pro lidská práva (2013), Report by Nils Muižnieks following his visit to the Czech Republic from 12 to 15 November 2012, CommDH(2013)1.
31. Rada Evropy, Komisař pro lidská práva (2014), Letter from Nils Muižnieks, to Mr Bohuslav Sobotka, Prime Minister of the Czech Republic, on anti-Roma demonstrations, CommDH(2014)8.
32. Rada Evropy, Evropská komise pro sociální práva (2014), European Roma and Travellers Forum (ERTF) v. Czech Republic, Complaint No. 104/2014.
33. Rada Evropy, Poradní výbor Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin (ACFC) (2012), Third Opinion on the Czech Republic, adopted on 1 July 2011, ACFC/OP/III(2011)008.
34. Rada Evropy, Poradní výbor Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin (ACFC) (2012), Comments of the Government of the Czech Republic on the Third Opinion of the Advisory Committee on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by the Czech Republic, GVT/COM/III(2012)002.
35. Rada Evropy, Ad Hoc Committee of Experts on Roma Issues (CAHROM) (2012), Inclusive education for Roma children as opposed to special schools, CAHROM(2012)18.
36. Rada Evropy, CAHROM (2013), Thematic report on combating anti-Gypsyism, hate speech and hate crime against Roma, CAHROM(2013)21.
37. Organizace spojených národů (OSN), Výbor pro odstranění rasové diskriminace (CERD) (2014), Consideration of reports submitted by States parties under article 9 of the Convention, Tenth and eleventh periodic reports of States parties due in 2014, Czech Republic, CERD/C/CZE/10- 11.
38. Evropská komise (2013), National protection beyond the two EU Anti-discrimination Directives: The grounds of religion and belief, disability, age and sexual orientation beyond employment.
39. Evropská komise (2014a), Joint Report on the application of Council Directive 2000/43/EC of 29 June 2000 implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin ('Racial Equality Directive') and of Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation ('Employment Equality Directive'), COM(2014) 2 final.
40. Evropská komise (2014b), Roma Health Report, Health status of the Roma population.
41. Evropská komise (2014c), Report on discrimination of Roma children in education.
42. Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA) (2012), Survey data explorer - LGBT Survey 2012.
43. FRA (2013a), Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism.

44. Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA) (2013b), Opinion on the Framework Decision on Racism and Xenophobia - with special attention to the rights of victims of crime.
45. FRA (2013c), EU LGBT survey data explorer.
46. FRA (2013d), Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights.
47. FRA (2014a), Roma survey – Data in focus, Education: the situation of Roma in 11 EU Member States.
48. FRA (2014b), Roma survey – Data in focus, Discrimination against and living conditions of Roma women in 11 EU Member States.
49. FRA (2014c), Roma survey – Data in focus, Poverty and employment: the situation of Roma in 11 EU Member States.
50. FRA (2014d), Antisemitism – Summary overview of data available in the European Union 2003–2013.
51. OBSE/Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (ODIHR) (2013), Hate Crimes in the OSCE Region: Incidents and Responses: Annual Report for 2012.
52. Amnesty International (2014a), Annual Report 2013 – the state of the world's human rights.
53. Amnesty International (2014b), The state decides who I am – Lack of legal gender recognition for transgender people in Europe.
54. Boučková, P. (2013), Report on measures to combat discrimination, Directives 2000/43/EC and 2000/78/EC, Country report 2012 Czech Republic, State of affairs up to 1st January 2013, European network of legal experts in the non-discrimination field.
55. Brüggemann, C. (2012), Roma Education in Comparative Perspective. Analysis of the UNDP/World Bank/EC Regional Roma Survey 2011. Roma Inclusion Working Papers. Bratislava: United Nations Development Programme.
56. Český helsinský výbor (2012), The Anti-Discrimination Act after two-and-a-half years of being in force - is it really effective in practice?
57. Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation (2013), Civil Society Monitoring Report on the Implementation of the National Roma Integration Strategy and Decade Action Plan in 2012 in the Czech Republic.
58. Economist (2013, April 8), The new president's first steps.
59. Evropská síť v boji proti rasismu (2014), ENAR Shadow Report 2012-2013, Racism and related discriminatory practices in employment in the Czech Republic, Pavel Čížinský, P., Dubová, A. and Hurrle, J., Multicultural Center Prague.
60. European Roma Grassroots Organisations (ERGO) Network (2013, August 27), Anti-Roma riots in the Czech Republic.
61. European Roma Information Office (ERIO) (2014), Human rights abuses and discrimination against Roma, October-December 2013.
62. Evropské centrum pro práva Romů (ERRC) (2013), Country profile Czech Republic 2011-2012.
63. Fekete, L. (2013, July 25), Institute of Race Relations, It's like a war - Roma communities under fire from the far Right in the Czech Republic need pan-European support.
64. International lesbian, gay, bisexual, trans and intersex association (ILGA)-Europe (2014), Annual Review – Czech Republic.
65. Židovská obec v Praze (2013), Report on anti-Semitism in the Czech Republic 2013.
66. New York Times (2011, August 16), Czech Leader Is Isolated in Opposing Gay Parade.
67. Open Society Foundations (2011), Review of EU Framework National Roma Integration Strategies (NRIS submitted by Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Romania and Slovakia).
68. Pew Research Centre (2013), The Global Divide on Antisemitism.
69. Platform for equality, recognition and diversity (PROUD) and ILGA Europe, Report on the implementation by the Czech Republic of the Recommendation CM/Rec(2010)5 of the Committee of Ministers of the Council of Europe on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity.
70. Prague Post (2015, January 4), Okamura: Walk your pigs near mosques.

71. Prague Post (2011, August 10), Klaus backs aide's anti-gay missive.
72. Pro Bono Alliance (2014), Co-operation with Ombudsman.
73. Radio Prague (2014, August 29), Ombudswoman and deputy express differing views on hijab ban.
74. Romea.cz (2013, July 1), Czech Senator Okamura: Let's "democratically" send the Roma to India.
75. Romea.cz (2014a, November 13), Czech Police say MP's remarks about concentration camp for Roma not criminal.
76. Romea.cz (2014b, September 16), Czech town discusses "inadaptable" residents and planned repression.
77. Romea.cz (2014c, July 12), Czech Deputy Culture Minister on Prima TV's antigypsyism.
78. Romea.cz (2014d, June 3), Czech Republic: Birth of Roma quintuplets prompts hate online.
79. Středisko bezpečnosti Židovské obce v Praze (2012), Annual Report on anti- Semitism Symptoms in the Czech Republic 2012.
80. Středisko bezpečnosti Židovské obce v Praze (2013), Annual Report on anti- Semitism Symptoms in the Czech Republic 2013.
81. Ministerstvo zahraničí Spojených států (2014), 2013 Country Reports on Human Rights Practices - Czech Republic.